

ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ปริญญานิพนธ์
ของ
กฤษฎาภักดิ์ อิมพันธ์แบน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

มีนาคม 2551

ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

บทคัดย่อ

ของ

กฤษฎาภักดิ์ อิมพันธ์แบน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

มีนาคม 2551

กฤษฎาภักดิ์ อิ่มพันธุ์แบน. (2551). ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี. ปริญญาโท ธรรมศาสตร์ รพ.ม. (นโยบายสาธารณะ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก, อาจารย์ ดร.สุชาติ ผิวงาม

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 4 ด้าน ตามตัวแบบซิปป์ คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์

กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสำนักเรียน ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองและนักเรียนของสำนักเรียนส่วนกลาง จำนวน 220 รูป แบ่งเป็นผู้บริหารสำนักเรียน 10 รูป ครู/อาจารย์ 30 รูป ผู้ปกครองนักเรียน 30 รูป และนักเรียน 150 รูป สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม คือ สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ส่วนข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ส่วนผลกระทบรายด้าน ได้แก่

1. ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 จะส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ทรัพยากรที่มีอยู่ไม่เพียงพอแต่ขาดแคลนเท่านั้น หากแต่ยังไม่พร้อมสำหรับการเรียนการสอน
3. ด้านกระบวนการ พบว่า ขาดบุคลากรทางการบริหารที่มีประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอนยังไม่ได้มาตรฐานและขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม
4. ด้านผลลัพธ์ พบว่า ไม่มีหลักประกันว่าผู้จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จะดำรงตนเป็นศาสนทายาทที่เพียบพร้อมทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติ

THE IMPACT OF FUNDAMENTAL EDUCATION POLICY ON
ECCLESIASTICAL PALI STUDY

AN ABSTRACT
BY
KRITCHABHAK IMPANBAEN

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Public Administration degree in Public Policy
at Srinakharinwirot University

March 2008

Kritchabhak Impanbean. (2551). *The Impact of Fundamental Education Policy on Ecclesiastical Pali Study*. Master's thesis, M.P.A. (Public Policy). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist. Prof. Dr. Worapit Meemak. Dr. Suchart Piwngam

The research was aimed at evaluating the impacts of fundamental education policy on Ecclesiastical Pali study in 4 aspects: context, input, process and output.

220 persons (30 teachers, 30 guardians and 150 students) from 10 Ecclesiastical Pali schools, selected through purposive sampling, were samples to be studied. Questionnaire and in-depth interview were research instruments. Data collected by questionnaire were analyzed through descriptive statistics and ANOVA, while content analysis would be analytical technique for in-depth interview data.

The concluding result is that fundamental education has significant impact on Ecclesiastical Pali Study. Each aspect can be summarized as follows:

1. Context. Ministerial rule on the right of Buddhist institute to manage basic education, B.E. 2548 will have significant effect on Ecclesiastical Pali study.
2. Input. Existing resources are not only scarce but also unready for learning and teaching operations.
3. Process. There are lack of experienced administrators and standardized learning and teaching, including inappropriate measurement and evaluation instruments.
4. Product. There is neither evidence nor indication to insist that students who completed the study course will maintain good religious heirs both knowledge and practice.

ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ปริญญานิพนธ์
ของ
กฤษฎากัด อิมพันธุ์แบน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
มีนาคม 2551
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ของ

กฤษฎาภัก อิมพันธ์แบน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

วันที่ เดือน มีนาคม พ.ศ. 2551

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สุชาติ ฝูงาม)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ จักรกิตติ์ ธนาคม)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ชีวินทร์ ฉายาขวลิต)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สุชาติ ฝูวงาม และอาจารย์จักราทิตย์ ธนาคม กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ท่านทั้งสามได้เสียสละเวลาอันมีค่า เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำและให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัยทุกขั้นตอน และท่านทั้งสามยังเป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์และงานด้านวิชาการอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งใจในความเมตตาอย่างยิ่ง จึงขอเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพรขอบคุณ อาจารย์ชีวิน ฉายาขวลิต ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ร่วมเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ พร้อมทั้งได้ให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องที่นับว่ามีคุณค่า เพื่อให้ปริญญานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณพระธรรมปัญญารัตน์ เจ้าคณะภาค ๕ เลขาธิการแม่กองบาลีสนามหลวง ผู้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาและการช่วยเหลือเกื้อกูลก่อนหน้านั้น ก็เป็นฐานอย่างสำคัญต่อความสำเร็จ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความซาบซึ้งใจในน้ำใจของพระคุณท่าน

ขอขอบคุณพระมหาอดิสร อภิขุชยานนท์ ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าช่วยวิเคราะห์ข้อมูลในการจัดทำปริญญานิพนธ์ ครูसारวรรณ บุญศรี ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจแก้และพิสูจน์อักษรให้ถูกต้อง และกัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่ผู้วิจัยตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์อันจะพึงมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอน้อมบูชาสักการะคุณพระรัตนตรัย คุณบิดา มารดา และคุณครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ทุกท่าน ตลอดจนถึงผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ขอจงมีส่วนแบ่งความดีนี้ด้วย

พระมหาฤทธาภัก อิมพันธู์แบน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	12
ความสำคัญของการวิจัย.....	12
ขอบเขตของการวิจัย.....	12
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	14
สมมติฐานในการวิจัย.....	14
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
กรอบการประเมินโครงการ.....	15
แบบจำลองประเมินโครงการที่ช่วยในการตัดสินใจ.....	17
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการประเมินผล.....	24
สัปปริสธรรม 7 (คุณสมบัติของคนดี).....	24
โพชฌงค์ 7 (คุณสมบัติของคนเฝ้ารู้).....	25
อริยทรัพย์ 7 (ทรัพย์คือคุณธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ).....	26
มรรคมรรค 8 (ทางสายกลาง).....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	29
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	35
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	35
เครื่องมือที่ใช้การในการวิจัย.....	37
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	39
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผลกระทบนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อ ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในรูปแบบชิปปี้(CIPP)ของครูพระ.....	41

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ตอนที่ 2 วิเคราะห์ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ โดยจำแนกตามจำนวน และคำร้อยละ.....	45
ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน.....	49
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	87
สรุปผลการวิจัย.....	88
การค้นพบ.....	88
การอภิปรายผล.....	100
ข้อเสนอแนะ.....	108
บรรณานุกรม.....	110
ภาคผนวก.....	116
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	182

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนและคำร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....	45
2 แสดงจำนวนและคำร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....	46
3 แสดงจำนวนและคำร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน.....	48
4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับนโยบาย การศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครู.....	49
5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับปัจจัย ด้านสภาพแวดล้อม.....	50
6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูด้านปัจจัยเบื้องต้น.....	50
7 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูด้านครู/อาจารย์.....	51
8 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับนักเรียน.....	51
9 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสถานที่เรียน.....	52
10 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับงบประมาณ.....	52
11 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์.....	53
12 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์.....	53
13 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับกระบวนการ เรียนการสอน.....	54
14 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการวัด และการประเมินผล.....	55
15 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับผลกระทบกับ นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....	55
16 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับนโยบาย การศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครอง.....	57
17 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม.....	58
18 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน พระปริยัติธรรมด้านปัจจัยเบื้องต้น.....	58

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
19 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ด้านครู/อาจารย์.....	59
20 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับตัวนักเรียน.....	60
21 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับ สถานที่เรียน.....	60
22 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับงบประมาณ.....	61
23 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน..... เกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์.....	61
24 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับปัจจัย ด้านกระบวนการ.....	62
25 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน.....	63
26 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล.....	63
27 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับผลกระทบกับนักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....	64
28 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของนักเรียน.....	65
29 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม.....	66
30 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีด้านปัจจัยเบื้องต้น.....	67
31 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ด้านครู/อาจารย์.....	67
32 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับ ตัวนักเรียน.....	68

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
33 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับ สถานที่เรียน.....	68
34 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับ งบประมาณ.....	69
35 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์.....	69
36 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีด้านกระบวนการ.....	70
37 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน.....	71
38 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล.....	71
39 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับผลกระทบ กับตัวนักเรียนเองที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....	72
40 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูด้านสภาพแวดล้อมจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง.....	73
41 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูด้านปัจจัยเบื้องต้นจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง.....	74
42 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูด้านกระบวนการจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง.....	75
43 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูด้านผลผลิตจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	76
44 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองด้านสภาพแวดล้อมจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง.....	77

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
45 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองด้านปัจจัยเบื้องต้นจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง.....	78
46 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองด้านกระบวนการจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง.....	79
47 การเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยใช้เทคนิค Least-Significant Different (LSD).....	80
48 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองด้านผลผลิตจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ตัวอย่าง.....	80
49 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนด้านสภาพแวดล้อมจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง.....	81
50 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนด้านปัจจัยเบื้องต้นจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ตัวอย่าง.....	82
51 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนด้านกระบวนการจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ตัวอย่าง.....	83
52 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนด้านผลผลิตจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ตัวอย่าง.....	83
53 เปรียบเทียบระหว่างครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและครูพระที่สอนในระบบการ จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	84

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	14
2 แผนภูมิแสดงกระบวนการประเมินโครงการ.....	16
3 รูปแบบการประเมินตามแนว.....	18
4 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างด้านที่จะต้องประเมินและประเภทของการตัดสินใจ.....	20
5 แบบจำลองการประเมินของสเตค.....	21
6 รายละเอียดของการบรรยายสิ่งที่มุ่งประเมิน.....	22
7 แผนภูมิแสดงรูปแบบของการเปรียบเทียบการปฏิบัติกับมาตรฐานในแต่ละชั้น.....	23

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ระบบการศึกษา เป็นระบบย่อยระบบหนึ่งในสังคมที่จะต้องมีสอดคล้องสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับระบบย่อยอื่น ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ยิ่งในยุคปัจจุบันที่เป็นยุคสังคมฐานความรู้ การเรียนรู้และการพัฒนาความรู้ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะจะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เพื่อกำหนดให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทาง มีเป้าหมาย มีคุณภาพและยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสภาวะการณ์ของโลกไร้พรมแดนที่ประเทศต่าง ๆ ต้องมีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกันเป็นประชาคมโลก ประเทศต่าง ๆ ยิ่งต้องให้ความสำคัญกับระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของ ประชากรในชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการพัฒนาและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันใน ทุกด้าน

การให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังไม่สามารถสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในการเข้ารับ บริการการศึกษาได้อย่างทั่วถึง ความเข้าใจหลายเรื่องในระหว่างผู้ปฏิบัติยังไม่ตรงกัน โครงสร้างของหลักสูตร มีกลุ่มสาระการเรียนรู้และมาตรฐานกำกับมากเกินไป วิธีการเรียน การสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดผล ประเมินผล ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้างคนดี คนเก่ง หรือให้มีความรู้คู่คุณธรรม นอกจากนี้ การผลิต พัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ไม่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญ ที่สุด ขาดการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพครูที่มีคุณภาพ ทั้งด้านการผลิต การพัฒนา และการบริหารงานบุคคล (ศูนย์พัฒนาการศึกษาระหว่างประเทศ. 88)

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา ของชาติซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนในชาติให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

หลักสูตรการศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันคือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้ติดตามผลและ ดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรมาโดยตลอด จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นนานเกิน กว่า 10 ปี มีข้อจำกัดหลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้อย่างทันการณ์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคมโดยการถ่ายทอด ความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้

อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับดังกล่าว ยังได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย การเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวกำหนดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงานเพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษา เพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน

กระทรวงศึกษาธิการโดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาลมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปี หรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: ความนำ)

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองได้ตลอดช่วงชีวิต การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งเป็นพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ. 2542: 11)

การศึกษาเป็นสิ่งที่มีความค่า และจำเป็นต่อชีวิตซึ่งได้แก่ความรู้ ความสามารถ ทักษะในการสื่อสารทั้งด้านการพูดและการเขียน ด้านการคิดคำนวณ ด้านวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ และรวมถึงความมีจิตใญ่อดงตาม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา การอนุรักษ์ สืบสานเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีความรู้ในศาสตร์

สาขาต่าง ๆ สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541: 15-16) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2543: 9-28) ก็มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างคุณธรรมไว้ในความมุ่งหมายและหลักการว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ๆ

นอกจากนี้ ในหมวดที่ว่าด้วยระบบการศึกษาก็ได้บัญญัติให้สถาบันศาสนา สามารถจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา โรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น และศูนย์การเรียนรู้ในสถาบันศาสนา ในแนวทางการจัดการศึกษาก็บัญญัติให้การจัดการศึกษาที่ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา การจัดเตรียมความพร้อมในกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ทุกวิชา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542)

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

มาตรา 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ ตามควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้

(1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ

(2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด

(3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยตั้งเป้าหมายว่า (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542: 33) เป้าหมายการจัดการศึกษาให้กับประชาชนในวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนภายในปี พ.ศ. 2545 (ประชากรวัยเรียน 3-17 ปี จำนวน 16,063,000 คน ในปี พ.ศ. 2545)

การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่ง ที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ เพื่อสนองตอบความต้องการของพระภิกษุสามเณร (พระราชวรมนี, อ้างใน วิชัย ธรรมเจริญ. 2541: 3) และเพื่อสนองนโยบายของรัฐตามนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี มาตราที่ 6 ให้รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษาได้เรียนอย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกันกับการที่รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติของรัฐ แต่ในสภาพปัจจุบันระบบการศึกษาระบบนี้ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการใกล้เคียงกับโรงเรียนปกติ รัฐจึงควรสนับสนุนให้การศึกษาระบบนี้มีคุณภาพยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541: 23)

การศึกษาโดยสถาบันสงฆ์ เป็นหัวข้อที่ยังไม่มีการวิจัยศึกษาอย่างจริงจัง รวมทั้งแทบไม่ได้รับการกล่าวถึงในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และโครงการปฏิรูปการศึกษา แต่ในสังคมไทยนั้นการบวชเป็นสามเณรและพระเป็นทางเลือกในการแสวงหาโอกาสทางการศึกษาและอาชีพของคนจนในชนบทจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาสายสามัญศึกษา (วิทยากร เชียงกูล. 2542: 188)

การศึกษาของไทยแต่เดิมมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดกับวัง มีประเพณีการบวชเรียนและใช้วัดเป็นแหล่งการศึกษา ซึ่งมีการจัดการศึกษาซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้กับคณะสงฆ์ที่อยู่ในวัด สอนทั้งวิชาหนังสือและธรรมวินัย (พระเทพเวที. 2531:118) ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรม โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางธรรม และรู้หนังสือเพื่อเป็นศาสนทายาทเพื่อสืบต่อพระศาสนา จะได้มีการสานต่อการสั่งสอนอบรมหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไปให้เป็นพลเมืองดีของบ้านเมือง ใช้เป็นแนวทางของศาสนาและศีลธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การจัดการศึกษาให้คณะสงฆ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งและที่สำคัญพระสงฆ์เป็นผู้นำทางศีลธรรมจริยธรรม อันเป็นแบบอย่างที่ดีงามของชุมชน เป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญ (จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์. 2531: 13)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อจำนวนผู้เข้ามาบวชเป็นสามเณร เพราะเด็กที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะมีอายุเฉลี่ย 15 ปี และเด็กที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะมีอายุเฉลี่ย 18 ปี วัยรุ่นที่อายุขนาดนี้มักสนใจที่จะเรียนต่อในมหาวิทยาลัยหรือทำงานประกอบอาชีพมากกว่าจะคิดบวชเรียนเป็นสามเณร ดังนั้น เมื่อได้รัฐสามารถการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบให้เปล่าได้ทั่วประเทศ เมื่อนั้นจำนวนผู้บวชเป็นสามเณรจะลดลงอย่างมาก (การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ.2542: 12-14)

ในสภาพปัจจุบัน จำนวนสามเณรก็ลดลงไปเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จากสถิติต่อไปนี้

สถิติพระภิกษุสามเณรในประเทศไทย
ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 - 2550 (ทั้งมหานิกายและธรรมยุติ)

พ.ศ.	พระภิกษุ		สามเณร		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2541	265,956	75.20	87,695	24.80	353,651	100
2542	475,333	76.51	145,952	23.49	621,285	100

สถิติพระภิกษุสามเณรในประเทศไทย
ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 - 2550 (ทั้งมหานิกายและธรรมยุติ) (ต่อ)

พ.ศ.	พระภิกษุ		สามเณร		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2543	267,300	73.20	97,840	26.80	365,140	100
2544	265,791	73.09	97,875	26.91	363,666	100
2545	267,818	72.22	103,026	27.78	370,844	100
2546	258,640	74.19	89,988	25.81	348,628	100
2547	265,355	77.66	76,352	22.34	341,707	100
2548	265,442	77.95	75,093	22.05	340,535	100
2549	250,437	79.19	65,830	20.81	316,267	100
2550	250,437	79.94	62,830	20.06	313,267	100

ที่มา: ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา. (2541 - 2550)

จากสถิตินี้แสดงว่า พ.ศ.2541 มีสามเณรทั้งหมด 87,695 รูป จากจำนวนพระภิกษุสามเณรทั้งสิ้น 353,651 รูป คิดเป็นร้อยละ 24.80 จำนวนสามเณรลดลงเรื่อย ๆ จนใน พ.ศ. 2550 มีสามเณร 62,830 รูป จากจำนวนพระภิกษุสามเณรทั้งสิ้น 313,267 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.06 เท่านั้น จากสถิตินี้จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้บวชเรียนเป็นสามเณรลดลงตามลำดับ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่การศึกษาภาคบังคับมีถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เท่านั้น เมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ขยายการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ซึ่งปัจจุบันได้ถูกยกเลิกไปแล้ว โดยประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ให้สิทธิเด็กไทยทุกคนเรียนฟรีจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบกับรัฐสามารถจัดการศึกษาได้ทั่วประเทศ จำนวนผู้เข้ามาบวชเรียนเป็นสามเณรจะลดลงมากกว่านี้และอาจเป็นไปได้ว่าคณะสงฆ์จะขาดแคลนผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทั้งนี้เพราะนักเรียนบาลีส่วนใหญ่เป็นสามเณร ดังจะเห็นได้จากสถิติต่อไปนี้

สถิติพระภิกษุสามเณรสอบผ่านทุกชั้นประโยคบาลีสนามหลวง
ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 - 2549 (ทั้งมหานิกายและธรรมยุติ)

พ.ศ.	พระภิกษุ		สามเณร		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2541	1,440	38.22	2,328	61.78	3,768	100
2542	1,802	38.55	2,873	61.45	4,675	100
2543	2,050	40.34	3,032	59.66	5,082	100
2544	2,482	40.77	3,606	59.23	6,088	100
2545	2,010	40.62	2,938	59.38	4,948	100
2546	2,186	42.23	2,991	57.77	5,177	100
2547	2,173	42.54	2,935	57.46	5,108	100
2548	2,638	46.52	3,033	53.48	5,671	100
2549	2,359	42.79	3,154	57.21	5,513	100

ที่มา: เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี พ.ศ. 2541 - 2549

คำว่า “การศึกษาพื้นฐาน” (Basic Education) เป็นคำที่มีความหมายหลากหลาย ในสหรัฐอเมริกา การศึกษาพื้นฐานหมายถึง “การสอนให้มีทักษะในการสื่อสาร คิดคำนวณ และเข้าสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณเป็น สามารถค้นคว้าหาความรู้ต่อไปได้ รู้จักโลกแห่งการงาน หน่วยสวัสดิการสังคม ทำงานกับนายจ้างได้ รู้จักการบริโภคที่เหมาะสม รู้จักการปรับปรุงสุขภาพ” (Cartwright, 1970: 407) ตามความหมายนี้มุ่งถึงการศึกษาเบื้องต้นเป็นสำคัญ

องค์การยูเนสโก ซึ่งเป็นศูนย์รวมของนานาชาติในด้านการศึกษา ได้ให้คำนิยามการศึกษาพื้นฐานไว้ว่า “การศึกษาสำหรับคนทุกเพศทุกวัยให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลุกฝังให้เกิดความอยากรเรียนอยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น” (Edgar Faure, 1972: 162)

ในที่ประชุมโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Conference on Education for All: WCEFA) ซึ่งจัดขึ้นที่โรงแรมจอมเทียนประเทศไทย เมื่อปี 1990 ที่ประชุมพอใจที่จะใช้คำว่า “การตอบสนองความต้องการทางการเรียนขั้นพื้นฐาน” (meeting basic learning needs) มากกว่าการใช้ชื่อ “การศึกษาพื้นฐาน” (Basic Education) อย่างไรก็ตามต่อ ๆ มา คำว่า “ความต้องการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน” (basic learning needs) กับคำว่า “การศึกษาพื้นฐาน” ก็ได้มีการนำไปใช้แทนกันอยู่บ่อยๆ ในการประชุมครั้งนั้น ได้มีการให้นิยามศัพท์ 2 คำไว้ดังนี้

1) ความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน (Basic learning needs) หมายถึง ความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมที่จำเป็นสำหรับบุคคลเพื่อความอยู่รอด ปรับปรุงคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ต่อเนื่อง

2) การศึกษาพื้นฐาน (Basic education) หมายถึง การศึกษาที่มุ่งให้ตอบสนองความต้องการทางการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงการเรียนการสอนในระดับต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานให้แก่การเรียนรู้ขั้นต่อไป เช่นการศึกษาสำหรับเด็กวัยเริ่มต้น การศึกษาระดับประถม การสอนให้รู้หนังสือ ทักษะความรู้ทั่วไป ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ ในบางประเทศ การศึกษาพื้นฐานยังขยายขอบเขตไปถึงระดับมัธยมศึกษาด้วย

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การศึกษาพื้นฐานไม่ได้มีความหมายจำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาขั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นต้นเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการศึกษาขั้นมัธยมศึกษา ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่มีโอกาสได้เข้าเรียนด้วย

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวไว้ในหมวดที่ 3 แนวนโยบายการศึกษาว่า “5. ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น” ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าทางราชการไทยได้ถือว่าการศึกษาระดับพื้นฐานมีขอบเขตครอบคลุมถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาด้วย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ระบุไว้ว่า “มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ซึ่งเป็นการยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่าการศึกษาระดับพื้นฐานมีขอบเขตขยายถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาซึ่งใช้เวลาเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาสิบสองปี

อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนโดยรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองของโลก เพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่การทำงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตนและครอบครัว และเพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต (การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2540: ออนไลน์)

ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยึดหลักที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ดังนี้

1) หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่พอเพียงต่อการพัฒนางานอาชีพและคุณภาพชีวิตส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด และมีความเป็นประชาธิปไตย

2) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทย ให้มีความรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีทั้งของครอบครัว ชุมชน สังคมไทย และสังคมโลก

3) หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับความมีคุณภาพ โดยไม่แบ่งชนชั้นหรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม

4) หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ศักดิ์ศรี

และตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

5) หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์และมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องกับสาระบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ และสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการอาชีวศึกษา และมาตรฐานการอุดมศึกษา (สมศ. 2548: 2)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากหลักสูตรปัจจุบัน ดังนี้

1) เป็นการจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอด 12 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายโดยจัดแบ่งออกเป็น 4 ช่วงชั้น ๆ ละ 3 ปี แต่ละช่วงชั้นจัดให้มีสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องทั้ง 12 ปี

2) มีความเป็นเอกภาพ โดยกำหนดสาระการเรียนรู้แกนร่วมที่เป็นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนทุกคน สาระการเรียนรู้แกนเลือก และเลือกเสรีที่มุ่งสนองความถนัด ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน

3) มีมาตรฐานการศึกษาเป็นตัวกำหนดคุณภาพผู้เรียน โดยกำหนดมาตรฐานไว้หลายระดับตั้งแต่มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานผู้เรียน กลุ่มวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น มาตรฐานการเรียนรู้รายปี/รายภาค

4) มีความเป็นสากล เพราะเป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ และมีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ จึงมุ่งเน้นความรู้ ความสามารถ รวมทั้งคุณลักษณะที่จำเป็นอันได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา การเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความอดทน การพึ่งตนเอง การใฝ่รู้ใฝ่เรียน

การจัดเนื้อหาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานยึดตามมาตรา 23 ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีแนวการจัดเนื้อหาสาระ ดังนี้

1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้กำหนดสาระการเรียนรู้แกนร่วม แกนเลือก และเลือกเสรีเป็น 8 กลุ่มวิชา ให้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดทั้ง 12 ปี คือ

- 5.1) สุขศึกษาและพลศึกษา
- 5.2) ทัศนศิลป์ ดนตรี และวัฒนธรรม
- 5.3) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 5.4) ภาษาไทย
- 5.5) คณิตศาสตร์
- 5.6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 5.7) การงานและอาชีพ
- 5.8) ภาษาต่างประเทศ (ถามตอบปัญหาหลักสูตร. 2550: ออนไลน์)

ปัญหาหนึ่งซึ่งกำลังเป็นที่วิตกกังวลของคณะสงฆ์ในปัจจุบันก็คือ จำนวนพระภิกษุสามเณรที่ลดจำนวนลงทุกปี สาเหตุที่เกิดสภาพการณ์เช่นนี้ คณะสงฆ์มองว่าเป็นเพราะผลกระทบจากนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาของรัฐ โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 “มาตรา 10 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน” และใน “มาตรา 17 ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้า เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่ เก้าของการศึกษาภาคบังคับ..” ซึ่งต่อมา พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ระบุว่า “การศึกษาภาคบังคับ” หมายความว่า การศึกษาขั้นปีที่หนึ่งถึงชั้นปีที่เก้าของการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542)

ตามนัยแห่งกฎหมายนี้ บังคับว่าเด็กอายุ 7 ปี จะต้องเข้ารับการศึกษาดังแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไปจนกระทั่งจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่ออายุ 15 ปี และหากเด็กต้องการเรียนต่อด้วยความสมัครใจ (มิใช่ภาคบังคับ) อีก 3 ปีจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายก็ย่อมทำได้โดยที่รัฐต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

ดังนั้น หากเด็กจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น(ภาคบังคับ) เมื่ออายุ 15 ปีและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ภาคสมัครใจ) เมื่ออายุ 18 ปี สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือเด็กในวัยนี้ซึ่งถือว่าอยู่ในระยะวัยรุ่น กำลังติดเพื่อน มักจะไม่คิดเข้ามาศึกษาต่อเพื่อเป็นศาสนทายาทสืบต่อไป แม้ว่าคณะสงฆ์จะใช้วิธีการชักชวนให้เด็กที่จบชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ในวัย 12 ปี มาเรียนต่อชั้นมัธยมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แต่ปัญหาที่ตามมาคือเกิดความไม่เข้าใจของผู้ปกครองที่ว่าหากให้เด็กมาเรียนต่อในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแล้วจะผิดกฎหมาย ผู้ปกครองจะต้องได้รับโทษ จึงไม่ยอมส่งลูกหลานเข้าบวชเรียนและศึกษาต่อในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ อีกประการหนึ่งก็คือความเข้าใจที่ว่า การศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นไม่สามารถเทียบโอนความรู้กับการศึกษาระบบทางโลกได้ อาจจะทำให้มีปัญหาในเรื่องการศึกษาที่สูงขึ้นไปในอนาคตได้ ในเรื่องนี้ แม้จะยังไม่มีความหมายมารองรับอย่างเป็นทางการ แต่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา นั้น ภาครัฐได้ยอมรับวุฒิทางการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมาโดยตลอด มีสามเณรที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสมัครเข้าสอบในระดับอุดมศึกษา ตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทุกปี และเมื่อปี 2546 มีสามเณรที่จบจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถสอบผ่านเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยได้จำนวน 93 รูป ถึงกระนั้น คณะสงฆ์ก็ยังเกรงว่าหากไม่มีกฎหมายมารองรับในเรื่องนี้อย่าง

เป็นทางการแล้ว อาจทำให้เกิดความไม่มั่นใจตามมาอีกก็เป็นได้

ด้วยเหตุนี้ คณะสงฆ์จึงได้ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สภาการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ “ร่างกฎกระทรวง ว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548” เพื่อให้รัฐรับรองอย่างเป็นทางการและได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 54 ก 8 กรกฎาคม 2548)

แม้ว่านโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาของรัฐจะเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งผลให้จำนวนศาสนทายาทลดลงก็ตาม แต่ก็ยังมีสาเหตุสำคัญอื่น ๆ ที่ควร จะหยิบยกมาพิจารณาด้วย

จากการศึกษางานวิจัยในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “สถานภาพ บทบาท และปัญหาของ สามเณรในสังคมไทย” โดย สุนทร บุญสถิต (มหาวิทยาลัยมหิดล ปี 2543) เรื่อง “ปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจอุปสมบทเป็นภิกษุของสามเณรในเขตภาคกลาง” โดย พระมหานราธิป แก้วประสิทธิ์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร ปี 2544) และเรื่อง “วิกฤติพุทธศาสนา: ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (2523 - 2543)” โดย พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2545) พบที่จะสรุปสาเหตุสำคัญ ๆ ในการลดจำนวนลงของสามเณร ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาในอนาคต ดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพความยากจนในครอบครัว ทำให้พ่อแม่ไม่สามารถจะส่งเสียให้บุตรหลานเล่าเรียนในชั้นสูง ๆ ต่อไปได้ ดังนั้น จึงได้นำเยาวชนมาบวชเป็นสามเณร เพื่อหาโอกาสศึกษาต่อทางโลกและทางธรรม

จากงานวิจัยพบว่าสามเณรส่วนใหญ่มีเป้าหมายจะลาสิกขาไปครองเพศคฤหัสถ์ในอนาคต หลังจากจบการศึกษาเล่าเรียนแล้ว เพื่อช่วยเหลือยกระดับฐานะของครอบครัวต่อไป ในขณะที่เยาวชนบางราย หลังจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ก็เข้าสู่ตลาดแรงงาน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว มิได้สนใจจะศึกษาบวชเรียน

2) ด้านการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ เช่น การให้ความสำคัญกับการพัฒนาศาสนวัตถุมากกว่าตัวบุคคล โดยแต่ละวัดมักจะให้ความสำคัญกับการก่อสร้างศาสนสถานมากกว่าที่จะสร้างศาสนบุคคล ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการพิจารณาสมณศักดิ์นั้น ได้นำเอาเรื่องศาสนวัตถุมาประกอบในการพิจารณาด้วย

การจัดการเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่จัดในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะแผนกธรรม แผนกบาลี ซึ่งมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดำเนิน การจัดการศึกษาเองนั้นยังคงรูปแบบหลักสูตรการศึกษาโดยยึดแนวทางเดิม ๆ ที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งยากต่อการเรียนรู้ โดยในแต่ละปีจะมีผู้สอบผ่านนักธรรมและบาลีไม่ถึงครึ่งของผู้เข้าสอบทั้งหมด ดังนั้น เมื่อจัดการศึกษายากเกินไปจึงทำให้สามเณรบางส่วนเกิดความท้อถอย ลาสิกขาไปแสวงหาความรู้ทางโลกที่ตนคิดว่าง่ายกว่า อีกประการหนึ่งก็คือ การขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาอย่างพอเพียง วัดส่วนใหญ่ที่จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมต้องดำเนินการจัดหาทุนทรัพย์กันเอง บางสำนักขาดแคลนงบประมาณอย่างหนักจนไม่สามารถจะดำเนินการต่อไปได้ จึงทำให้สามเณรบางรูปตัดสินใจลาสิกขาไป ด้วยหาที่เรียนไม่ได้ หรือไม่สามารถไปเรียนในที่ไกล ๆ ได้

การขาดมาตรฐานในการฝึกอบรมและพัฒนาจิตวิญญาณ ที่ผ่านมา ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ไม่ค่อยใส่ใจหรือให้ความสำคัญ รวมทั้งไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการบังคับใช้ เพื่อให้เกิดการฝึกอบรมพระธรรมวินัยอย่างมี

ประสิทธิภาพ ทำให้วัดวามารามต่าง ๆ เพิกเฉยต่อการฝึกฝนอบรมพัฒนาจิตวิญญาณแก่ผู้ที่เป็นศาสนทายาท แม้กระทั่งอุปชฌาย์อาจารย์บางรูปก็ไม่ได้ทำหน้าที่ของผู้ให้กำเนิดทางธรรมอย่างแท้จริง กล่าวคือแค่ทำหน้าที่บวชให้เท่านั้น แล้วก็ปล่อยปละละเลย ไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนฝึกหัดตัดนิสัยลัทธิวิhari หรือชี้แนะให้เห็นองค์คุณแห่งการเป็นผู้สืบพระศาสนา รวมทั้งการที่พระสงฆ์บางรูปไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ในอันที่จะก่อให้เกิดความรักความศรัทธาในพระศาสนา สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าอยู่ไปวัน ๆ ไม่เข้าใจพระศาสนา ไม่รู้คุณค่าของพระธรรม และไม่ทำกิจของพระสงฆ์ ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อบ่นในสมณเพศ จนถึงขั้นสึกขาลาเพศไป

3) ด้านการประพตติผิดพระธรรมวินัยของสามเณรเอง เป็นธรรมดาของวัยรุ่นที่มักมีนิสัยติดเพื่อน ชอบดารา แต่งตัวแปลกแหวกแนว เริ่มมีความสนใจในเพศตรงข้าม ชอบสิ่งแปลกใหม่ ฯลฯ ซึ่งสามเณรก็ถือว่าอยู่ในช่วงวัยรุ่น วัยที่อยากรู้อยากลอง จึงอาจมีการประพตติผิดพระธรรมวินัย ตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นต้นไป จนทำให้พระผู้ปกครองต้องกล่าวตักเตือนอยู่บ่อย ๆ นานเข้าก็เกิดความรู้สึกว่าคาญ พาลคิดไปว่าชีวิตสมณะขาดเสรีภาพ จึงตัดสินใจชักชวนเพื่อนสละสมณเพศ รวมไปถึงเรื่องใหญ่ที่เป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์

4) ด้านความศรัทธา จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมามองปฏิเสธไม่ได้ว่า ได้เกิดวิกฤตศรัทธาในหมู่พุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก หลายคนไม่ยอมให้ลูกบวชเรียน เพราะเกิดความไม่ศรัทธาในวัตรปฏิบัติของภิกษุสามเณร ส่วนผู้ที่ยินยอมให้บุตรมาบวชเรียนนั้นก็เห็นเพียงการบวชในระยะสั้น ๆ เพื่อรักษาประเพณีอันดีงามที่สืบทอดกันมาเท่านั้น ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า เยาวชนที่มาบวชส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของการบวชด้วยความศรัทธาในพระศาสนาในระดับที่น้อยที่สุด ส่วนสาเหตุที่บวชนั้นก็เพื่อทดแทนคุณนุภาพาริ

นี่เป็นปัญหาหลักเพียงบางส่วนเท่านั้น ยังมีปัญหาปลีกย่อยอีกมากมายที่ไม่ได้ยกมากล่าวในที่นี้ จากปัญหาหลักเหล่านี้ก็พอจะมองได้ว่านี่คือสาเหตุที่ทำให้จำนวนของผู้บวชเรียนลดน้อยลง และยังมีผลทำให้ศาสนทายาทที่เหลืออยู่ขาดคุณภาพอีกด้วย (อนาคตศาสนทายาทบนทางสองแพร่ง. 2547: ออนไลน์)

พระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ได้กล่าวว่า “ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ได้ประกาศใช้ พ.ร.บ. การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (ป.1-ม.3) โดยมีผลบังคับใช้ในปีการศึกษา 2546 ส่งผลให้เด็กที่เข้าเรียนใน ร.ร.พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม และแผนกบาลีมีจำนวนลดลงมาก เนื่องจากผู้ปกครองไม่กล้าส่งบุตรหลานที่จบชั้น ป.6 เข้าเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะในภาคเหนือ ผู้ปกครองเกรงว่าหากส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะผิดกฎหมาย เนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ยังไม่มีกฎหมายรองรับที่สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติปี 2542 ทำให้คณะสงฆ์เกรงว่าจะก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนศาสนทายาท จึงอยากให้กระทรวงเร่งออกกฎหมายว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ โดยให้ครอบคลุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งสามแผนก”

นายมนัส ภาคภูมิ ผอ.กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า “ขณะนี้ได้มีพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาใน จ.หนองคาย อุตรดิตถ์ หนองบัวลำภู เลย สกลนคร และขอนแก่น ส่งหนังสือร้องเรียนไปยังคุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา ปลัด ศธ. ว่า ประสบปัญหาสามเณรลาสิกขาไปแล้วเกือบ 100 รูป เนื่องจากถูกผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ในจังหวัดดังกล่าว ช่มชู้ผู้ปกครองว่าหากให้บุตรหลานเรียนในโรงเรียน

พระปริยัติธรรมต่อไป จะถูกตำรวจจับ เพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรมจัดตั้งไม่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา” (วอนรัฐหนุนเรียนฟรีให้ครอบคลุม ร.ร.ปริยัติธรรม. 2546: ออนไลน์)

ดังนั้น การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงเป็นพลังผลักดันที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษาไทยทั้งระบบ คณะสงฆ์ก็ควรจะถือโอกาสนี้ปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ไปพร้อมกันด้วย

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงผลกระทบ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์โดยรวม

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ความสำคัญของการวิจัย

หลังจากได้ศึกษาผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมการรองรับดำเนินงานตามสารบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้บริหารสำนักเรียน คณะครู/อาจารย์ และนักเรียนของสำนักเรียน ส่วนกลาง จำนวน 87 แห่ง (เรื่องสอบถามของสนามหลวงแผนกบาลี. 2550: 17-22) โดยแบ่งกลุ่มประชากรเป็น 3 กลุ่มคือ

- 1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสำนักเรียน
- 1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู/อาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในสำนักเรียน
- 1.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน

ตัวแปรที่ศึกษา

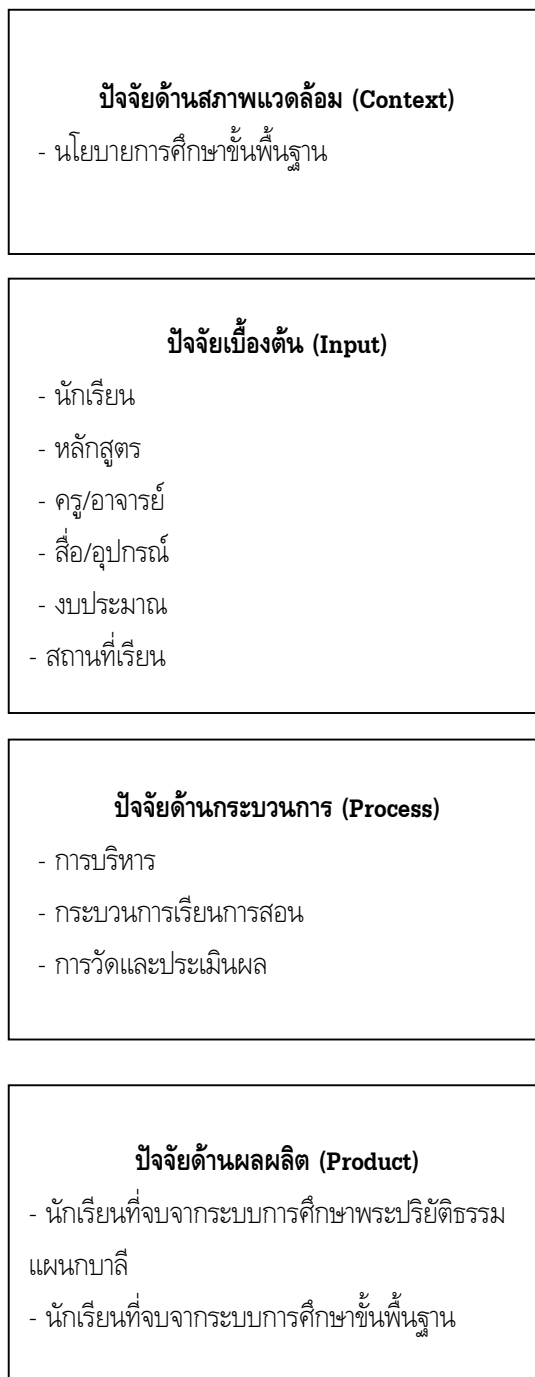
1. ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็นดังนี้
 - 1.1 สภาพแวดล้อม
 - 1.1.1 นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.2 ปัจจัยเบื้องต้น
 - 1.2.1 หลักสูตร
 - 1.2.2 ครู-อาจารย์
 - 1.2.3 นักเรียน

- 1.2.4 สถานที่เรียน
- 1.2.5 งบประมาณ
- 1.2.6 สื่อ/อุปกรณ์
- 1.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ
 - 1.3.1 การบริหารสำนักเรียน
 - 1.3.2 การจัดการเรียนการสอน
 - 1.3.4 การวัดและประเมินผล
- 2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยด้านผลผลิต
 - 2.1 นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
 - 2.2 นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หมายถึง รูปแบบการศึกษาที่สอนภาษาบาลีโดยใช้คัมภีร์อรรถกถาเพื่อให้ นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวและหลักธรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก แบ่งเป็น 3 ระดับ 8 ชั้น คือ เปรียญตรี (ประโยค 1-2, ป.ธ. 3), เปรียญโท (ป.ธ. 4-6), เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)
2. สำนักเรียน หมายถึง โรงเรียน หรือวัดที่จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในส่วนกลาง
3. ผู้บริหารสำนักเรียน หมายถึง พระภิกษุที่เป็นผู้บริหารนักเรียน, ผู้ช่วยผู้บริหารสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินงาน หรือการจัดการศึกษาของสำนักเรียนที่มีหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีภายในวัดของตน
4. ครู/อาจารย์ หมายถึง พระภิกษุ หรือฆราวาสที่ทำหน้าที่สอนพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง
5. นักเรียน หมายถึง พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง
6. สำนักเรียนส่วนกลาง หมายถึง สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 87 สำนักเรียน (เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี. 2550: 17-22)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. กรอบการประเมินโครงการ
2. แบบจำลองประเมินโครงการที่ช่วยในการตัดสินใจ
3. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการประเมินผล
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กรอบการประเมินโครงการ

1.1 ความหมายของการประเมิน

เสริมศรี ไชยศรี (2526: 200) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า คือ การพิจารณาตัดสินว่ากระบวนการหรือผลลัพธ์นั้นมีคุณภาพเหมาะสมเพียงใด โดยอาศัยข้อมูลจากเครื่องมือวัดต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยในการตัดสินใจ ปรับปรุงพัฒนา เลือก และใช้สรรพสิ่งทั้งมวล (รวมทั้งคน สัตว์ และสิ่งของ) ให้ดีขึ้น

ศิริชัย กาญจนวาสี (2537: 16) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการระบุและเสนอสารสนเทศเพื่อช่วยการตัดสินใจ

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2528: 73) กล่าวว่า การประเมินผลทางการศึกษาหมายความว่า เป็นกระบวนการตีความหมาย (interpretation) และการตัดสินคุณค่า (value judgement) จากสิ่งที่ได้จากการวัดผลการประเมินผล ต้องอาศัยวิธีการที่มีระบบแบบแผนในการรวบรวมข้อมูลตลอดจนเหตุผลประกอบการพิจารณาตัดสินว่ากิจกรรมการศึกษานั้นดีหรือเลวอย่างไร เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมประการใด

ประชุม รอดประเสริฐ (2529: 4) กล่าวว่า การประเมินหรือการประเมินผลมีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Evaluation” หมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตัดสินใจดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีความหมายเกี่ยวเนื่องกับคำอื่น ๆ อีกหลายคำ เช่น การวิจัย (research) การวัดผล (measurement) การตรวจสอบรายงานผล (appraisal) การควบคุมดูแล (monitoring) การประมาณการ (approximate) และการพิจารณาตัดสิน (judgement) คำดังกล่าวสรุปเป็นความหมายหรือคำจำกัดความรวมกันได้ว่า เป็นการประมาณค่าหรือประมาณผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน โดยอาศัยข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมด้วยการสอบถาม ทดสอบ สังเกต และวิธีการอื่น ๆ แล้วทำการวิเคราะห์ว่า การดำเนินงานนั้นมีคุณค่าหรือบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานนั้นมากน้อยเพียงใด และกล่าวว่าการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการและพิจารณาปัจจัยให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมี

ระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อดำเนินงานต่อไปหรือจะยุติการดำเนินโครงการนั้น

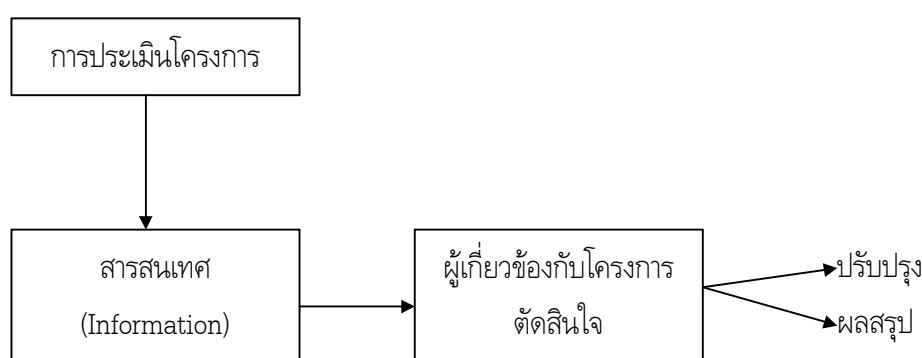
สงบ ลักษณะ (2530: 26) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้ดังต่อไปนี้

1) การประเมินโครงการ (Program evaluation) เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประกอบต่าง ๆ ของการดำเนินโครงการ (ตัวบ่งชี้ กิจกรรม ผลที่ได้รับ) เพื่อใช้ในการตัดสินใจตัดสินความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับสิ่งที่คาดหวังตัดสินความมีคุณค่าและเพื่อพัฒนาปรับปรุงโครงการ รวมการประเมินระหว่างทาง (Formative evaluation) และการประเมินผลสุดท้าย (Summative evaluation)

2) การติดตามโครงการ (Follow-up) เป็นกระบวนการสำรวจและรายงานการดำเนินงานของโครงการในส่วนที่ได้ปฏิบัติจริงและในส่วนที่ยังไม่ได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ได้ การติดตามสำรวจโครงการ (monitoring) เป็นกระบวนการตรวจสอบการดำเนินโครงการและผลที่ได้รับในทุกจุดทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงจุดสุดท้ายเพื่อรายงานความก้าวหน้าของความสำเร็จตามแผนและเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) เพื่อการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานในทันทีก่อนจะสิ้นสุดโครงการ ซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกับการประเมินระหว่างทาง (Formative evaluation) นั้นเองโดยปกติแล้ว เรามักจะนิยมนักประเมินโครงการในแง่ติดตามตรวจสอบ (monitoring) และในแง่ประเมินผลที่ได้รับขั้นสุดท้าย (Summative evaluation)

สำราญ มีแจ้ง และ พงษ์ศิริ ลำลี (2535: 219) ได้สรุปความหมายของการประเมินตามแนวความคิดของอัลคิน (Alkin) ว่า การประเมิน หมายถึง ขบวนการที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกเฟ้นข่าวสารที่เหมาะสมกับการรวบรวมแล้ววิเคราะห์ข่าวสาร เพื่อรายงานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำการตัดสินใจการเลือกหนทางต่าง ๆ ที่เป็นได้

บุญมี พันธุ์ไทย (2537: 6) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศที่ใช้ในการปรับปรุงโครงการและการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ แสดงดังภาพ

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงกระบวนการประเมินโครงการ

องค์ประกอบของการประเมินโครงการประกอบด้วย สารสนเทศที่ได้จากการวัดและการตัดสินใจคุณค่าของสารสนเทศ โดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมิน เขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

การประเมินโครงการ = สารสนเทศจากการวัด + การตัดสินใจ

นิตา ชูโต (2538: 2) ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า การประเมินเป็นกิจกรรมที่มนุษย์กระทำอยู่ตลอดเวลา เมื่อต้องตัดสินใจเลือกระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่าง ในการเลือกนั้นจำเป็นต้องใช้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการตัดสินใจ ถ้าการตัดสินใจเป็นการกระทำเพื่อตนเองแน่นอนตัวผู้เลือกก็เป็นผู้ตั้งเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินใจเอง แต่ถ้าเป็นเรื่องของรัฐบาล หรือส่วนรวม เกณฑ์ย่อมต้องเปลี่ยนไป เกณฑ์ที่ใช้จะต้องรวมความคิดและผลประโยชน์ของสาธารณชนเข้ามาร่วมด้วย เกณฑ์ดังกล่าวอาจกระทบกระเทือนต่อผู้บริหารโครงการ หรือขัดกับความเชื่อของผู้ประเมินเองก็ได้ ผู้ประเมินจะต้องประสานผลประโยชน์และก่อให้เกิดความยุติธรรมนั่นเอง และให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ความหมายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ การหาแนวทาง วิธีการปรับปรุง วิธีการจัดเกี่ยวกับโครงการและหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับโครงการให้ดีขึ้น

อีเบล (Ebel. 1972: 554) กล่าวถึงความหมายของการประเมินว่าเป็นการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการประเมิน ซึ่งบางครั้งอาจพิจารณาจากผลการวัด เช่น คะแนนสอบเท่านั้น แต่ส่วนมากจะพิจารณาจากผลของการวัดหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งจากหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนการใช้วิจารณ์ญาณและความรู้สึกนึกคิดของผู้ประเมินประกอบการตัดสินใจด้วย

ไวส์ (Weiss. 1972: 21) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า เป็นการวิเคราะห์การดำเนินงานอย่างมีระบบที่ไม่เพียงแต่นำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์แล้วนำไปตัดสินใจหลังจากโครงการสิ้นสุดเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้ตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการตลอดไปด้วย

อัลคิน (Alkin. 1972: 107) กล่าวว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการในการเลือกหาข้อเท็จจริง รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และรายงานให้ผู้บริหารเลือกในการตัดสินใจ

กรอนลันด์ (Gronlund. 1981: 6) ให้ความหมายของการประเมินว่าเป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการอธิบายสิ่งที่ต้องการประเมินทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมาประกอบกับการตัดสินใจกำหนดคุณค่าให้สิ่งที่ถูกประเมิน โดยมีกระบวนการเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

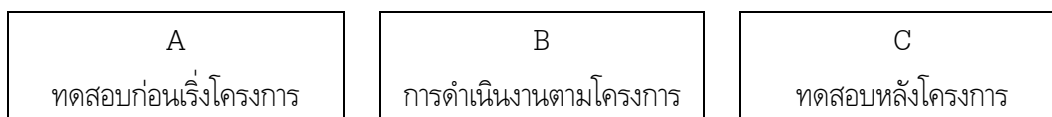
จากความหมายของการประเมินโครงการดังกล่าวไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กิจกรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อเท็จจริง และตัดสินใจเลือกดำเนินการ หรือหาแนวทางปรับปรุงวิธีการที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และหาผลที่เกิดขึ้นจากโครงการเพื่อนำไปบริหารโครงการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

2. แบบจำลองประเมินโครงการที่ช่วยในการตัดสินใจ

ในการวิจัยประเมินโครงการ เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นในการรวบรวมข้อสนเทศเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ เพื่อจะนำไปใช้ในการตัดสินใจประกอบการพิจารณาปรับปรุงโครงการ โดยทั่วไปแล้วนั้นในเรื่องของการประเมินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานั้น จะมีแบบจำลองการประเมินที่น่าจะนำมาเป็นแนวทางในการประเมินโครงการ ที่มีผู้เสนอไว้หลายแบบด้วยกัน

1. แบบจำลองของไทเลอร์

ไทเลอร์ (Tyler. 1942: 115-182) ได้เสนอแนวคิดแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับการประเมิน คือ การเปรียบเทียบผลลัพธ์ของผู้เรียนกับวัตถุประสงค์ แนวคิดของไทเลอร์ทำให้รูปแบบการประเมินเป็นดังนี้

ภาพประกอบ 3 รูปแบบการประเมินตามแนวคิดของไทเลอร์ และผลลัพธ์ของโครงการพิจารณาได้จากความแตกต่างของผู้ร่วมโครงการในจุด A และ C

ต่อมาเนื่องจากมีนักประเมินหลายท่าน เช่น ครอนบาค (Cronbach) วิพากษ์วิจารณ์รูปแบบการประเมินตามแนวคิดของไทเลอร์ ว่าเป็นการประเมินผลลัพธ์ของโครงการ โดยไม่ทราบสาเหตุอะไรที่ทำให้เกิดผลลัพธ์เช่นที่ปรากฏและเรียกช่อง B ของโครงการในแบบจำลองไทเลอร์ว่า “กล่องดำ” (Black Box) และเสนอให้ใช้รูปแบบการประเมินที่มีการประเมินการปฏิบัติงานกิจกรรมในโครงการด้วย ดังนั้น ไทเลอร์ จึงได้ปรับปรุงแบบจำลองการประเมินขึ้นใหม่และนำมาเสนอในปี 1986 โดยแบ่งการประเมินโครงการออกเป็น 6 ส่วน คือ

1. การประเมินจุดประสงค์หรือวัตถุประสงค์
2. การประเมินผลการสอน
3. การประเมินเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการ
4. การประเมินการนำโครงการไปปฏิบัติงาน
5. การประเมินผลลัพธ์ของโครงการ
6. การติดตามอย่างต่อเนื่อง

โดยมีรายละเอียดของการประเมินโครงการแต่ละส่วน ดังนี้

1.1 การประเมินจุดประสงค์หรือวัตถุประสงค์ เกณฑ์การประเมินวัตถุประสงค์ เกณฑ์การประเมินวัตถุประสงค์ของไทเลอร์มีอยู่ 4 ข้อ ได้แก่

1.1.1 พิจารณาความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับปรัชญาการศึกษา เช่น ทำให้เกิดความรู้ ความจำ การคิดค้น หรือการแก้ปัญหาหรือไม่

1.1.2 ความสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและหลักการ มีหลักฐานใดมาอธิบาย หรือยกมาสนับสนุนได้หรือไม่

1.1.3 การนำไปใช้ วัตถุประสงค์ที่ระบุควรมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือมีความรู้พื้นฐานพอจะนำไปใช้ได้ต่อไป

1.1.4 มีความเหมาะสมต่อความต้องการความสนใจและพัฒนาการของผู้เรียน

1.2 การประเมินผลการสอน เป็นการประเมินเพื่อใช้วิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดพฤติกรรมที่นิยามไว้ในวัตถุประสงค์ มีวิธีการที่ได้มาซึ่งสารสนเทศดังนี้

1.2.1 ตรวจสอบประวัติของโครงการ จากที่เคยนำไปใช้หรือพิจารณาจากโครงการที่คล้ายคลึงกัน เพื่อพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย ปัญหาและการแก้ปัญหา

1.2.2 ศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับโครงการทางการศึกษา เพื่อให้ได้มโนทัศน์ทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับโครงการ

1.2.3 ศึกษาเงื่อนไขการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ของมนุษย์เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาวางแผนการเรียนรู้ที่จัดไว้ว่าสอดคล้องกับเงื่อนไขหรือทฤษฎีหรือไม่ เช่น พิจารณาถึงการให้แรงจูงใจ ความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ การเลือกงานมาใช้ การให้รางวัลและผลย้อนกลับแก่เด็ก การถ่ายโอนความรู้ กล่าวโดยสรุป คือการพิจารณาในแง่ของตัวแปรทางจิตวิทยาว่ามีหรือไม่มีและจัดผลการเรียนรู้ได้เหมาะสมหรือไม่

1.3 การประเมินเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการ เป็นการพิจารณาทรัพยากรทั้งหลายที่จะต้องนำไปใช้ในโครงการ เช่น

- สื่อ พิจารณาสื่อที่เหมาะสมหรือไม่ อาจนำสื่อที่ระบุไว้ในแผนการสอนหรือที่สร้างขึ้นใช้ไปทดลองใช้ดูความสนใจของผู้เรียนดูประสิทธิภาพในการใช้

- บุคลากร อาจต้องการการอบรม ต้องมีการทดสอบการสัมภาษณ์เพื่อดูว่าเจตคติต่อโครงการอย่างไร มีความรู้ในโครงการเท่าใด ต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้าง ในการดำเนินงานตามโครงการ ต้องมีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องให้พร้อมด้วยวิธีการต่าง ๆ

1.4 การประเมินการนำเพื่อจะนำโครงการไปปฏิบัติ อาจทำการลักษณะสำคัญ ๆ ของกิจกรรมที่อยู่ในแผนการเรียนรู้ เพื่อดูความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและตรวจสอบว่าทำไปแล้วได้ผลอย่างไร เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กระบวนการอาจประกอบไปด้วย

1.4.1 วิเคราะห์แผนการสอนโดยละเอียด บ่งบอกถึงคุณลักษณะที่จำเป็นของแผนทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของครูและนักเรียนต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จัดทำบัญชีสารสนเทศถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนที่ควรจะมี แล้วนำไปทำเครื่องหมายเพื่อการวัดและประเมินพฤติกรรม

1.4.2 รวบรวมข้อมูล ในการนำโครงการไปปฏิบัติด้วยวิธีการหลาย ๆ อย่าง เช่น สังเกตการพูดคุยระหว่างครูและนักเรียน การมอบหมายงาน

การประเมินส่วนนี้จะระบุถึงปัจจัยที่ทำให้โครงการประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวได้โดยทั่ว ๆ ไป ความล้มเหลวของโครงการมักเกิดจากปัจจัยต่อไปนี้

1.4.2.1 การขาดความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ในระดับการนำโครงการไปปฏิบัติ

1.4.2.2 ไม่ให้ความรู้แก่ครูในด้านเจตคติและความรู้ในโครงการ และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามโครงการ

1.4.2.3 การขาดความช่วยเหลือสนับสนุนในระดับการปฏิบัติจากผู้วางแผน ผู้พัฒนาโครงการต่อผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม บางครั้งพบปัญหาจึงไม่ทราบว่าจะแก้ไขอย่างไร ทำให้ท้อถอยและหมด

กำลังใจในการปฏิบัติ

1.5 การประเมินผลลัพธ์ของโครงการ เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความสำเร็จของโครงการโดยพิจารณาจาก

1.5.1 ผลลัพธ์หรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่มเป้าหมายหรือตัวนักเรียน โดยใช้พฤติกรรมที่ต้องการในวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์

1.5.2 มีผลข้างเคียงอะไรที่เกิดขึ้นบ้าง โดยพิจารณาทั้งผลที่พึงปรารถนา และที่ไม่พึงปรารถนาซึ่งจะหาข้อมูลนี้ได้จากครู พ่อแม่ และตัวนักเรียน

1.5.3 มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้างในการนำโครงการไปใช้

1.5.4 มีความต้องการทรัพยากรด้านใดเพิ่มเติม ในการนำไปปฏิบัติโครงการ

1.6 การติดตามอย่างต่อเนื่อง เมื่อเวลาผ่านไปอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงการให้ทันสมัย เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงรอบ ๆ ข้าง อาจมีผู้ร่วมโครงการเก๋าย้ายออกไป มีคนใหม่ ๆ เข้ามา มีความเห็น ความสนใจเอาใจใส่ต่อโครงการลดลง อันเป็นสาเหตุให้ผลการปฏิบัติงาน ไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ดังนั้นจึงต้องมีการติดตามผลโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ทันการ

สำหรับผู้ที่จะยึดแบบจำลองของไทเลอร์ (1986: 109) เป็นแบบในการวางแผนและประเมินโครงการ จะต้องเข้าใจก่อนว่าไทเลอร์เสนอแบบจำลองในการประเมินโครงการทางการศึกษา และถ้าจะประเมินครบถ้วนตามแบบจำลองต้องเริ่มตั้งแต่การประเมินตัวโครงการ โดยประเมินในประเด็นของวัตถุประสงค์ของโครงการตามด้วยการประเมินแผนการสอนเรื่อยไปจนจบกระบวนการของไทเลอร์ โครงการที่ตรงที่สุดคือการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาวิธีการสอนใหม่ ๆ และโครงการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ๆ ทุกประเภท

2. แบบจำลองของสตัฟเฟิลบีม หรือแบบจำลอง CIPP

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) อธิบายความหมายของการประเมินผลทางการศึกษาว่า เป็นกระบวนการ บรรยายหาข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจทางเลือก และให้แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตรว่า จะต้องประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (context) ตัวป้อน (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (product) (Stufflebeam. 1973: 128-142) จึงมีผู้เรียกแบบจำลองของสตัฟเฟิลบีมว่า CIPP Model การประเมินแต่ละด้านจะนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจแต่ละประเภtdังแสดงในภาพประกอบ 3

	สิ่งที่คาดหวัง	สิ่งที่จริง
เป้าหมาย	การประเมินบริบท (การวางแผนเพื่อกำหนดจุดประสงค์)	การประเมินผลผลิต (การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง)
วิธีการ	การประเมินตัวป้อน (การออกแบบประสบการณ์)	การประเมินกระบวนการ (การควบคุมการใช้หลักสูตร)

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างด้านที่จะต้องประเมินและประเภทของการตัดสินใจ

สตฟเฟิลบีม คิดว่าการตัดสินคุณค่าของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ไม่ใช่หน้าที่ของนักประเมิน แบบจำลองของสตฟเฟิลบีมมีการประเมินเพื่อการตัดสินใจ 4 ประเภท คือ

1) การประเมินบริบท (Context evaluation) เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อแสดงถึงสิ่งที่ต้องการและสิ่งที่เป็นอยู่จริง ๆ ประเมินว่าความต้องการใดบ้างที่ยังไม่บรรลุ ทรัพยากรใดบ้างที่มีอยู่แต่ยังไม่ได้นำมาใช้หรือยังไม่สามารถนำมาใช้ได้ เป็นต้น เป็นการประเมินสิ่งแวดล้อม เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการวางแผนและกำหนดวัตถุประสงค์

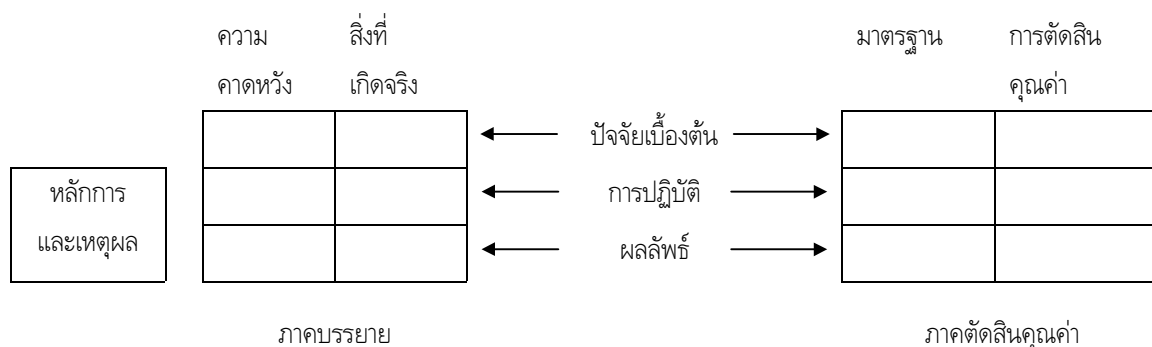
2) การประเมินตัวป้อน (Input evaluation) เพื่อให้สารสนเทศว่าการจะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ จากข้อมูลการประเมินบริบทนั้นจะต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง ระบุถึงความสามารถและทรัพยากรที่อยู่แล้วของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาถึงยุทธวิธีที่จะใช้เพื่อไปสู่การบรรลุถึงวัตถุประสงค์พิจารณาถึงอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานตามยุทธวิธีที่ใช้ และการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ การประเมินตัวป้อนจะช่วยให้การตัดสินใจเกี่ยวกับความเป็นไปได้ และความสอดคล้องในกิจกรรมหรือแผนแบบที่กำหนดไว้

3) การประเมินกระบวนการ (Process evaluation) เริ่มดำเนินการประเมินเมื่อมีการนำโครงการและแผนแบบกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการมาปฏิบัติ เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้ปฏิบัติโครงการเป็นระยะ ๆ เป็นการให้สารสนเทศเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามโครงการว่ามีจุดดี จุดด้อยตรงไหนบ้างมีอุปสรรคอะไรบ้าง ควรปรับปรุงที่ใด และเพื่อบันทึกวิธีการปฏิบัติงานตามโครงการไว้ด้วย

4) การประเมินผลผลิต (Product evaluation) เป็นการวัดและแปลความหมายผลผลิตที่ได้จากโครงการ ทั้งระหว่างการทำงานและหลังจากเสร็จสิ้นการทำงาน โดยการเปรียบเทียบผลการวัดกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ อาจเป็นมาตรฐานสัมพัทธ์หรือมาตรฐานสัมบูรณ์ หรือทั้งสองอย่าง การประเมินผลลัพธ์ทำเพื่อการตัดสินใจว่าจะยุติ ดำเนินการต่อ หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขบางจุดของโครงการ ทั้งช่วยในการเชื่อมโยงกิจกรรมกับขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการตัดสินใจด้วย

3. แบบจำลองของสเตค (Stake)

สเตค (1976: 106-128) ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นการบรรยายและการตัดสินใจโครงการทางการศึกษา เรียกว่า การให้ข้อมูลสนับสนุนการประเมิน (Countenance of evaluation) ด้วยเมตริกซ์ 2 เมตริกซ์ คือ เมตริกซ์ภาคบรรยายและเมตริกซ์ภาคตัดสินคุณค่า ดังภาพประกอบ 5

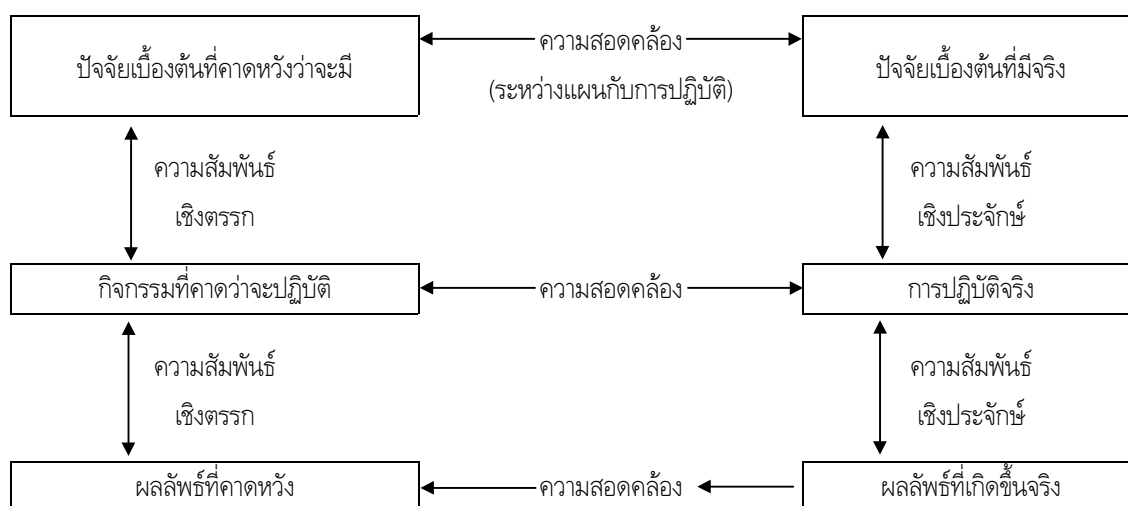
ภาพประกอบ 5 แบบจำลองการประเมินของสเตค

ปัจจัยเบื้องต้น คือ สภาพใด ๆ ก็ตามที่มีอยู่ก่อนที่จะเกิดโครงการ

การปฏิบัติ คือ การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลหรือกิจกรรมในโครงการ ระหว่างการปฏิบัติอาจมีผลลัพธ์เกิดขึ้น ซึ่งจะกลายเป็นปัจจัยเบื้องต้นย้อน

กิจกรรมของการประเมินจะแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เมตริกซ์การบรรยายความคาดหวังและสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในด้านปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้ในโครงการการปฏิบัติและผลลัพธ์ แบบจำลองนี้เป็นการบรรยายสิ่งที่มุ่งประเมินให้เข้าใจก่อนการตัดคุณค่า วิธีการบรรยายอาศัยหลักพิจารณาความสอดคล้องระหว่างความคาดหวัง และสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และความสัมพันธ์เชิงตรรกะของความคาดหวังระหว่างปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลลัพธ์ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุมีผลและเกี่ยวเนื่องเพียงใด ส่วนความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นจริงทั้งปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลลัพธ์พิจารณาจากข้อมูลที่รวบรวมมาได้ว่ามีความสัมพันธ์เชิงประจักษ์เกี่ยวเนื่องกันในความเป็นที่เห็นได้เพียงใด

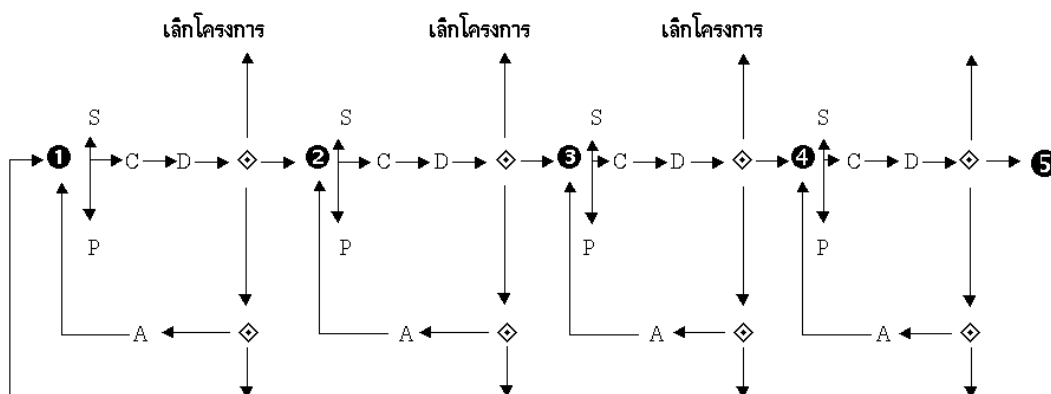

ภาพประกอบ 6 รายละเอียดของการบรรยายสิ่งที่มุ่งประเมิน

ส่วนที่ 2 เมตริกซ์การตัดสินคุณค่า ประกอบด้วยมาตรฐานในการตัดสินใน 3 ตัวแปร คือ ปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลลัพธ์ นักประเมินต้องหามาตรฐานในแต่ละส่วน แล้วตัดสินคุณค่าโดยการเปรียบเทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้น ถ้าหามาตรฐานไม่ได้ก็อาจใช้การเปรียบเทียบกับโครงการอื่นที่คล้ายคลึงกัน ว่าโครงการนั้นใช้ปัจจัยเบื้องต้นอะไรบ้าง มีการปฏิบัติอย่างไร แล้วได้ผลลัพธ์อะไรบ้าง

4. แบบจำลองของโพรวัส

โพรวัส (Provus. 1973: 170-217) เสนอรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า แบบประเมินความไม่สอดคล้องกัน (Discrepancy Evaluation Model) สำหรับการประเมินโปรแกรมต่าง ๆ ในระบบโรงเรียน ผู้ประเมินจะทำการเปรียบเทียบการปฏิบัติจริงกับมาตรฐาน มีกระบวนการในการเปรียบเทียบ ดังแสดงในภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 แผนภูมิแสดงรูปแบบของการเปรียบเทียบการปฏิบัติกับมาตรฐานในแต่ละชั้น

เลขที่ 1 ถึง 5 หมายถึงชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 5

S ย่อมาจาก Standard	หมายถึง มาตรฐาน
P ย่อมาจาก Performance	หมายถึง การปฏิบัติ
C ย่อมาจาก Compare	หมายถึง การเปรียบเทียบ
D ย่อมาจาก Discrepancy	หมายถึง ข้อมูลความเหลื่อมล้ำ
หรือช่องว่างระหว่างมาตรฐานกับการปฏิบัติ
A หมายถึง การเปลี่ยนแปลงมาตรฐานกับการปฏิบัติ	
◇ หมายถึง การตัดสินใจ	

จากภาพประกอบ 7 การประเมินดำเนินไปทีละขั้นตามลำดับจากขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 5 ในขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 4 แต่ละขั้นจะนำเอาการปฏิบัติ (performance) ไปเทียบกับมาตรฐานข้อมูลเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำที่ได้จากการเปรียบเทียบดังกล่าวนี้จะนำมาตัดสินใจทางใดทางหนึ่งใน 4 ทาง คือ

- 1) ถ้าความเหลื่อมล้ำมีน้อยหรือไม่เลยก็ผ่านไปดำเนินการในขั้นต่อไป
- 2) ถ้าความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับที่พอจะแก้ไขปรับปรุงได้ ก็นำมาพิจารณาเปลี่ยนแปลงมาตรฐานหรือการปฏิบัติเฉพาะในขั้นนั้นตามที่เห็นว่าเหมาะสมและดำเนินการในขั้นนั้นใหม่ แล้วเปรียบเทียบมาตรฐานกับการปฏิบัติซึ่งโดยทั่วไปน่าจะพบความเหลื่อมล้ำน้อย และจะผ่านไปดำเนินการในขั้นต่อไปได้
- 3) อาจจำเป็นต้องย้อนกลับไปพิจารณาโครงการที่ออกแบบไว้ในขั้นที่ 1 ว่าจะเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง
- 4) ถ้าความเหลื่อมล้ำมีมากก็เลิกโครงการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การประเมินโครงการสามารถใช้รูปแบบของการประเมินได้หลายรูปแบบ การประเมินในปัจจุบันมักมุ่งเน้นการประเมินทั้งระบบ (System approach) ซึ่งเป็นการมองทุกส่วนและทุกองค์ประกอบตั้งแต่ต้นจนจบ โดยให้ความสำคัญของแต่ละส่วนใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นรูปแบบของ CIPP Model เพราะสามารถประเมินได้ครอบคลุมนโยบาย แนวคิด ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ ซึ่งมีข้อดีหลายประการ เช่น

- 1) เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น (สัจ จุฑานนท์. 2538: 22)
- 2) สามารถนำข้อมูลจากการประเมินมาใช้ตัดสินใจตามขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งดำเนินการติดต่อกันมาในช่วงเวลาที่กำหนด เป็นการประเมินที่มีทั้งแบบประเมินระหว่างดำเนินการ และแบบประเมินรวบยอดอยู่ด้วยอย่างสมบูรณ์ (ฉลอง บุญญานนท์. 2528: 49)
- 3) เป็นรูปแบบที่มีลักษณะเป็นการใช้ข้อมูลย้อนกลับในกระบวนการต่าง ๆ ต่อเนื่องกันและเป็นวัฏจักรที่ครบวงจร ผลจากการประเมินมีประโยชน์สำหรับผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจ (โชติ เพชรชื่น. 2529: 56)

3. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการประเมินผล

3.1 สัมปรัสนธรรม 7 (คุณสมบัติของคนดี)

คุณสมบัติ ของคนดี คนที่สมบูรณ์ มีวินัยและความรับผิดชอบ เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ สามารถนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุข เพราะมีคุณสมบัติดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2540: 14)

1. ธัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ คือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลาย ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติกิจหน้าที่และดำเนินกิจการต่างๆ รู้เข้าใจสิ่งที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่า ตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้นๆ ตลอดจนขั้นสูงสุดคือรู้เท่าทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

2. อัตตัญญา รู้จักผล หรือ ความมุ่งหมายที่จะเกิดขึ้นจากเหตุนั้น คือรู้ความหมาย และความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติเข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้นๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้น เพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร หรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร ที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะ การงานอย่างนั้นๆ เขากำหนดวางกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจการที่ตนทำอยู่ขณะนี้เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดี หรือผลเสียอย่างไร ตลอดจนถึงขั้นสูงสุด คือ รู้จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

3. อัตตัญญา คือรู้ตามเป็นจริงว่า ตัวเรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้มีเท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม และทำการต่างๆให้สอดคล้องถูกต้อง ที่จะสัมฤทธิ์ผล ตลอดจนถึงปรับปรุงตนให้เจริญงอกงามถึงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

4. มัตตัญญา คือการรู้จักประมาณ รู้จักพอดี ทั้งในการบริโภคและใช้จ่ายทรัพย์ การพูด การปฏิบัติ กิจและทำการต่างๆ ตลอดจนถึงการพักผ่อนนอนหลับ การสนุกสนานบันเทิงทั้งหลาย ต้องทำด้วยความเข้าใจในวัตถุประสงค์เพื่อบังเกิดผลที่ดี มิใช่ทำเพียงเพราะความพอใจ ชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตน แต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลาย ที่จะลงตัวให้เกิดผลดีตามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา

5. กาลัญญา คือ การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ประกอบกิจการงานต่าง ๆ รู้ว่าเวลาไหน ควรทำอะไร อย่างไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา ตลอดจนถึงรู้จักวางแผนการใช้เวลาในแต่ละวันให้เหมาะสม เพราะทุกคนมีเวลาเท่ากันคือ คนละ 24 ชั่วโมงในแต่ละวัน จึงไม่ควรอ้างเรื่องไม่มีเวลาถ้าทำการสิ่งใดไม่สำเร็จ ดังนั้นเรื่องการบริหารเวลาจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นที่ทุกคนพึงปฏิบัติให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของงานในแต่ละวัน

6. ปริสัญญญา คือการรู้ชุมชน รู้จักถิ่นที่อยู่ รู้จักที่ชุมชน รู้การอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นที่ชุมชน และต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกิจอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนี้ๆ เป็นต้น

7. บุคคลัญญา คือการรู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครยิ่งใหญ่หรืออ่อน อย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆด้วยดีว่า ควรจะคบหรือไม่ ได้คติอะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้วาน จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี ดังนี้ เป็นต้น

3.2 โพชฌงค์ 7 (คุณสมบัติของคนใฝ่รู้)

คำว่าโพชฌงค์ แปลว่า องค์ธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติได้ตรัสรู้ธรรม เป็นเรื่องของสมาธิกับปัญญา เนื่องจากเป็นธรรมที่มีความสำคัญ การจำแนกแสดงอธิบายไว้เฉพาะในพระสูตร 3 นัย ด้วยกัน เมื่อกล่าวโดยใจความก็คือสัมโพชฌงค์องค์ธรรมเครื่องนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ตรัสรู้ธรรมนั้นได้แก่

1. สติ (มีใจอยู่กับกิจ มีจิตอยู่กับงาน)
2. ธรรมวิจย (มีความสนใจสอดส่องสืบค้น)
3. วิริยะ (มีความเพียร)
4. ปีติ (มีความอิ่มใจ)
5. ปัสสัทธิ (มีความสงบกายสงบใจ)
6. สมภา (มีใจตั้งมั่น)
7. อุเบกขา (มีใจเป็นกลางตัดสินตามความจริง) (พระราชมรรณิ (ป.อ. ปยุตโต). 2535: 239)

คนที่ฝึกฝนมุ่งมั่นในการศึกษาหาความรู้เป็นลักษณะของคนที่จะให้สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสร้างนวัตกรรมในห้องกรมีศักยภาพในการแข่งขันมากขึ้น โดยเริ่มจากคุณสมบัติของการเป็นผู้มีสติคือมีความตั้งใจจดจ่ออยู่กับการทำงานไม่เหลวไหล ถัดไปคือเป็นผู้ที่มีธรรมวิจยคือมีนิสัยที่ชอบการ ค้นคว้าวิจยสืบสวนหาหลักฐานความจริง หรือชอบตรวจสอบพิสูจน์สมมติฐาน นอกจากนี้ยังต้องมีวิริยะคือความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง รวมทั้งต้องเป็นผู้ที่มีความอิ่มใจต่อการได้ศึกษาเรียนรู้ที่เรียกว่ามีปีติ และควรมีปัสสัทธิคือมีความสงบทั้งกายทั้งจิตใจ ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับอุปสรรคปัญหาในการเรียนรู้ใด ๆ ก็ตามและต้องมีสมภาคือมีจิตใจที่มุ่งมั่นแน่วแน่เพื่อศึกษาเรียนรู้ให้สำเร็จให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ และต้องมีอุเบกขาคือมีมุมมองต่อสรรพสิ่งที่ศึกษาอย่างเป็นกลางและมีการตัดสินใจทุกอย่างตามความเป็นจริง ทั้งหมดนี้คือคุณสมบัติของผู้เฝ้ารู้ตามหลักธรรมโพชฌงค์ 7

3.3 อริยทรัพย์ 7 (ทรัพย์คือคุณธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ)

คำว่า อริยทรัพย์ แปลว่าทรัพย์อันประเสริฐ หรือทรัพย์ของพระอริยะ พระพุทธศาสนาแสดงทรัพย์ไว้ 2 ระดับ ระดับหนึ่งเป็นเรื่องของการอยู่ดี มีสุขในชีวิตปัจจุบันอาศัยการประกอบอาชีพในทางที่ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรมและดำเนินชีวิตไปตามหลักของทฤษฎีธรรมมีกัตตะทั้ง 4 ประการ ก็จะสามารถสร้างความสุขของผู้ครองเรือนให้บังเกิดขึ้น แต่เนื่องจากวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ของโลกมีอยู่อย่างจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด

หากว่า บุคคลภายในสังคมแต่ละคน ๆ มุ่งแสวงหากอบโกย ตักตวงในลักษณะเมื่อใครยวสาวได้สาวเอา แล้วพอถึงจุดหนึ่งอาจจะเกิดเป็นมิลลัญญ์ขึ้นมาได้ ดังนั้น จึงแสดงอริยทรัพย์เอาไว้เป็นธรรมประเพณีบำบัดความดิ้นรน ทะยานอยากในวัตถุสิ่งของเพื่อสนองตอบความต้องการของตน ให้รู้จักพอเหมาะพอดี พอประมาณในการแสวงหา การครอบครอง การบริโภคใช้สอย เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขภายในสังคม

ในขณะเดียวกัน อริยทรัพย์ในชั้นบำบัตกิเลส ก็จะทำหน้าที่บำรุงสุขภาพจิตของบุคคล ให้มีความสงบเยือกเย็นประณีตขึ้นเป็นสมบัติติดตัวเป็นที่พึ่งบำบัตทั้งในปัจจุบัน และในภายภาคหน้า อริยทรัพย์ทั้ง 7 ประการนั้น คือ (พระราชมรรณิเทศ (ระแบบ วิฑูรย์โกณ). 2537: 225-226)

1. ศรัทธา (มีความเชื่อที่มีเหตุผล)
2. ศีล (มีความประพฤติถูกต้องดีงาม)
3. หิริ (มีความละอายใจต่อการทำชั่ว)

4. โอดตัปปะ (มีความเกรงกลัวต่อการทำชั่ว)
5. พาหุสัจจะ (มีความเป็นผู้รู้เฝ้าศึกษา)
6. จาคะ (มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่)
7. ปัญญา (มีความเข้าใจถ่องแท้ในเรื่องผิดถูก ชั่วดี) (พระราชมุนี (ป.อ ปยุตโต. 2535: 249-250)

คุณสมบัติของการเป็นคนดีขององค์กร เพราะที่สุดแล้วองค์กรมักต้องการให้มีคนดีอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ตั้งแต่การรับพระภิกษุสามเณรเข้ามาอยู่ในวัด ต้องมีการสอบถามด้านความคิดความเชื่อที่ดีมีเหตุผล เรียกว่ามีศรัทธาถูกต้อง มีความประพฤติดีงามไม่รบกวนเบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ผิดศีลธรรมจารีตประเพณี และจรรยาบรรณเรียกว่ามีศีล ทั้งยังต้องมีสำนึกที่ดีมีความละเอียดใจต่อการทำชั่วทำผิดกฎระเบียบเรียกว่ามีหิริ และต้องมีความเกรงกลัวต่อการทำผิดทำชั่ว คือไม่กล้าทำบาปที่เรียกว่ามีโอดตัปปะรวมทั้งต้องมีความกระตือรือร้นต่อการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลาที่เรียกว่ามีพาหุสัจจะ และต้องมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่นที่เรียกว่ามีจาคะและสุดท้ายการเป็นคนดีนั้นต้องมีปัญญาคือมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ชัดเจนในเรื่องของความผิดชอบชั่วดีทั้งหลาย

3.4 มรรคมีองค์ 8 หรือทางสายกลาง

อริยสัจข้อที่ 4 คือ หนทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์ (ทุกข์-นิโรธคามินีปฏิปทา-อริยสัจ) หนทางสายนี้เรียกว่า ทางสายกลาง (มชฺฌิมา ปฏิปทา) เพราะงดเว้นจากข้อปฏิบัติที่เอียงสุด 2 ประการ

ข้อปฏิบัติเอียงสุดอย่างแรก ได้แก่ การแสวงหาความสุขด้วยกามสุข อันเป็นของต่ำทราม เป็นของธรรมดาไม่เป็นประโยชน์ และเป็นทางปฏิบัติของสามัญชน

ข้อปฏิบัติเอียงสุดอีกอย่างหนึ่ง คือการแสวงหาความสุขด้วยการทรมานตนเองให้เดือดร้อน ด้วยการบำเพ็ญทุกกรกิริยาในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นการทรมานร่างกาย เป็นสิ่งไม่มีค่า และเป็นสิ่งไม่มีประโยชน์ ในเบื้องต้น พระพุทธองค์ได้ทรงทดลองปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เอียงสุดทั้งสองประการนี้มาแล้ว ทรงพบว่า เป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ จึงได้ทรงค้นพบทางสายกลางนี้ด้วยประสบการณ์ของพระองค์เอง ซึ่งเป็นทางที่ทำให้พ้นและปัญญานำไปสู่ความสงบ ญาณ การตรัสรู้ และนิรวาณะ (พระนิพพาน) ทางสายกลางนี้โดยทั่วไปหมายถึงทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ (อริยอภิสมาชิคัมภค) เพราะประกอบด้วยองค์ หรือส่วนประกอบ 8 ประการ คือ

1. เห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) (ปัญญา) ได้แก่ ความรู้อริยสัจ 4 หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้กุศลและอกุศลมูลกับกุศลและอกุศลมูล หรือเห็นปัจจุสมุปาท โดยการเข้าใจชอบหรือเห็นชอบนั้นมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1.1 ความเข้าใจคือความรู้ ความเป็นพหุสูตร ความมีสติปัญญา สามารถรอบรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามข้อมูลที่ได้มา ความเข้าใจประเภทนี้เรียกว่า ตามรู้ (อนุโพธ) เป็นความเข้าใจที่ยังไม่ลึกซึ้ง

1.2 ส่วนความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งเรียกว่า การรู้แจ้งแทงตลอด (ปฏิวธ) หมายถึงมองเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามสภาวะที่แท้จริง โดยไม่คำนึงถึงชื่อ และป้ายชื่อห่อหุ้มของสิ่งนั้น การรู้แจ้งแทงตลอดนี้จะมีขึ้นได้ เมื่อจิตปราศจากอาสวะทั้งหลาย และได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ด้วยการปฏิบัติสมาธิเท่านั้น

2. ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) (ปัญญา) ได้แก่ ความตรึกที่เป็นกุศล ความนึกคิดที่ติงาม (กุศลวิตก 3 ประกอบด้วย 1) ความตรึกปลอดจากกาม ความนึกคิดในทางเสียสละ ไม่ติดในการปรบปรือสนองความอยากของตน 2) ความตรึกปลอดจากพยาบาท ความนึกคิดที่ประกอบด้วยเมตตา ไม่ขัดเคือง หรือ เพ่งมองในแง่ร้าย 3) ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียนด้วยกรุณาไม่คิดร้าย หรือมุ่งทำลาย)

3. เจรจาชอบ (สัมมาวาจา) (ศีล) ได้แก่ วจีสุจริต 4 ประกอบด้วย 1) ไม่พูดเท็จ 2) ไม่พูดส่อเสียด 3) ไม่พูดหยาบ 4) ไม่พูดเพ้อเจ้อ

4. กระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) (ศีล) ได้แก่ กายสุจริต 3 ประกอบด้วย 1) ไม่ฆ่าสัตว์ 2) ไม่ลักทรัพย์ 3) ไม่ประพฤติผิดในกาม

5. เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) (ศีล) ได้แก่ เว้นมิจฉชีพ ประกอบสัมมาชีพ

6. พยายามชอบ (สัมมาวายามะ) (สมาธิ) ได้แก่ สัมมปปธาน 4 ประกอบด้วย 1) เพียรระวัง หรือ เพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น 2) เพียรละ หรือเพียรกำจัด คือเพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว 3) เพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมีขึ้น 4) เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่น และให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์

7. ระลึกชอบ (สัมมาสติ) (สมาธิ) ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย 1) การตั้งสติกำหนดพิจารณา กาย 2) การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา 3) การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต 4) การตั้งสติพิจารณาธรรม

8. ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) (สมาธิ) ได้แก่ ฌาน 4 ประกอบด้วย 1) ปฐมฌาน 2) ทุตติยฌาน 3) ตติยฌาน 4) จตุตถฌาน (พระราชนวมนุ (ประยูร ปยุตโต). 2535: 251)

ในทางปฏิบัตินั้น คำสอนทั้งหมดของพระพุทธองค์ที่ทรงอุทิศ พระองค์สั่งสอนในช่วงเวลา 45 ปีนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางสายกลางนี้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง พระองค์ทรงอธิบายทางสายนี้ โดยวิธีการและใช้คำพูดที่แตกต่างกันไปตามความแตกต่างของบุคคลโดยให้สอดคล้องกับระดับการพัฒนา และศักยภาพในการเข้าใจและตามได้ทันของบุคคลเหล่านั้น แต่สาระสำคัญของพระสูตรหลายพันสูตรที่กระจายอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ ของพุทธศาสนา ล้วนแต่มีเรื่องเกี่ยวกับมรรคซึ่งประกอบด้วยองค์แปดอันประเสริฐนี้ทั้งนั้น

จะต้องไม่เข้าใจว่าองค์หรือส่วนประกอบ 8 ประการของทางสายกลางนี้ ต้องนำไปปฏิบัติทีละข้อ โดยเรียงตามลำดับหมายเลขดังรายการที่ให้ไว้ข้างต้นนั้น องค์ต่าง ๆ เหล่านั้นจะต้องพัฒนาให้มีขึ้นพร้อม ๆ กัน มากบ้าง น้อยบ้าง ตามแต่ขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะให้เป็นไปได้ องค์เหล่านี้ล้วนแต่เกี่ยวโยงกัน และแต่ละองค์ก็ช่วยส่งเสริมองค์อื่น ๆ ไปด้วย

องค์ 8 ประการเหล่านี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและทำให้หลักการ 3 อย่างของการฝึกอบรมและการควบคุมตนเองของชาวพุทธมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือ

- 1) ความประพฤติทางจริยศาสตร์ (ศีล)
- 2) การควบคุมทางจิตใจ (สมาธิ)
- 3) ปัญญา (ปัญญา)

ดังนั้นคงจะช่วยให้ได้เข้าใจองค์ 8 ประการของทางสายกลางได้ดี และได้ใจความต่อเนื่องยิ่งขึ้นหากจัดแบ่งกลุ่มอธิบายองค์ 8 ประการตามหัวข้อ 3 นั้น ความประพฤติทางจริยศาสตร์ (ศีล) ถูกสร้างขึ้นมากจากความคิดอันกว้างไกลที่ต้องการให้มีความเมตตาและกรุณา โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชังต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงประทานคำไว้แก่เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก (พหูชนติตาย พหูชนสุขาย โลกานุกมปาย)

เท่าที่ได้พรรณนามรรคโดยย่อมานี้ ก็คงจะเห็นได้ว่ามรรคเป็นวิถีชีวิตที่แต่ละบุคคลจะต้องนำไปประพฤติและพัฒนาเป็นการควบคุมตนเอง ทั้งกาย วาจา และใจ เป็นการพัฒนาตนเองและเป็นการชำระ (จิต) ตนเองให้บริสุทธิ์ ไม่ได้เกี่ยวกับความเชื่อ การอ้อนวอน การบูชา หรือพิธีกรรมใด ๆ โดยนัยนี้ จึงไม่เกี่ยวกับสิ่งที่คนนิยมเรียกกันว่า "ศาสนา" เป็นทางที่จะนำไปสู่การรู้แจ้งในอุดมสัจจ์ ความมีอิสระอย่างสมบูรณ์ ความสุขและสันติ โดยอาศัยการบำเพ็ญตาม ศีล สมาธิ และปัญญาอย่างสมบูรณ์

ในทางพระพุทธศาสนา การที่บุคคลจะเป็นคนสมบูรณ์ได้นั้นจะต้องมีการพัฒนาคุณสมบัติ 2 ด้านให้เท่าเทียมกัน คือ ด้านกรุณาและด้านปัญญา กรุณาในที่นี้ หมายถึง ความรักความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความเอื้ออารี ความอดทน และคุณสมบัติอันประเสริฐทางด้านอารมณ์ หรือคุณสมบัติทางด้านจิตใจอย่างอื่น ๆ ส่วนปัญญา หมายถึง ทางด้านพุทธิปัญญา หรือคุณสมบัติทางด้านจิต หากบุคคลใดพัฒนาเฉพาะด้านอารมณ์ ไม่ยอมพัฒนาทางด้านพุทธิปัญญา บุคคลนั้นอาจจะกลายเป็นคนโง่ แต่มีจิตใจดี ส่วนผู้ใดพัฒนาเฉพาะด้านพุทธิปัญญาแต่ไม่ยอมพัฒนาทางด้านอารมณ์ ผู้นั้นอาจจะกลายเป็นคนฉลาดแต่จิตใจกระด้าง ไม่มีน้ำใจกับผู้อื่น เพราะฉะนั้น การที่จะให้เป็นคนสมบูรณ์แบบได้นั้น จะต้องพัฒนาทั้งสองด้านให้เท่าเทียมกัน นั่นคือจุดมุ่งหมายของวิถีชีวิตแบบพุทธ คือวิถีชีวิตที่มีปัญญา และมีความกรุณาเชื่อมโยงไม่แยกออกจากกัน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุรทิน ขำภีรัฐ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง พบว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเริ่มมีเมื่อ พ.ศ. 2484 โดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาพระไตรปิฎก และการศึกษาภาษาบาลี มีเป้าหมายของการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลี เพื่อให้สามารถศึกษาพระไตรปิฎกให้เข้าใจ และเป้าหมายอันดับรอง คือ เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูง สภาพของหลักสูตร มีความเหมาะสมและครอบคลุมเป้าหมายของการศึกษา ส่วนเนื้อหาไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์ สภาพของการบริหาร มีการกำหนดขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานไว้ชัดเจน สภาพของงบประมาณ มีไม่เพียงพอ และงบประมาณส่วนใหญ่ได้มาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (กรมการศาสนาเดิม) สภาพของอาคารสถานที่ ครู-อาจารย์ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีการเรียนการสอนที่ครูใช้มากที่สุดคืออธิบายและให้จด สภาพของสื่อ มีไม่เพียงพอ สภาพของการวัด และการประเมินผล มีการวัด และประเมินผลทั้งระหว่างเรียนกับครูที่วัด และเมื่อสิ้นปีตอนสอบบาลีสนามหลวง ด้านปัญหาของการศึกษา พบว่า ด้านที่นักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหามากที่สุด คือ เนื้อหาวิชาทางบาลีเรียนเข้าใจยาก ด้านที่ครู-อาจารย์ เห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ งบประมาณมีไม่เพียงพอ และหน่วยงานราชการไม่ให้

การสนับสนุนงบประมาณอย่างจริงจัง ด้านที่ครู-อาจารย์ และนักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ การเรียนการสอนที่ใช้วิธีท่องจำ และด้านที่ผู้บริหาร และครู-อาจารย์เห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ ประชาชนทั่วไปมองไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ส่วนด้านที่ทั้งผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และนักเรียน เห็นว่าเป็นปัญหามากคือนักเรียนสอบตกมาก ความต้องการทางการศึกษาของนักเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการต่อในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป รองลงมาคือ ศึกษาความรู้เฉพาะด้าน เช่น ภาษา คอมพิวเตอร์ ฯลฯ และต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์

จากการศึกษาของพระมหาวิ สุวีโร (2539: 6-7) เรื่อง ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ พบว่า สาเหตุที่การศึกษาพระปริยัติธรรมไม่ได้ปรับปรุงนั้น เพราะพระเถระผู้รับผิดชอบคณะสงฆ์มีความคิดเห็นว่า การนำวิชาการสมัยใหม่เข้ามาศึกษาเล่าเรียนนั้น จะเป็นเหตุจูงใจทำให้พระภิกษุสามเณรลาสิกขามากขึ้น เหมือนการอาศัยพระศาสนาเป็นทางผ่านเพื่อเลื่อนฐานะทางสังคม เป็นการเอาเปรียบชาวบ้าน มีผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์โดยรวม และถือว่าวิชาการสมัยใหม่เป็นดิรัจฉานวิชา เป็นวิชาที่พระพุทธเจ้าทรงติเตียน ขัดกับหลักการทางศาสนา และเห็นว่าภิกษุสามเณรที่ศึกษาวิชาการสมัยใหม่ มีอุปนิสัยต่อต้าน ปกครองยาก และมีความเห็นขัดแย้งกับพระผู้ใหญ่ไม่เป็นผลดีต่อการปกครอง

ชัยณรงค์ คำพิพษ์ (2540: 105-110) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมในภาคคณะสงฆ์ 9 โดยใช้แบบจำลองชิปปี้ เพื่อประเมินเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชา สิ่งอำนวยความสะดวก การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร และคุณลักษณะของนักเรียน วิธีการประเมินใช้การวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามจากผู้บริหาร ผู้สำเร็จการศึกษา และผู้กำลังศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) การประเมินบริบท จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจนทางด้านภาษาและมีความเข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ระบุคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาได้อย่างเหมาะสม และมีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมปัจจุบัน

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น โครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมระดับปานกลาง เนื้อหาวิชาสามารถช่วยให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานได้ และห้องสมุดมีหนังสือน้อย ส่วนมากเป็นหนังสือเกี่ยวกับธรรมะมากกว่า

3) การประเมินกระบวนการ สภาพการเรียนการสอนมีความเหมาะสมระดับมาก ผู้สอนมีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี และมีการใช้วิธีการสอนหลากหลาย และการวัดผลและประเมินผลมีประสิทธิภาพน้อยเพราะผู้สอนไม่เข้าใจ

4) ประเมินผลด้านผลผลิต คุณภาพของนักเรียนมีความเหมาะสมระดับมาก เพราะผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของพุทธศาสนา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถนำแนวทางและวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้พัฒนาสังคม และสามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดี

กองแผนงานกรมการศาสนา (2541: 23) วิจัยการพัฒนา รูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผลการวิจัยในส่วนของการบริหารจัดการสำนักเรียน พบว่า การบริหารจัดการของสำนักเรียนมีรูปแบบหลากหลาย

ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสำนักเรียน ทำให้สำนักเรียนขาดความมั่นคง เพราะยึดติดกับตัวบุคคล นอกจากนี้สำนักเรียนในภูมิภาคส่วนใหญ่จะขาดแคลนในแทบทุกด้าน พระภิกษุสามเณรต้องศึกษาด้วยตนเอง เพราะวัดไม่ได้จัดการเรียนการสอนเป็นประจำจึงต้องหลังไหลเข้ามาศึกษาในเมืองหรือกรุงเทพมหานครเพื่อแสวงหาที่เล่าเรียน ทำให้ชนบทขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับสูง ที่จะทำประโยชน์แก่พระศาสนา ชุมชนและสังคม ส่วนปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีเรื่องควรแก้ไขเรียงลำดับความสำคัญดังนี้

1) งบประมาณ ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยเฉพาะวิธีการจัดสรรงบประมาณควรให้เป็นตามจำนวนผู้เรียน มีใช้ตามจำนวนผู้เข้าสอบหรือสอบได้รวมไปถึงค่าตอบแทนครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้น้อยไม่ทัดเทียมกับแผนกสามัญศึกษา

2) บุคลากร ครูผู้สอนในระดับชั้นสูง จะค่อนข้างขาดแคลน โดยเฉพาะในภูมิภาค

3) เอกสาร ตำรา คู่มือครู วัสดุการเรียนการสอน ห้องสมุดแหล่งค้นคว้าไม่เพียงพอ

4) การวัดผลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ค่อนข้างเป็นปัญหาสำหรับผู้เรียน เพราะหากตกวิชาใดวิชาหนึ่ง ถือเป็นสอบตกทั้งหมด ไม่มีการสอบแก้ตัว ทำให้ผู้สอบเสียเวลาสอบใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอย

5) การเรียนการสอน ต้องปรับปรุงเทคนิคการสอนของครู หรือใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยประกอบการเรียนการสอน

6) การตรวจเยี่ยมจากคณะสงฆ์ผู้ปกครองมีน้อยมาก

7) ความร่วมมือช่วยเหลือระหว่างสำนักเรียน พื้นที่ส่วนใหญ่ดำเนินงานเป็นเอกเทศ

สุภาพร มากแจ้ง (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ศึกษาสภาพของสงฆ์ที่อยู่ในระบบศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ศึกษาความต้องการด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาแห่งชาติ ทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านการจัดการ งบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน ตลอดจนสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพ หลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ประสงค์จะเป็นศาสนทายาทและผู้บวชตามประเพณี

สุนทร บุญสถิต (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สถานภาพ บทบาท และปัญหาของสามเณรในสังคมไทย พบว่า พุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา สามเณรเป็นส่วนหนึ่งใน ภิกษุบริษัท เป็นบรรพชิตรุ่นเยาว์ซึ่งเตรียมจะอุปสมบทเป็นภิกษุในเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ มีบทบาทในการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเคียงข้างกับพุทธบริษัทอื่น ๆ ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยภาคเอกสารพบว่า สามเณรมีสถานภาพที่ด้อยกว่าภิกษุ เนื่องจากในที่สุด สามเณรต้องอุปสมบทเป็นภิกษุในเวลาต่อมา ในสมัยพุทธกาล ปัญหาข้อด้อยทางสถานภาพของ สามเณร ได้รับการแก้ไขโดยบท

พุทธบัญญัติ พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำของเหล่าพุทธบริษัท ในการยกย่องเชิดชูเกียรติสามเณร ทรงประทานการอุปสมบทแก่สามเณรที่อายุยังน้อยแต่ สามารถบรรลุคุณธรรมพิเศษ นับแต่สมัยหลังพุทธกาลเรื่อยมาจนกระทั่ง พระพุทธศาสนาได้แพร่ เข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งรวมถึงประเทศไทยในปัจจุบันด้วย สถาบันพระมหากษัตริย์ ได้เข้ามามีส่วนในการยกย่องสถานภาพและบทบาทของสามเณรเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสผนวชเป็นสามเณร ทรงถวายการอุปถัมภ์แก่สามเณร ที่มีความรู้ในปริยัติธรรมเป็นพิเศษ ประชาชนชาวไทยนิยมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรในวัด จนกลายเป็นประเพณีการบวชเรียนในที่สุด ผลของการบวชเรียนตั้งแต่เป็นสามเณรนี้เอง ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองคู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยภาคสนามพบว่า ส่วนใหญ่ของสามเณรและชาวพุทธกลุ่มตัวอย่าง มีทัศนคติ ที่ดีต่อการบวชเรียน ปัญหาการลดจำนวนลงของสามเณรไทยในปัจจุบัน มีสาเหตุจากการไม่นิยม ส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรของกลุ่มชาวพุทธที่มีความพร้อมด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สำหรับกลุ่มชาวพุทธที่มีแนวโน้มส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรมากที่สุดคือ กลุ่มชาวพุทธที่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคม ในครอบครัว ที่หัวหน้าครอบครัวมีสถานภาพเป็นหม้าย หย่าร้าง หรือเป็นผู้ปกครองของเด็กชายที่บิดา มารดาเสียชีวิตหรือหย่าร้าง

พระมหาทวี กนฺตวิโร (2543: 128-142) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสาขาในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบจำลองชิปปี้เป็นแบบประเมิน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและเหมาะสมยิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร ครูอาจารย์และนักเรียน จำนวน 932 คน วิธีการประเมินใช้การวิเคราะห์เอกสาร และส่งแบบสอบถามแสดงความความคิดเห็น ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ด้านบริบท จุดมุ่งหมายของหลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เนื้อหาวิชามีความเหมาะสมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ และการจัดระดับชั้นเรียนมีความเหมาะสมในสภาพปัจจุบัน

2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น ครูอาจารย์มีทักษะและความชำนาญในการสอนในรายวิชาที่ทำการสอน นักเรียนมีความเคารพและปฏิสัมพันธ์อันดีต่อครูอาจารย์ สื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความเหมาะสมระดับปานกลาง และห้องสมุดหรือแหล่งวิทยากรมีไม่เพียงพอ

3) ด้านกระบวนการการเรียนการสอน ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามข้อสงสัย อาจารย์พยายามปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานและหน้าที่การวัดและประเมินผลการเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพพอ

4) ด้านผลผลิต นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาโดยรวมและสามารถปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

ปรเมศวร์ ภูมุลเมือง (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2505 - 2542 การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2505 - 2542 ทั้ง 3 แผนก คือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนก

สามัญ และการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาทั้ง 3 แผนก ผลวิจัยพบว่า การขาดแคลนครูที่มีความรู้ความสามารถ งบประมาณที่จำกัดมีผลต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญ คณะสงฆ์แต่ละสำนักต้องช่วยเหลือตนเองคือรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาและสรรหาผู้มีความรู้และประสบการณ์มาช่วยในการบริหารจัดการ

พระมหาพรหม นิธิบุญยากร (2545: 53) ได้ทำวิจัยเรื่อง วิกฤตพุทธศาสนา: ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (2523 - 2543) พอที่จะสรุปสาเหตุสำคัญ ๆ ในการลดจำนวนลงของสามเณร ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพความยากจนในครอบครัว ทำให้พ่อแม่ไม่สามารถจะส่งเสียให้บุตรหลานเล่าเรียนในชั้นสูง ๆ ต่อไปได้อีก ดังนั้น เยาวชนส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจเข้ามาบวชเณร ก็เพื่อจะหาโอกาสศึกษาต่อทางโลกและทางธรรม

จากงานวิจัยพบว่าสามเณรส่วนใหญ่มีเป้าหมายจะลาสิกขาไปครองเพศคฤหัสถ์ในอนาคต หลังจากจบการศึกษาเล่าเรียนแล้ว เพื่อช่วยเหลือยกระดับฐานะของครอบครัวต่อไป ในขณะที่เยาวชนบางราย หลังจบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็เข้าสู่ตลาดแรงงาน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว มิได้สนใจจะศึกษาบวชเรียน

2) ด้านการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ เช่น

- การให้ความสำคัญกับการพัฒนาศาสนวัตถุมากกว่าตัวบุคคล โดยแต่ละวัดมักจะให้ความสำคัญกับการก่อสร้างศาสนสถานมากกว่าที่จะสร้างศาสนบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการพิจารณาสมณศักดิ์นั้นได้นำเอาเรื่องศาสนวัตถุมา ประกอบในการพิจารณาด้วย

- การจัดการเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่จัดในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะแผนกธรรม แผนกบาลี ซึ่งมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดำเนิน การจัดการศึกษาเองนั้นยังคงรูปแบบหลักสูตรการศึกษาโดยยึดแนวทางเดิม ๆ ที่ได้มีการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งยากต่อการเรียนรู้เพราะในแต่ละปีจะมีผู้สอบผ่านนักธรรมและบาลีไม่ถึงครึ่งของผู้เข้าสอบทั้งหมด ดังนั้น เมื่อการศึกษายากเกินไปจึงทำให้สามเณรบางส่วนเกิดความท้อถอย ลาสิกขาไปแสวงหาความรู้ทางโลก ที่ตนคิดว่าง่ายกว่า อีกประการหนึ่งก็คือการขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาอย่างพอเพียง วัดส่วนใหญ่ที่จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมต้องดำเนินการจัดหาทุนทรัพย์เพิ่มเติมกันเอง ซึ่งเมื่อบางแห่งขาดแคลนงบประมาณหนักเข้า จึงไม่สามารถจะดำเนินการต่อไปได้ ทำให้พระเณรบางรูปอาจตัดสินใจลาสิกขาเมื่อประสบกับภาวะไม่มีที่ให้เรียน หรือไม่สามารถไปเรียนในที่ไกล ๆ ได้

- การขาดมาตรฐานในการฝึกอบรมและพัฒนาจิตวิญญาณ ที่ผ่านมามีฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ไม่ค่อยใส่ใจหรือให้ความสำคัญ รวมทั้งไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการบังคับใช้ เพื่อให้เกิดการฝึกอบรมพระธรรมวินัยอย่างมีประสิทธิภาพทำให้วัดวาอารามต่าง ๆ เพิกเฉยต่อการฝึกฝนอบรมพัฒนาจิตวิญญาณแก่ผู้ที่เป็นศาสนทายาท แม้กระทั่งอุปัชฌาย์อาจารย์บางรูปก็ไม่ได้ทำหน้าที่ของผู้ให้กำเนิดทางธรรมอย่างแท้จริง กล่าวคือแค่ทำหน้าที่บวชให้เท่านั้น แล้วก็ปล่อยปละละเลย ไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนฝึกหัดดัดนิสัยลัทธิวิhariก หรือชี้แนะให้เห็นองค์คุณแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระศาสนา รวมทั้งการที่พระสงฆ์บางรูปไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ในอันที่จะก่อให้เกิดความรัก

ความศรัทธาในพระศาสนา สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าอยู่ไปวัน ๆ ไม่เข้าใจพระศาสนาไม่รู้คุณค่าของพระธรรมและไม่ทำกิจของพระสงฆ์ ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในสมณเพศจนถึงขั้นสึกหาลาเพศไป

3) ด้านการประพุดิผิตพระธรรมวินัยของสามเณรเอง เป็นธรรมดาของวัยรุ่นที่มักมีนิสัยติดเพื่อน ชอบดารา แต่งตัวแปลกแหวกแนว เริ่มมีความสนใจในเพศตรงข้าม ชอบสิ่งแปลกใหม่ ฯลฯ ซึ่งสามเณรก็ถือว่าอยู่ในวัยรุ่น จึงอาจมีการประพุดิผิตพระธรรมวินัย ตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ น้อยๆ ที่มักจะโดนพระผู้ปกครองในวัดว่ากล่าวตักเตือนเป็นประจำ จนตัวเองเกิดความรู้สึกรำคาญ พาลคิดไปว่าชีวิตสมณะขาดเสรีภาพ จึงตัดสินใจชวนเพื่อนสละสมณเพศ กระทั่งถึงเรื่องใหญ่ที่เป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ ที่ต้องถึงขนาดจับสึกกันทีเดียว

4) ด้านความศรัทธา จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมากองปฎิเสธไม่ได้ว่า ได้เกิดวิกฤตศรัทธาในหมู่พุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก หลายคนไม่ยอมให้ลูกบวชเรียน เพราะเกิดความไม่ศรัทธาในวัตรปฏิบัติของภิกษุสามเณร ส่วนผู้ที่ยินยอมให้บุตรมาบวชเรียนนั้น ก็เป็นเพียงการบวชในระยะสั้น ๆ เพื่อรักษาประเพณีอันดีงามที่สืบทอดกันมาเท่านั้น ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า เยาวชนที่มาบวชส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของการบวชด้วยความศรัทธาในพระศาสนาในระดับที่น้อยที่สุด ที่บวชนั้นก็เพื่อทดแทนคุณบุญการ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้บริหารสำนักเรียนครู-อาจารย์ ผู้ปกครองและนักเรียนของสำนักเรียนส่วนกลาง 87 สำนัก (เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี พ.ศ. 2550: 17-22) โดยแบ่งกลุ่มประชากรเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 4,245 รูป ด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 220 รูป ดังต่อไปนี้

- 1.1 ผู้บริหารสำนักเรียน จำนวน 10 รูป
- 1.2 ครู/อาจารย์ จำนวน 30 รูป
- 1.3 ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 30 รูป
- 1.4 นักเรียน จำนวน 150 รูป

ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจะกำหนดเฉพาะกลุ่มตัวอย่างจากสำนักเรียนทั้ง 10 แห่งนี้เท่านั้น ไม่รวมจำนวนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวน 29,340 รูป (เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี พ.ศ. 2550: 34) ทั่วประเทศ และกลุ่มตัวอย่างจากสำนักเรียนทั้ง 10 แห่งนี้ไม่ได้เป็นตัวแทนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทั่วประเทศ ดังนั้น เพื่อให้เห็นสัดส่วนว่ากลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเท่าไร จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสำนักเรียนแต่ละแห่งโดยให้สัดส่วนไม่เท่ากันตามตาราง ดังต่อไปนี้

จำนวนครู/อาจารย์จากสำนักเรียนทั้ง 10 แห่ง

ที่	สำนักเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	วัดจักรวรรดิราชาวาส	17	4
2	วัดเทพศิลา	10	2
3	วัดบพิตรพิมุข	16	4
4	วัดเบญจมบพิตร	8	2

จำนวนครู/อาจารย์จากสำนักเรียนทั้ง 10 แห่ง (ต่อ)

ที่	สำนักเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
5	วัดบางนาใน	6	1
6	วัดสร้อยทอง	14	3
7	วัดทองนพคุณ	9	2
8	วัดปากน้ำ	22	5
9	วัดโมลีโลกยาราม	20	5
10	วัดราชโอรสาราม	10	2
	รวม	132	30

ที่มา: เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี พ.ศ. 2550: 17 - 22

จำนวนนักเรียนจากสำนักเรียนทั้ง 10 แห่ง

ที่	สำนักเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	วัดจักรวรรดิราชาวาส	80	12
2	วัดเทพศิลา	115	17
3	วัดบพิตรพิมุข	69	10
4	วัดเบญจมบพิตร	178	27
5	วัดบางนาใน	106	16
6	วัดสร้อยทอง	83	13
7	วัดทองนพคุณ	71	11
8	วัดปากน้ำ	109	17
9	วัดโมลีโลกยาราม	105	16
10	วัดราชโอรสาราม	70	11
	รวม	986	150

ที่มา: เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี พ.ศ. 2550: 17 - 22

โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1) เป็นนักเรียนที่เรียนมาตั้งแต่ประโยค 1-2 ถึงเบรียธรรม 9 ประโยค ไม่จำกัดอายุ อายุพรรษา ความรู้สายสามัญ

2) เหตุผลที่เลือกเอาสำนักเรียน 10 แห่งเท่านั้น เนื่องจากปัจจุบันสำนักเรียนเหล่านี้เป็นสำนักเรียนใหญ่มีการจัดระบบการเรียนการสอน มีจำนวนนักเรียนเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ไม่เลือกเอาสำนักเรียนในต่างจังหวัด เพราะผู้วิจัยเห็นว่าสำนักเรียนในต่างจังหวัดและในเมืองมีการจัดระบบการเรียนการสอนในระบบเดียวกันทั่วประเทศ จะต่างก็แต่ระบบบริหารการจัดการ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 3 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือขั้นที่ 1 มี 2 ตอน โดยมีลักษณะดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของครู-อาจารย์สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับอายุ ภูมิลำเนา จำนวนพรรษาที่บวช วุฒิสูงสุดทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกธรรม วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกบาลี

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำหรับผู้บริหารสำนักเรียน ครอบคลุมปัจจัยทั้ง 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านผลผลิต จำนวน 40 ข้อ ลักษณะเป็นมาตรวัด (Rating scale) ตามแบบของ (Likert) โดยมีลักษณะการประมาณค่า เป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ฉบับที่ 2 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือขั้นที่ 1 มี 2 ตอน โดยมีลักษณะดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับอายุ ภูมิลำเนา จำนวนพรรษาที่บวช วุฒิสูงสุดทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกธรรม วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกบาลี

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำหรับผู้บริหารสำนักเรียน ครอบคลุมปัจจัยทั้ง 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านผลผลิต จำนวน 40 ข้อ ลักษณะเป็นมาตรวัด (Rating scale) ตามแบบของ (Likert) โดยมีลักษณะการประมาณค่า เป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ปานกลาง ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ฉบับที่ 3 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือขั้นที่ 1 มี 2 ตอน โดยมีลักษณะดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับอายุ ภูมิลำเนา จำนวนพรรษาที่บวช วุฒิสูงสุดทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกธรรม วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกบาลี

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำหรับผู้บริหารสำนักเรียน ครอบคลุมปัจจัยทั้ง 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Context) ปัจจัยเบื้องต้น (Input) ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) และปัจจัยด้านผลผลิต (Product) จำนวน 40 ข้อ ลักษณะเป็นมาตรวัด (Rating scale) ตามแบบของ (Likert) โดยมีลักษณะการประมาณค่าเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ปานกลาง ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ปัจจัยทั้ง 4 ด้านนั้นสามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Context) คือ นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ปัจจัยเบื้องต้น (Input) คือ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น ซึ่งประกอบด้วยนักเรียน หลักสูตรครู/อาจารย์ สื่อ/อุปกรณ์ งบประมาณ และสถานที่เรียน
3. ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) คือ การประเมินกระบวนการการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล
4. ปัจจัยด้านผลผลิต (Product) คือ การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินผลผลิตที่ได้ คือ นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ฉบับที่ 4 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

เกณฑ์การให้คะแนนสำหรับแบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับ ได้กำหนดค่าคะแนนลักษณะเป็นมาตรวัด (Rating scale) ตามแบบของ (Likert's scale) โดยกำหนดค่าคะแนนแต่ละระดับ ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน ดังต่อไปนี้

ระดับความคิดเห็น	คะแนนข้อที่เป็นบวก	คะแนนข้อที่เป็นลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
ปานกลาง	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

จากเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายของระดับคะแนนความคิดเห็นของผู้บริหารสำนักเรียนครู/อาจารย์ และนักเรียน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	เห็นด้วย
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

วิธีหาคคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการประเมินคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้ว นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม รับฟังคำแนะนำและแก้ไขปรับปรุง
2. แก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความถูกต้องของภาษาที่ใช้
4. แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒินำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้งก่อนนำไปทดลองใช้
5. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับไปทดสอบใช้กับผู้บริหารสำนักเรียน ครู/อาจารย์ และนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวนฉบับละ 30 รูป แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นรวมโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (กัลยา วาณิชยัญญา. 2544: 449) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{S_t^2} \right\}$$

α คือ ค่าความเชื่อมั่น

n คือ จำนวนข้อ

s_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวมทุกข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการนำเครื่องมือการวิจัย ทั้ง 3 ฉบับ ไปเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. นำแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง พร้อมทั้งประสานงานไปยังครู/อาจารย์ประจำชั้นให้ช่วยแจกแบบสอบถามสำหรับนักเรียน
2. นำแบบสอบถามที่เก็บได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS For Windows Version 11.05 (Statistical Package for the Social Science)

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากผู้บริหารสำนักเรียน ครู/อาจารย์ และนักเรียน จำนวน 220 รูป แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้สถิติ ดังนี้

1. สถิติหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

1.1 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีสหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation)

1.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบัค (Cronbach)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เป็นการอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่อจำแนกประเภทของข้อมูล

2.2 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

2.2.1 ใช้การทดสอบด้วยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: One Way ANOVA) และการทดสอบสมมติฐานใช้ระดับความเชื่อมั่น 95%

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อนจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผลกระทบนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีผลกระทบต่อระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในรูปแบบชิปปี้ (CIPP) ของครูพระ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ โดยจำแนกตาม จำนวนและ คำร้อยละ

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผลกระทบนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีผลกระทบต่อระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในรูปแบบชิปปี้ (CIPP) ของครูพระ

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Context)

- ผลกระทบต่อการเรียนการสอนบาลี

จากสัมภาษณ์กลุ่มพระสงฆ์ว่า ถ้ากฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 มีผลบังคับใช้แล้ว จะส่งผลกระทบต่อการศึกษาของคณะสงฆ์ว่าด้วยการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างไร โดยสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ว กลุ่มครูพระมีความคิดเห็นดังต่อไปนี้

“คงเกิดผลกระทบ เพราะว่าการศึกษามหาวิทยาลัยเป็นการศึกษาเฉพาะทาง เมื่อต้องศึกษาวิชาทางโลกเพิ่มเข้ามา ก็ส่งผลกระทบต่อการศึกษาภาษาบาลี โดยเฉพาะเรื่องเวลาในการเรียนการสอนและจำนวนนักเรียนน้อยลง”

(พระมหาทองเก็บ ญาณพล. 2551: สัมภาษณ์)

“หลักสูตรบาลีปัจจุบันเน้นการท่องจำ ต้องใช้เวลาในการท่อง หากใช้กฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 จะทำให้เวลาเรียนลดลง”

(พระมหาวิญญู กิตติภุท. 2551: สัมภาษณ์)

ปัจจัยเบื้องต้น (Input)

- ด้านหลักสูตร

“เมื่อมีกฎกระทรวง ฯ หลักสูตรบาลีไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังคงเดิม แต่เพิ่มวิชาสามัญเข้ามา อาจทำให้การศึกษามหาวิทยาลัยหมดความซึ้ง”

(พระมหาเสนาะ กิตติโส. 2551: สัมภาษณ์)

“เมื่อเพิ่มวิชาสามัญเข้ามา อาจทำให้ภาษาบาลีซึ่งปกติยากอยู่แล้วมีความสำคัญน้อยลง ในอนาคต อาจได้นักเรียนที่รู้กว้าง แต่ไม่ลึกซึ่งในทางพระพุทธศาสนา เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นอาจขาดปราชญ์ผู้ทรงภูมิธรรมที่แตกฉานในเรื่องของปริยัติมาช่วยชี้แนะหรือระงับได้”

(พระมหาพิมล ญาณวิมล. 2551: สัมภาษณ์)

- ครู/อาจารย์

“ต้องมีกระบวนการสรรหาบุคลากรอย่างเป็นระบบ และครูที่สอนประจำ ต้องเรียนเพิ่มในรายวิชาที่เพิ่มเข้า”

(พระมหาเดชจำลอง พพุทธิเตโช. 2551: สัมภาษณ์)

“ต้องเตรียมหรือสรรหาครูอาจารย์ที่สามารถสอนได้ทั้งบาลีและวิชาสามัญ หากจำเป็นแล้วคงต้องเพิ่มครูฆราวาส อาจมีปัญหारे่องการวางตัวให้เหมาะสมตามมา”

(พระมหาพิธกัณฑ์ สีสภณโท. 2551: สัมภาษณ์)

- นักเรียน

“เด็กที่เรียนจบ ป.6 แล้วสามารถที่จะบวชเรียนได้โดยไม่ผิดกฎหมาย อีกทั้งเป็นเรื่องที่ดี เมื่อเรียนจบแล้วได้ทั้งวุฒิทางโลกและทางธรรม”

(พระมหาพิธกัณฑ์ สีสภณโท. 2551: สัมภาษณ์)

“นักเรียนอาจจะท้อใจได้ง่าย เพราะภาษาบาลีมีเนื้อหาหนัก อีกทั้งวิชาสามัญที่เพิ่มเข้ามา อาจทำให้การทํากิจวัตรที่มีอยู่อาจไม่สมบูรณ์”

(พระมหาเสนาะ กิตติเสโน. 2551: สัมภาษณ์)

- สถานที่เรียน

“สถานที่เรียนขึ้นอยู่กับสำนักเรียนแต่ละแห่ง ว่าจะพร้อมหรือไม่ แต่หลังใช้กฎกระทรวง ๓ แล้ว ห้องเรียนต้องไม่น้อยกว่า 5 ห้อง เพราะต้องเพิ่มห้องเกี่ยวกับวิชาสามัญที่เพิ่มเข้ามา”

(พระมหาฉลาด ติตฺต. 2551: สัมภาษณ์)

“สถานที่เรียนต้องเพิ่มห้องเรียนให้เหมาะสมกับวิชาสามัญที่เพิ่มเข้ามา เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องโสต เป็นต้น”

(พระมหาวินัย กิตติภุโท. 2551: สัมภาษณ์)

- งบประมาณ

“ในเรื่องงบประมาณ ควรจะได้รับงบประมาณตามความเป็นจริงที่เด็กนักเรียนไทยควรจะได้รับตามที่รัฐกำหนด เพราะคนไทยควรมีสิทธิเท่าเทียมกัน”

(พระมหาพิรธัมภ์ สีสกุลโท. 2551: สัมภาษณ์)

“กล่าวสนับสนุนในเรื่องงบประมาณว่า งบประมาณเป็นหัวใจของความสำเร็จ หากงบประมาณเพียงพอ ครูก็มีแรงจูงใจ สื่ออุปกรณ์ก็มีครบ งานก็ราบรื่น”

(พระมหาฉลาด ตีตติศ. 2551: สัมภาษณ์)

- สื่อ/อุปกรณ์

“ในเรื่องสื่อหรืออุปกรณ์จำเป็นต้องเพิ่มหรือผลิตสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนเพิ่มตามรายวิชาที่เพิ่มเข้ามา”

(พระมหาเดชจำลอง พุทธิเตโช. 2551: สัมภาษณ์)

“ควรปรับปรุงให้ทันสมัย สนองต่อความต้องการของสำนักเรียนและรายวิชาที่เพิ่มเข้า เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจกเตอร์ เป็นต้น”

(พระมหาทองเก็บ ญาณพล. 2551: สัมภาษณ์)

ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)

- การบริหาร

“สำนักเรียนต้องปรับโครงสร้างการบริหารงานด้านการศึกษาให้ชัดเจน อาจต้องเพิ่มบุคลากรเข้ามาจัดการบริหารโดยเฉพาะรายวิชาที่เพิ่มเข้ามาจำเป็นต้องมีผู้มีความรู้และประสบการณ์”

(พระมหาเดชจำลอง พุทธิเตโช. 2551: สัมภาษณ์)

“อาจจำเป็นต้องเพิ่มบุคลากรในการกำกับดูแลในแต่ละวิชาเพิ่มขึ้น รวมทั้งปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารให้ครอบคลุมทุกด้านในการบริหารจัดการ

(พระมหาเสนาะ กิตติเสโน. 2551: สัมภาษณ์)

- การจัดการเรียนการสอน

“การจัดการเรียนการสอน ควรมีโครงสร้างหลักสูตรที่ชัดเจนทั้งบาลีและวิชาสามัญที่เพิ่มเข้ามา ครูผู้สอนต้องมีการเขียนแผนการสอน”

(พระมหาพิรธัมภ์ สีสกุลโท. 2551: สัมภาษณ์)

“การจัดการเรียนการสอนอาจจะต้องเพิ่มวันและเวลาเรียน ปกติหยุดเรียนวันโกนกับวันพระ แต่เมื่อเพิ่มวิชาสามัญเข้ามาอาจหยุดเรียนเฉพาะวันพระ”

(พระมหาเสนาะ กิตติเสโน. 2551: สัมภาษณ์)

- การวัดและการประเมินผล

“การวัดและประเมินผลอาจต้องมีการสร้างวิธีการ/เครื่องมือในการวัดและการประเมินผล โดยปรับให้เหมาะสมกับหลักสูตร หรือรายวิชาที่เปิดทำการเรียนการสอน

(พระมหาเดชจำลอง พุทธิเตโช. 2551: สัมภาษณ์)

“...เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการประเมินผลการศึกษาบาลีอาจทำให้ผลสอบของนักเรียนไม่ดีเท่าที่ควร แต่อาจจะได้ศาสนทายาทเพิ่มมากขึ้น”

(พระมหาเสนาะ กิตติเสโน. 2551: สัมภาษณ์)

ปัจจัยด้านผลผลิต (Product)

“หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ไม่ได้มุ่งเน้นจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชัดเจน แต่ก็สามารถที่จะประมวลได้ว่า 1) รักษาอักขระภาษาบาลีและทรงจำพุทธพจน์ไว้ดังเดิม ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือคลาดเคลื่อนแต่อย่างใด 2) คงความเป็นศาสนทายาทที่เพียบพร้อมด้วยปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ เพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา 3) ได้ภูมิความรู้ทั้งทางธรรมและวิชาการทางโลก หากวันหนึ่งต้องสละสมณเพศ ก็สามารถที่จะมีวิชาชีพติดตัวสามารถประกอบวิชาชีพได้ 4) มีทักษะในการเรียนรู้ ควบคุมคุณธรรม และดำรงตนอยู่อย่างไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและคนรอบข้างเป็นคนที่สังคมต้องการ”

(พระมหาอดิสร อภิษยานุโธ. 2551: สัมภาษณ์)

“นักเรียนจะมีความรู้แบบบูรณาการ เชื่อมโยงกันได้ มีความรู้หลายศาสตร์ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม กล่าวได้ว่ามีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม”

(พระมหาเสนาะ กิตติเสโน. 2551: สัมภาษณ์)

“นักเรียนจบการศึกษาน่าจะได้แก่นักเรียนที่ดีมีคุณธรรมนำความรู้ เพราะนักเรียนได้ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมคู่ขนานกันไป น่าจะได้เปรียบกว่าโรงเรียนทั่ว ๆ ไป ได้บุคลากรที่ดีมีคุณธรรมในการพัฒนาพระศาสนาและประเทศชาติสืบต่อไป”

(พระมหาพิรภัณท์ สิลภณโธ. 2551: สัมภาษณ์)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ฉบับ โดยจำแนกตามจำนวน คำร้อยละ

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรม และระดับการศึกษาบาลี โดยแจกแจงจำนวนและคำร้อยละ ดังนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนและคำร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
≤ 30 ปี	21	70.0
≥ 40 ปี	9	30.0
2. อายุพรรษา		
1-5 พรรษา	5	16.7
6-10 พรรษา	9	30.0
11 พรรษาขึ้นไป	16	53.3
3. ระดับการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	13	43.3
ปริญญาตรี	10	33.3
ปริญญาโท	7	23.3
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	-	-
นักธรรมชั้นโท	3	10.0
นักธรรมชั้นเอก	27	90.0
5. ระดับการศึกษาบาลี		
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ. 3)	2	6.7
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	7	23.3
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	21	70.0

จากตาราง พบว่า

1. อายุ

อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี จำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 70.0 อายุมากกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.0

2. อายุพรรษา

1-5 พรรษา จำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.7 6-10 พรรษา จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.0 11 พรรษาขึ้นไป จำนวน 16 รูป คิดเป็นร้อยละ 53.3

3. ระดับการศึกษาสามัญ

ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 13 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.3 ปริญญาตรี จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.3 ปริญญาโท จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.3

4. ระดับการศึกษาทางธรรม

นักธรรมชั้นโท จำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.0 นักธรรมชั้นเอก จำนวน 27 รูป คิดเป็นร้อยละ 90.0

5. ระดับการศึกษามหาลี

เปรียญตรี จำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.7 เปรียญโท จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.3 เปรียญเอก จำนวน 23 รูป คิดเป็นร้อยละ 70.0

2. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรม และระดับการศึกษามหาลี โดยแจกแจงจำนวนและค่าร้อยละ ดังนี้

ตาราง 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
21-30 ปี	8	26.7
31-40 ปี	15	50.0
41-50 ปี	7	23.3
2. อายุพรรษา		
1-5 พรรษา	4	13.3
6-10 พรรษา	12	40.0
11 พรรษาขึ้นไป	14	46.7

ตาราง 2 (ต่อ)

	จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	10	33.3
ปริญญาตรี	16	53.3
ปริญญาโท	4	13.3
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นโท	3	10.0
นักธรรมชั้นเอก	27	90.0
5. ระดับการศึกษาบาลี		
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ. 3)	2	6.7
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	10	33.3
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	18	60.0

จากตาราง พบว่า

1. อายุ

อายุ 21-30 ปี จำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.7 อายุ 31-40 ปี จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 50.0 อายุ 41-50 ปี จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.3

2. อายุพรรษา

1-5 พรรษา จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.3 พรรษา 6-10 พรรษา จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 40.0 พรรษา 11 พรรษาขึ้นไป จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 46.7

3. ระดับการศึกษาสามัญ

ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 13 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.3 ปริญญาตรี จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.3 ปริญญาโท จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.3

4. ระดับการศึกษาทางธรรม

นักธรรมชั้นโท จำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.0 นักธรรมชั้นเอก จำนวน 27 รูป คิดเป็นร้อยละ 90.0

5. ระดับการศึกษาบาลี

เปรียญตรี จำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.7 เปรียญโท จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.3 เปรียญเอก จำนวน 18 รูป คิดเป็นร้อยละ 60.0

3. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้แก่ อายุ และระดับการศึกษาบาลี โดยแจกแจงจำนวนและค่าร้อยละ ดังนี้

ตาราง 3 แสดงจำนวนและค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน

	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
ต่ำกว่า 15 ปี	33	22.0
16-20 ปี	91	60.7
21-25 ปี	18	12.0
26 ปีขึ้นไป	8	5.3
2. ระดับการศึกษาบาลี		
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ.3)	49	32.7
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	89	59.3
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	12	8.0

จากตาราง พบว่า

1. อายุ

นักเรียนที่อายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 33 รูป คิดเป็นร้อยละ 22.0 อายุ 16-20 ปี จำนวน 91 รูป คิดเป็นร้อยละ 60.7 อายุ 21-25 ปี จำนวน 18 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.0 อายุ 26 ปีขึ้นไป จำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.3

2. ระดับการศึกษาบาลี

เปรียญตรี จำนวน 49 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.7 เปรียญโท จำนวน 89 รูป คิดเป็นร้อยละ 59.3 เปรียญเอก จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.0

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

1. นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

1.1 การวิเคราะห์ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครู

ตาราง 4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครู

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม	4.20	0.48	เห็นด้วย
ปัจจัยเบื้องต้น	3.24	0.34	ปานกลาง
ปัจจัยด้านกระบวนการ	3.09	0.51	ปานกลาง
ปัจจัยด้านผลผลิต	3.39	0.28	ปานกลาง
รวม	3.27	0.32	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยด้านกระบวนการและปัจจัยด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง

สามารถแยกการประเมินผลนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นรายด้านของครูได้ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1.1.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Context)

1.1.1.2 นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการประเมินผลด้านปัจจัยแวดล้อม ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS For Windows Version 11.05 (Statistical Package for the Social Science) โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยด้านนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	4.07	0.58	เห็นด้วย
2. หลังจากมีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐดูแลจัดการศึกษาทำให้จำนวนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีลดลง	4.33	0.48	เห็นด้วย
รวม	4.20	0.53	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ด้านหลังจากมีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐดูแลจัดการศึกษาทำให้จำนวนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีลดลง และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และ 4.07 ตามลำดับ

1.1.2 ปัจจัยเบื้องต้น (Input)

1.1.2.1 หลักสูตร

ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูด้านปัจจัยเบื้องต้น

หลักสูตร	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความทันสมัยดีอยู่แล้ว	3.47	0.86	เห็นด้วย
2. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีเนื้อหามากเกินไป ทำความเข้าใจยาก	2.80	0.92	ปานกลาง
3. มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัย เหมาะกับผู้เรียน	3.07	0.98	ปานกลาง
รวม	3.11	0.51	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความทันสมัยดีอยู่แล้ว ระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัย เหมาะกับผู้เรียนและหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีเนื้อหาเกินไป ทำความเข้าใจยาก ระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 และ 2.80 ตามลำดับ

1.1.2.2 ครู / อาจารย์

ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูด้านครู / อาจารย์

ครู/อาจารย์	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1.ในสำนักเรียนของท่านขาดครูที่มีประสบการณ์และมาตรฐานในการสอน	2.47	1.01	ไม่เห็นด้วย
2.ในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง	3.67	0.88	เห็นด้วย
3.ในสำนักเรียนของท่านมีครูเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ	4.00	0.83	เห็นด้วย
รวม	3.38	0.54	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านครู/อาจารย์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ในสำนักเรียนของท่านมีครูเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพและในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง ระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และ 3.67 ตามลำดับ ส่วนในสำนักเรียนของท่านขาดครูที่มีประสบการณ์และมาตรฐานในการสอน มีระดับความคิดเห็น ไม่เห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47

1.1.2.3 ด้านนักเรียน

ตาราง 8 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับนักเรียน

ด้านนักเรียน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. ตามความเห็นของท่าน นักเรียนเรียนเพราะความสมัครใจ	3.07	0.78	ปานกลาง
2. นักเรียนเข้าเรียนสมัครใจ ขาดเรียนน้อย	3.33	0.80	ปานกลาง
รวม	3.20	0.79	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า นักเรียนเข้าเรียนสม่ำเสมอ ขาดเรียนน้อย ตามความเห็นของท่าน นักเรียนเรียนเพราะความสนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33, 3.07 และ 3.03 ตามลำดับ

1.1.2.4 ด้านสถานที่เรียน

ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสถานที่เรียน

ด้านสถานที่เรียน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. โรงเรียนของท่านมีสถานที่ใหญ่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน	3.97	1.16	ปานกลาง
2. ห้องเรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ	3.57	0.86	เห็นด้วย
3. สภาพแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่น เหมาะทำการเรียนการสอน	3.33	0.76	ปานกลาง
รวม	3.62	0.80	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับสถานที่เรียนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ห้องเรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ ระดับความคิดเห็นเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 ส่วนโรงเรียนของท่านมีสถานที่ใหญ่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และสภาพแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่น เหมาะทำการเรียนการสอน มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 และ 3.33 ตามลำดับ

1.1.2.5 ด้านงบประมาณ

ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับงบประมาณ

ด้านงบประมาณ	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. สำนักงานให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสม่ำเสมอ	3.60	1.04	เห็นด้วย
2. ค่าตอบแทนที่ท่านได้รับจากนักเรียนมีความเหมาะสมกับงานที่ทำ	3.40	0.86	ปานกลาง
3. ท่านรู้สึกว่าได้รับค่าตอบแทนน้อยกว่างานที่ทำ	2.80	0.96	ปานกลาง
รวม	3.27	0.55	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สำนักเรียนให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสม่ำเสมอระดับความคิดเห็นเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ส่วนคำตอบแทนที่ท่านได้รับจากสำนักเรียนมีความเหมาะสมกับงานที่ทำ และ ท่านรู้สึกว่าได้รับคำตอบแทนน้อยกว่างานที่ทำ มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 และ 2.80 ตามลำดับ

1.1.2.6 ด้านสื่อ/อุปกรณ์

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์

ด้านสื่อ/อุปกรณ์	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. ในสำนักเรียนมีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม สะดวกใช้	3.10	1.03	ปานกลาง
2. มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม	3.00	1.23	ปานกลาง
3. สำนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์(computer), โปรเจกเตอร์ (projector)	2.63	1.10	ปานกลาง
รวม	2.91	1.01	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ในสำนักเรียนมีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม สะดวกใช้ มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม และสำนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์(Computer), โปรเจกเตอร์ (Projector) ระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10, 3.00 และ 2.63 ตามลำดับ

1.1.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)

1.1.3.1 การบริหาร

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์

ด้านการบริหาร	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. สำนักเรียนของท่านมีสายการบริหารงานที่ชัดเจน	3.33	1.24	ปานกลาง
2. ท่านมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหาร	3.03	1.00	ปานกลาง

ตาราง 12 (ต่อ)

ด้านการบริหาร	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
3. การบริหารสำนักเรียนอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่ผู้บริหารสำนักเรียนคนเดียว	3.03	1.07	ปานกลาง
รวม	3.13	0.71	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สำนักเรียนของท่านมีสายการบริหารงานที่ชัดเจน การบริหารสำนักเรียนอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่ผู้บริหารสำนักเรียนอย่างเดียวและท่านมีโอกาสดำเนินการได้แสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหาร ระดับความคิดเห็นปานกลางเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33, 3.03 และ 3.03 ตามลำดับ

1.1.3.2 กระบวนการเรียนการสอน

ตาราง 13 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน

ด้านกระบวนการเรียนการสอน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1.ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ	3.17	1.15	ปานกลาง
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียว	3.27	1.08	ปานกลาง
3.ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน	3.33	0.80	ปานกลาง
รวม	3.26	0.73	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียวและ ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบ

ได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ ระดับความคิดเห็นปานกลางเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33, 3.27 และ 3.17 ตามลำดับ

1.1.3.3 การวัดและการประเมินผล

ตาราง 14 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล

ด้านการวัดและการประเมินผล	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. ในการประเมินผลเป็นการวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ	3.17	1.15	ปานกลาง
2. ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมด	3.27	1.08	ปานกลาง
3. การออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัยมากกว่าอัตนัย	3.33	0.80	ปานกลาง
รวม	3.26	0.73	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียวและ ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ ระดับความคิดเห็นปานกลางเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33, 3.27 และ 3.17 ตามลำดับ

1.1.4 ปัจจัยด้านผลผลิต (Product)

1.1.4.1 นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ตาราง 15 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับผลกระทบต่อ

นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. นักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี	3.03	0.67	ปานกลาง
2. นักเรียนสามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง	3.53	0.86	เห็นด้วย
3. นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้	3.57	1.01	เห็นด้วย

ตาราง 15 (ต่อ)

นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
4. สังเกตจากพฤติกรรมได้ว่านักเรียนชอบแนะนำคนอื่นให้ทำ ความดี	3.37	0.85	ปานกลาง
5. นักเรียนนั่งหมั้นเรียบร้อย และพูดจาสุภาพ นุ่มนวล	3.47	0.73	เห็นด้วย
6. นักเรียนมีพฤติกรรมแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจา ที่ สุภาพ นุ่มนวล	3.37	0.81	ปานกลาง
7. ท่านเชื่อว่า เมื่อจบเปรียญธรรม 9 แล้ว นักเรียนจะเป็น กำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา	3.77	1.10	เห็นด้วย
รวม	3.44	0.86	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ท่านเชื่อว่า เมื่อจบเปรียญธรรม 9 แล้ว นักเรียนจะเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้ นักเรียนสามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง และนักเรียนนั่งหมั้นเรียบร้อย และพูดจาสุภาพ นุ่มนวล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77, 3.57, 3.53 และ 3.47 ตามลำดับ ส่วนด้านนักเรียนมีพฤติกรรมแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจา ที่สุภาพ นุ่มนวล สังเกตจากพฤติกรรมได้ว่านักเรียนชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี นักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี มีระดับความคิดเห็นที่ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37, 3.37 และ 3.03 ตามลำดับ

1.1.4.2 นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสัมภาษณ์ครูที่สอนนักเรียนในโรงเรียนสายสามัญตามระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว พบว่า นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความรู้ตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีความรู้ที่สามารถใช้ในการประกอบอาชีพไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาในช่วงชั้นที่สูงกว่า

1.2 การวิเคราะห์ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครอง

ตาราง 16 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับนโยบาย
การศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครอง

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม	3.90	0.55	เห็นด้วย
ปัจจัยเบื้องต้น	3.28	0.46	ปานกลาง
ปัจจัยด้านกระบวนการ	3.31	0.47	ปานกลาง
ปัจจัยด้านผลผลิต	3.38	0.47	ปานกลาง
รวม	3.47	0.32	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก
บาลีของผู้ปกครองนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม มีความสัทธิจอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัย
เบื้องต้น ปัจจัยด้านกระบวนการและปัจจัยด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง

สามารถแยกการประเมินผลนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก
บาลีเป็นรายด้านของผู้ปกครองได้ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1.2.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Context)

1.2.1.1 นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการประเมินผลด้านปัจจัยแวดล้อม ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษา
วิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS For Windows Version 11.05 (Statistical Package for the Social
Science) โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตาราง 17 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกบาลีเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยด้านนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. เพราะรัฐบาลให้การสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม จึงทำให้นักเรียนลดลง	4.17	0.83	เห็นด้วย
2. นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.63	0.81	เห็นด้วย
รวม	3.90	0.82	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า เพราะรัฐบาลให้การสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรม จึงทำให้นักเรียนลดลงและ นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และ 3.63 ตามลำดับ

1.2.2 ปัจจัยเบื้องต้น (Input)

1.2.2.1 หลักสูตร

ตาราง 18 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนพระ
พระปริยัติธรรมด้านปัจจัยเบื้องต้น

หลักสูตร	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความ ทันสมัยดีอยู่แล้ว	3.03	1.19	ปานกลาง
2. มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัย เหมาะกับผู้เรียน	2.97	1.07	ปานกลาง
รวม	3.00	1.13	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความทันสมัยดีอยู่แล้ว และมีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัย เหมาะกับผู้เรียน มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03, และ 2.97 ตามลำดับ

1.2.2.2 ครู / อาจารย์

ตาราง 19 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนด้านครู/อาจารย์

ครู/อาจารย์	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. นักเรียนชอบบ่นว่าเรียนไม่ค่อยเข้าใจ	3.77	1.01	เห็นด้วย
2. ในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง	3.70	1.12	เห็นด้วย
3. ในสำนักเรียนของท่านมีครูเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ	4.00	0.79	เห็นด้วย
รวม	3.82	0.63	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านครู/อาจารย์โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ในสำนักเรียนของท่านมีครูเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง และนักเรียนชอบบ่นว่าเรียนไม่ค่อยเข้าใจ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00, 3.77 และ 3.70 ตามลำดับ

1.2.2.3 ด้านนักเรียน

ตาราง 20 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับตัวนักเรียน

ด้านนักเรียน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. หลังเลิกเรียนนักเรียนทบทวนบทเรียนสม่ำเสมอ	3.07	1.01	ปานกลาง
2. ขยันเข้าเรียน ขาดเรียนน้อย	3.53	1.07	เห็นด้วย
รวม	3.30	0.79	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองเกี่ยวกับนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ขยันเข้าเรียน ขาดเรียนน้อยและทำนบบังคับนักเรียนในปกครองเข้าเรียนบ่อย ๆ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 และ 3.07 ตามลำดับ

1.2.2.4 ด้านสถานที่เรียน

ตาราง 21 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับสถานที่เรียน

ด้านสถานที่เรียน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. สถานที่เรียนเล็ก ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน	3.20	1.32	ปานกลาง
2. สถานที่เรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ	3.50	1.11	เห็นด้วย
3. สถานที่เรียนแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่นเหมาะทำการเรียนการสอน	3.53	1.14	เห็นด้วย
รวม	3.41	0.88	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับสถานที่เรียนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สถานแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่นเหมาะทำการเรียนการสอน และสถานที่เรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 และ 3.50 ตามลำดับ ส่วนสถานที่เรียนเล็ก ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20

1.2.2.5 ด้านงบประมาณ

ตาราง 22 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับงบประมาณ

ด้านงบประมาณ	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. นักเรียนซื้อสมุด ปากกา ดินสอเอง	3.13	1.38	ปานกลาง
2. นักเรียนซื้อตำราเรียนเอง	2.90	1.16	ปานกลาง
รวม	2.89	0.79	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า นักเรียนซื้อสมุด ปากกา ดินสอเอง และ นักเรียนซื้อตำราเรียนเอง ท่านจ่ายค่าใช้จ่ายให้นักเรียนเสมอ มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 และ 2.90 ตามลำดับ

1.2.2.6 ด้านสื่อ/อุปกรณ์

ตาราง 23 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์

ด้านสื่อ/อุปกรณ์	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนทันสมัยเพียงพอ	3.33	0.96	ปานกลาง
2. มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม	3.13	1.14	ปานกลาง
3. สำนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ (computer) โปรเจกเตอร์ (projector) เป็นต้น	2.93	1.23	ปานกลาง
รวม	3.13	0.86	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนทันสมัยเพียงพอ มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม และนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ (Computer) โปรเจกเตอร์ (Projector) เป็นต้น มีความคิดในระดับเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33, 3.13 และ 2.93 ตามลำดับ

1.2.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)

1.2.3.1 การบริหาร

ตาราง 24 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับปัจจัยด้านกระบวนการ

ด้านการบริหาร	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. นักเรียนของท่านมีสายการบริหารงานที่ชัดเจน	3.77	0.77	เห็นด้วย
2. ท่านมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหารนักเรียน	3.20	1.00	ปานกลาง
3. การบริหารนักเรียนอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่ผู้บริหารสำนักงานเรียนอย่างเดียว	3.33	1.18	ปานกลาง
รวม	3.43	0.64	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า นักเรียนของท่านมีสายการบริหารงานที่ชัดเจน มีความเห็นด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ส่วนการบริหารนักเรียนอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่ผู้บริหารสำนักงานเรียนอย่างเดียว และท่านมีโอกาสดำเนินการได้แสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหาร ระดับความคิดเห็นปานกลางเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 และ 3.20 ตามลำดับ

1.2.3.2 กระบวนการเรียนการสอน

ตาราง 25 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับ กระบวนการเรียนการสอน

ด้านกระบวนการเรียนการสอน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ	3.47	1.14	เห็นด้วย
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียว	3.23	0.90	ปานกลาง
3. ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน	3.53	0.90	เห็นด้วย
รวม	3.41	0.64	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ มีระดับความคิดเห็นเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 และ 3.47 ส่วนด้านมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียว ระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23

1.2.3.3 การวัดและการประเมินผล

ตาราง 26 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับ การวัดและการประเมินผล

ด้านการวัดและการประเมินผล	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. ในการประเมินผลเป็นการวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ	3.47	1.14	เห็นด้วย
2. ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมด	3.40	1.13	ปานกลาง
3. การออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัยมากกว่าอัตนัย	2.40	1.19	ไม่เห็นด้วย
รวม	3.09	0.82	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ มีระดับความคิดเห็นเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมด มีระดับความคิดเห็นปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ส่วนด้านการออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัยมากกว่าอัตนัย มีระดับความคิดเห็นไม่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40

1.2.4 ปัจจัยด้านผลผลิต (Product)

1.2.4.1 นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ตาราง 27 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับผลกระทบต่อนักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. นักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี	2.87	0.78	ปานกลาง
2. นักเรียนสามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง	3.33	0.92	ปานกลาง
3. นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้	3.50	1.01	เห็นด้วย
4. สังเกตจากพฤติกรรมได้ว่านักเรียนชอบแนะนำคนอื่นให้ทำ ความดี	3.40	0.93	ปานกลาง
5. นักเรียนนั่งห่มเรียบร้อย และพูดจาสุภาพ นุ่มนวล	3.47	0.82	เห็นด้วย
6. นักเรียนไม่ค่อยลงทำวัตรเช้า-เย็น	3.17	1.21	ปานกลาง
7. นักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพื่อความเป็นระเบียบ ของหมู่คณะ	3.43	0.97	เห็นด้วย
8. ท่านเชื่อว่า เมื่อจบเปรียญธรรม 9 แล้ว นักเรียนจะเป็น กำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา	3.90	1.12	เห็นด้วย
รวม	3.38	0.87	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ท่านเชื่อว่า เมื่อจบเปรียญธรรม 9 แล้ว นักเรียนจะเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้ นักเรียนนั่งหมั้นเรียบร้อย และพูดจาสุภาพ นุ่มนวล และนักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพื่อความเป็นระเบียบของหมู่คณะ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90, 3.50, 3.47 และ 3.43 ตามลำดับ ส่วนด้าน สังเกตจากพฤติกรรมได้ว่านักเรียนชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี นักเรียนสามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง นักเรียนไม่ค่อยลงทำวัตรเช้า-เย็นและนักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี มีระดับความคิดเห็นที่ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40, 3.33, 3.17, และ 2.87 ตามลำดับ

1.3 การวิเคราะห์ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของนักเรียน

ตาราง 28 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียน

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม	3.52	0.79	เห็นด้วย
ปัจจัยเบื้องต้น	3.53	0.42	เห็นด้วย
ปัจจัยด้านกระบวนการ	3.78	0.60	เห็นด้วย
ปัจจัยด้านผลผลิต	3.75	0.54	เห็นด้วย
รวม	3.65	0.43	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านผลผลิต ปัจจัยด้านกระบวนการ ปัจจัยด้านปัจจัยเบื้องต้น และสภาพแวดล้อมมีความคิดเห็นที่ระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76, 3.67, 3.53 และ 3.46 ตามลำดับ

สามารถแยกการประเมินผลนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นรายด้านของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1.3.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Context)

1.3.1.1 นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการประเมินผลด้านปัจจัยแวดล้อม ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS For Windows Version 11.05 (Statistical Package for the Social Science) โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตาราง 29 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยด้านนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	3.43	0.89	เห็นด้วย
2. เพราะรัฐบาลให้การสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรม จึงทำให้นักเรียนลดลง	3.61	1.00	เห็นด้วย
รวม	3.52	0.94	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า เพราะรัฐบาลให้การสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่าและ การศึกษาพระปริยัติธรรม จึงทำให้นักเรียนลดลง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 และ 3.43 ตามลำดับ

1.3.2 ปัจจัยเบื้องต้น (Input)

1.3.2.1 หลักสูตร

ตาราง 30 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านปัจจัยเบื้องต้น

หลักสูตร	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความทันสมัยอยู่แล้ว	3.39	0.89	ปานกลาง
2. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีเนื้อหามากเกินไป ทำความเข้าใจยาก	3.29	1.01	ปานกลาง
3. หลักสูตรมีเนื้อหาหลากหลาย น่าสนใจมาก	3.51	0.90	เห็นด้วย
รวม	3.40	0.55	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า หลักสูตรมีเนื้อหาหลากหลาย น่าสนใจมาก มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ส่วนหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความทันสมัยอยู่แล้ว และหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีเนื้อหามากเกินไป ทำความเข้าใจยาก มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 และ 3.29 ตามลำดับ

1.3.2.2 ครู/อาจารย์

ตาราง 31 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านครู/อาจารย์

ครู/อาจารย์	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. ในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง	3.67	1.06	เห็นด้วย
2. ครูสอนมีเทคนิคในการสอนทำให้ไม่น่าเบื่อ	3.70	0.93	เห็นด้วย
รวม	3.68	0.99	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้เรียนเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านครู/อาจารย์โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ครูสอนมีการเตรียมตัว สอนเข้าใจง่าย ครูสอนมีเทคนิคในการสอน ทำให้ไม่น่าเบื่อและในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และ 3.67 ตามลำดับ

1.3.2.3 ด้านนักเรียน

ตาราง 32 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับตัวนักเรียน

ด้านนักเรียน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. ข้าพเจ้าบวชเรียนด้วยศรัทธา สัมครใจ	3.76	0.96	เห็นด้วย
2. นักเรียนเข้าสอนสม่ำเสมอ ขาดส่วนน้อย	3.63	0.97	เห็นด้วย
รวม	3.69	0.96	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองเกี่ยวกับนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ข้าพเจ้าบวชเรียนด้วยศรัทธา สัมครใจ และนักเรียนเข้าสอนสม่ำเสมอ ขาดส่วนน้อย มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และ 3.63 ตามลำดับ

1.3.2.4 ด้านสถานที่เรียน

ตาราง 33 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสถานที่เรียน

ด้านสถานที่เรียน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. สถานที่เรียนเล็ก ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน	2.71	1.03	ปานกลาง
2. สถานที่เรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ	3.51	0.98	เห็นด้วย
3. สถานที่เรียนแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่นเหมาะทำการเรียนการสอน	3.49	1.01	เห็นด้วย
รวม	3.24	0.60	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับสถานที่เรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สถานที่เรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ และสถานแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่นเหมาะทำการเรียนการสอน มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 และ 3.49 ตามลำดับ ส่วนสถานที่เรียนเล็ก ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71

1.3.2.5 ด้านงบประมาณ

ตาราง 34 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับงบประมาณ

ด้านงบประมาณ	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. นักเรียนซื้อสมุด ปากกา ดินสอเอง	2.79	1.12	ปานกลาง
2. นักเรียนซื้อตำราเรียนเอง	2.59	1.07	ไม่เห็นด้วย
3. เมื่อสอบได้ทางสำนักเรียนมีทุนการศึกษามอบให้	4.38	0.87	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	3.25	0.67	ปานกลาง

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้เรียนเกี่ยวกับด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า เมื่อสอบได้ทางสำนักเรียนมีทุนการศึกษามอบให้ มีระดับความคิดเห็นที่ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 สำหรับนักเรียนซื้อสมุด ปากกา ดินสอเอง มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ส่วนนักเรียนซื้อตำราเรียนเอง มีระดับความคิดเห็นไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59

1.3.2.6 ด้านสื่อ/อุปกรณ์

ตาราง 35 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเกี่ยวกับสื่อ/อุปกรณ์

ด้านสื่อ/อุปกรณ์	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกทันสมัยเพียงพอ	3.93	0.93	เห็นด้วย
2. มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม	4.01	0.92	เห็นด้วย
3. สำนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์	3.75	1.02	เห็นด้วย
รวม	3.90	0.81	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนทันสมัยเพียงพอ และนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ มีความคิดเห็นในระดับที่เห็นด้วยเท่ากัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01, 3.93 และ 3.75 ตามลำดับ

1.3.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)

1.3.3.1 การบริหาร

ตาราง 36 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้านกระบวนการ

ด้านการบริหาร	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. สำนักงานมีการบริหารงานเป็นแผนก (แผนกธรรม, แผนกบาลี)	4.19	0.74	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. สำนักงานมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ลงโทษตามโทษานุโทษ	3.81	0.86	เห็นด้วย
รวม	4.00	0.80	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สำนักงานมีการบริหารงานเป็นแผนก (แผนกธรรม, แผนกบาลี) มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ส่วนสำนักงานมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ลงโทษตามโทษานุโทษ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81

1.3.3.2 กระบวนการเรียนการสอน

ตาราง 37 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับการกระบวนการเรียนการสอน

ด้านกระบวนการเรียนการสอน	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช้ฟังบรรยายอย่างเดียว	3.68	0.96	เห็นด้วย
2. ผู้สอนมีการเตรียมเอกสารเพื่อประกอบการอธิบาย	3.88	0.94	เห็นด้วย
รวม	3.78	0.95	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ผู้สอนมีการเตรียมเอกสารเพื่อประกอบการอธิบายและมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช้ฟังบรรยายอย่างเดียว มีความคิดเห็นที่ระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และ 3.68 ตามลำดับ

1.2.3.3 การวัดและการประเมินผล

ตาราง 38 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล

ด้านการวัดและการประเมินผล	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. การประเมินผลการเรียนเป็นการวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ	3.24	0.95	ปานกลาง
2. ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมด	3.75	0.93	เห็นด้วย
3. การออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัย (เช่น การกา) มากกว่าอัตนัย(เช่น การเขียน)	2.93	1.33	ปานกลาง
รวม	3.58	0.65	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมดมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ส่วนการประเมินผลการเรียนเป็นการวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ และการออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัย (เช่น การกา) มากกว่าอัตนัย (เช่น การเขียน) มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 และ 2.93 ตามลำดับ

1.2.4 ปัจจัยด้านผลผลิต (Product)

1.2.4.1 นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ตาราง 39 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับผลกระทบต่อนักเรียนเองที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	Mean	S.D.	ระดับผลกระทบ
1. ท่านเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี	3.50	0.85	เห็น ด้วย
2. ท่านสามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง	3.84	0.83	เห็นด้วย
3. นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้	3.67	0.96	เห็นด้วย
4. ท่านชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี	3.77	0.84	เห็นด้วย
5. ท่านมุ่งหมั่นเรียนร้อยและพูดจาสุภาพ นุ่มนวล	3.93	0.84	เห็นด้วย
6. ท่านแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจาที่สุภาพ นุ่มนวล	3.94	0.83	เห็นด้วย
7. ท่านจะลาสิกขาไปประกอบอาชีพเมื่อถึงเวลาสมควร	3.61	1.09	เห็นด้วย
รวม	3.75	0.55	เห็นด้วย

จากตารางแสดงระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของตัวนักเรียนเองเกี่ยวกับด้านผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ท่านแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจาที่สุภาพ นุ่มนวล ท่านมุ่งหมั่นเรียนร้อยและพูดจาสุภาพ นุ่มนวล ท่านสามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง ท่านชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้ ท่านจะลาสิกขาไปประกอบอาชีพเมื่อถึงเวลาสมควร และท่านเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี มีความคิดเห็นในระดับที่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94, 3.93, 3.84, 3.77, 3.67, 3.61 และ 3.50 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม เพื่อต้องการตรวจสอบความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นที่ได้แสดงออกมาทำให้เกิดความแตกต่างกันกับคุณสมบัติส่วนบุคคลหรือไม่ โดยใช้การทดสอบด้วยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance: One Way ANOVA) และการทดสอบสมมติฐานใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้น จะปฏิเสธสมมติฐานก็ต่อเมื่อ มีค่า Sig. น้อยกว่า 0.05 หมายความว่า จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน จะยอมรับสมมติฐานก็ต่อเมื่อ มีค่า Sig. มากกว่า 0.05 หมายความว่า จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกัน

ตาราง 40 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของครูด้านสภาพแวดล้อมจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		0.324	0.574
≤ 30 ปี	4.17		
≥ 40 ปี	4.28		
2. อายุพรรษา		2.684	0.086
1-5 พรรษา	3.90		
6-10 พรรษา	4.06		
11 พรรษาขึ้นไป	4.38		
3. ระดับการศึกษาสามัญ		0.108	0.898
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4.15		
ปริญญาตรี	4.25		
ปริญญาโท	4.21		
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		0.560	0.461
นักธรรมชั้นโท	4.00		
นักธรรมชั้นเอก	4.22		
5. ระดับการศึกษบาลี		1.105	0.346
เปรียญตรี (ประโยค 1-2, ป.ธ. 3)	4.00		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	4.00		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	4.26		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการการศึกษบาลี ด้านสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

ตาราง 41 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูด้านปัจจัยเบื้องต้นจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		3.514	0.071
≤ 30 ปี	3.31		
≥ 40 ปี	3.07		
2. อายุพรรษา		2.386	0.111
1-5 พรรษา	3.21		
6-10 พรรษา	3.06		
11 พรรษาขึ้นไป	3.35		
3. ระดับการศึกษาสามัญ		1.371	0.271
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.35		
ปริญญาตรี	3.14		
ปริญญาโท	3.17		
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		0.459	0.503
นักธรรมชั้นโท	3.11		
นักธรรมชั้นเอก	3.25		
5. ระดับการศึกษบาลี		2.515	0.100
เปรียญตรี (ประโยค 1-2, ป.ธ. 3)	3.08		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.48		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.17		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับ

การศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านปัจจัยเบื้องต้นที่ต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

ตาราง 42 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูต้นกระบวนการจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		0.113	0.739
≤ 30 ปี	3.11		
≥ 40 ปี	3.04		
2. อายุพรรษา		0.312	0.735
1-5 พรรษา	3.04		
6-10 พรรษา	2.99		
11 พรรษาขึ้นไป	3.15		
3. ระดับการศึกษาสามัญ		0.821	0.450
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.17		
ปริญญาตรี	3.12		
ปริญญาโท	2.87		
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		0.495	0.488
นักธรรมชั้นโท	2.89		
นักธรรมชั้นเอก	3.11		
5. ระดับการศึกษาบาลี		2.876	0.074
เปรียญตรี (ประโยค 1-2, ป.ธ. 3)	2.89		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.46		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	2.97		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านกระบวนการที่ต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

ตาราง 43 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีของครูด้านผลผลิตจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		0.098	0.756
≤ 30 ปี	3.42		
≥ 40 ปี	3.49		
2. อายุพรรษา		3.275	0.053
1-5 พรรษา	3.31		
6-10 พรรษา	3.13		
11 พรรษาขึ้นไป	3.66		
3. ระดับการศึกษาสามัญ		0.341	0.714
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.37		
ปริญญาตรี	3.43		
ปริญญาโท	3.59		
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		0.446	0.510
นักธรรมชั้นโท	3.24		
นักธรรมชั้นเอก	3.47		
5. ระดับการศึกษาบาลี		3.180	0.058
เปรียญตรี (ประโยค 1-2, ป.ธ. 3)	3.07		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.86		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.32		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านผลผลิตที่แตกต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

ตาราง 44 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีของผู้ปกครองด้านสภาพแวดล้อมจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		0.943	0.402
21-30 ปี	4.13		
31-40 ปี	3.80		
41-50 ปี	3.86		
2. อายุพรรษา		0.033	0.967
1-5 พรรษา	3.88		
6-10 พรรษา	3.88		
11 พรรษาขึ้นไป	3.93		
3. ระดับการศึกษาสามัญ		1.022	0.373
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4.10		
ปริญญาตรี	3.88		
ปริญญาโท	3.93		
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		0.784	0.383
นักธรรมชั้นโท	4.17		
นักธรรมชั้นเอก	3.87		
5. ระดับการศึกษบาลี		2.927	0.071
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ. 3)	3.25		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	4.15		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.83		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้านสภาพแวดล้อม เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านสภาพแวดล้อมที่ต่างกัันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้านสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

ตาราง 45 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองด้านปัจจัยเบื้องต้นจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		0.833	0.446
21-30 ปี	3.18		
31-40 ปี	3.24		
41-50 ปี	3.47		
2. อายุพรรษา		0.742	0.486
1-5 พรรษา	3.14		
6-10 พรรษา	3.20		
11 พรรษาขึ้นไป	3.39		
3. ระดับการศึกษาสามัญ		0.667	0.522
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.22		
ปริญญาตรี	3.26		
ปริญญาโท	3.53		
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		1.200	0.283
นักธรรมชั้นโท	3.56		
นักธรรมชั้นเอก	3.25		
5. ระดับการศึกษาบาลี		0.345	0.711
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ. 3)	3.08		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.23		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.33		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีด้านปัจจัยเบื้องต้น เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านปัจจัยเบื้องต้นที่แตกต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีด้านปัจจัยเบื้องต้นไม่แตกต่างกัน

ตาราง 46 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองด้านกระบวนการจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		0.004	0.996
21-30 ปี	3.31		
31-40 ปี	3.32		
41-50 ปี	3.30		
2. อายุพรรษา		0.025	0.976
1-5 พรรษา	3.36		
6-10 พรรษา	3.31		
11 พรรษาขึ้นไป	3.30		
3. ระดับการศึกษาสามัญ		0.099	0.906
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.26		
ปริญญาตรี	3.34		
ปริญญาโท	3.33		
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		0.137	0.714
นักธรรมชั้นโท	3.41		
นักธรรมชั้นเอก	3.30		
5. ระดับการศึกษาบาลี		5.837	0.008
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ. 3)	2.39		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.46		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.33		

จากตารางพบว่า

1. เปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ด้านกระบวนการที่แตกต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกันส่วนระดับการศึกษาบาลีของผู้ปกครองที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. เปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง ได้แก่ ระดับการศึกษาบาลี ของผู้ปกครองที่แตกต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแตกต่างกัน จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงซ้อน โดยใช้เทคนิค Least-Significant Different (LSD) ได้ผลลัพธ์ดังนี้

2.1 ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมด้านกระบวนการแตกต่างกัน

ตาราง 47 การเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยใช้เทคนิค Least-Significant Different (LSD)

รายการ	เปรียญตรี	เปรียญโท	เปรียญเอก
ระดับการศึกษาบาลี			
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ.3)			
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	1.0667*		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	.1222	.9444*	

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงซ้อน พบว่า ระดับการศึกษาแผนกบาลีของผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้านกระบวนการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 48 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองด้านผลผลิตจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		1.814	0.182
21-30 ปี	3.38		
31-40 ปี	3.26		
41-50 ปี	3.66		
2. อายุพรรษา		0.696	0.507
1-5 พรรษา	3.19		
6-10 พรรษา	3.33		
11 พรรษาขึ้นไป	3.48		

ตาราง 48 (ต่อ)

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
3. ระดับการศึกษาสามัญ		1.027	0.372
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.24		
ปริญญาตรี	3.41		
ปริญญาโท	3.63		
4. ระดับการศึกษาทางธรรม		0.121	0.731
นักธรรมชั้นโท	3.29		
นักธรรมชั้นเอก	3.39		
5. ระดับการศึกษาบาลี		1.370	0.271
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ.3)	3.00		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.28		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.49		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านผลผลิตที่แตกต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

ตาราง 49 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนด้านสภาพแวดล้อมจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		0.763	0.516
ต่ำกว่า 15 ปี	3.50		
16-20 ปี	3.47		
21-25 ปี	3.72		
26 ปีขึ้นไป	3.75		

ตาราง 49 (ต่อ)

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
2. ระดับการศึกษาบาลี		1.376	0.256
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ. 3)	3.40		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.55		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.79		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาบาลี ด้านสภาพแวดล้อมที่ต่างกัันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

ตาราง 50 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนด้านปัจจัยเบื้องต้นจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		0.742	0.529
ต่ำกว่า 15 ปี	3.59		
16-20 ปี	3.52		
21-25 ปี	3.55		
26 ปีขึ้นไป	3.35		
2. ระดับการศึกษาบาลี		2.355	0.098
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ. 3)	3.63		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.47		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.49		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาบาลี ด้านปัจจัยเบื้องต้นที่ต่างกัันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

ตาราง 51 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีของนักเรียนด้านกระบวนการจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		1.383	0.250
ต่ำกว่า 15 ปี	3.77		
16-20 ปี	3.83		
21-25 ปี	3.74		
26 ปีขึ้นไป	3.39		
2. ระดับการศึกษาบาลี		0.142	0.868
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ. 3)	3.80		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.76		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.85		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาบาลี ด้านกระบวนการที่แตกต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

ตาราง 52 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีของนักเรียนด้านผลผลิตจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
1. อายุ		0.884	0.451
ต่ำกว่า 15 ปี	3.72		
16-20 ปี	3.76		
21-25 ปี	3.88		
26 ปีขึ้นไป	3.52		

ตาราง 52 (ต่อ)

ตัวแปร	Mean	F-test	Sig.
2. ระดับการศึกษาบาลี		0.058	0.943
เปรียญตรี (ป.1-2, ป.ธ. 3)	3.75		
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	3.76		
เปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)	3.70		

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาบาลี ด้านผลผลิตที่แตกต่างกันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตามจากแบบสอบถามแบบปลายเปิดถึงการเปรียบเทียบระหว่างครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและครูพระที่สอนในระบบการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน หลังจากรัฐมีนโยบายการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐานพบว่า นโยบายการศึกษาชั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ดังตารางเปรียบเทียบดังนี้

ตาราง 53 เปรียบเทียบระหว่างครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและครูพระที่สอนในระบบการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน

ระบบการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน	ระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
Context	Context
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาชั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย...”	จากการมี พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมคือจำนวนนักเรียนลดลงมาก สถาบันพระพุทธศาสนาจึงออกกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2548

ตาราง 53 (ต่อ)

ระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนบาลี
Input	Input
- หลักสูตร มีหลักสูตรแกนกลาง - ครู/อาจารย์ เป็นข้าราชการ มีเงินเดือนประจำ ตำแหน่ง และสวัสดิการด้านต่าง ๆ - นักเรียน มีโอกาสเรียนฟรี 12 ปี ได้เรียนตามความถนัดและความสามารถของตนเอง - สถานที่เรียน โรงเรียนจัดเตรียมห้องเรียนเหมาะสมเป็นฐานส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานที่เรียน - งบประมาณ รัฐบาลให้การสนับสนุนต่อเด็กนักเรียนเป็นรายหัวต่อปี - สื่อ/อุปกรณ์ มีสื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และนวัตกรรมที่ทันสมัยอันส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาในชุมชน	- หลักสูตร มีความล้าสมัย เนื้อหาไม่สอดคล้องกับระยะเวลาที่เรียน - ครู/อาจารย์ เป็นนักเรียนรุ่นพี่ที่จบเปรียญโทหรือเปรียญเอก สอนแบบพี่สอนน้อง ไม่มีสวัสดิการที่แน่นอน แล้วแต่สำนักเรียนจะเอาใจใส่มากน้อย - นักเรียน จำนวนนักเรียนลดลงเทียบกับที่ยังไม่มีพรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 - สถานที่เรียน ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกสำนักเรียน บางสำนักเรียนก็คับแคบ ติดชุมชน ไม่เหมาะจะเป็นสถานที่เรียนรู้ - งบประมาณ รัฐบาลให้การสนับสนุนบ้าง แต่เพียงเล็กน้อย วัดต้องหางบประมาณเอง ส่วนใหญ่มีผู้บริจาค - ค่อนข้างจะมีสื่อน้อย และสื่อที่ใช้ปัจจุบันคือตัวครูและตำราเรียน
Process	Process
- การบริหาร มีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน ตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการจนถึงระดับผู้อำนวยการโรงเรียน - กระบวนการเรียนการสอน ผู้สอนได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรสถานศึกษา และแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา - การวัดและการประเมินผล วัดตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดให้ ในสาระการเรียนรู้รายวิชา	- การบริหาร ไม่มีสายการบังคับบัญชาที่เป็นมาตรฐานเดียวกันส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าสำนักเรียนนั้น ๆ - กระบวนการเรียนการสอน เป็นกระบวนการสอนแบบโบราณคือครูเคยสอนตนมาอย่างไรก็สอนอย่างนั้น ไม่มีแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา ครูขาดแรงจูงใจ - การวัดและการประเมินผล ไม่มีการวัดและการประเมินที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทุกสำนักเรียนเป็นแต่เพียงสำนักเรียนนั้น ๆ ที่จะตั้งเกณฑ์กันเองก่อนทำการสอบสนามหลวงจริง

ตาราง 53 (ต่อ)

ระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนบาลี
Product	Product
- นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด คือ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ	-นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนบาลี มีคุณสมบัติที่สามารถรักษาพุทธพจน์ และเป็นศาสนทายาท แต่ขาดทักษะในการประกอบอาชีพหากต้องลาสิกขา

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยมีสมมติฐานการวิจัยเป็นแนวทางในการทดสอบ วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ ด้วยการเก็บข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสำนักเรียน ครู/อาจารย์ ผู้ปกครองและนักเรียน จำนวนทั้งสิ้น 220 รูป

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ตัวแปรตาม คือ ปัจจัยด้านผลผลิต ซึ่งประกอบด้วยผลผลิต 2 ด้านได้แก่ นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และนักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับตัวแปรอิสระมี 3 ตัวแปร คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจัยเบื้องต้น ประกอบด้วย นักเรียน หลักสูตร ครู/อาจารย์ สื่อ/อุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่เรียน และปัจจัยด้านกระบวนการ ได้แก่ การบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้บริหารสำนักเรียน และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 3 ฉบับ จำแนกตาม ครู/อาจารย์ 1 ฉบับ ผู้ปกครอง 1 ฉบับ และนักเรียน 1 ฉบับ ได้เก็บข้อมูลของสำนักเรียนส่วนกลาง 87 แห่ง โดยแบ่งกลุ่มประชากรเป็น 4 กลุ่ม ด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือนี้ได้ผ่านการศึกษาค้นคว้าหาความถูกต้องของการวัด (Validity) โดยได้รับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุดและได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทดลอง (Try out) กับกลุ่มที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจริง แล้วนำผลที่ได้ไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Alpha ด้วยคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS 11.5 for Windows ได้ค่า สัมประสิทธิ์ Alpha ของครู/อาจารย์ เท่ากับ .8119 ของผู้ปกครองเท่ากับ .7675 และของนักเรียนเท่ากับ .8302 ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขคำถามบางข้อที่มีค่าเป็นลบให้มีความเหมาะสมและเข้าใจง่าย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ประสานงานกับผู้บริหารและเลขานุการของสำนักเรียน เพื่อเป็นผู้กระจายแบบสอบถามไปยังครู ผู้ปกครองและนักเรียน แล้วทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ค่า Mean ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การทดสอบด้วยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: One Way ANOVA) เพื่อต้องการตรวจสอบความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นที่ได้แสดงออกมาทำให้เกิดความแตกต่างกันกับคุณสมบัติส่วนบุคคลหรือไม่ ด้วยคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS 11.5 for Windows

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สามารถสรุปผลได้ว่า นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

การค้นพบ

จากการวิจัย เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบ ดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสำนักเรียนส่วนกลาง ส่วนใหญ่อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี ร้อยละ 70.0 รองลงมา คือ อายุมากกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี ร้อยละ 30.0 อายุพรรษาส่วนใหญ่ 11 พรรษาขึ้นไป ร้อยละ 53.3 รองลงมา คือ 6-10 พรรษา ร้อยละ 30.0 และ 1-5 พรรษา ร้อยละ 16.7 ระดับการศึกษาสามัญ ส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 43.3 รองลงมาคือ ปริญญาตรี ร้อยละ 33.3 และปริญญาโท ร้อยละ 23.3 ระดับการศึกษาทางธรรม ส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอก ร้อยละ 90.0 รองลงมา คือ นักธรรมชั้นโท ร้อยละ 10.0 และระดับการศึกษาบาลีส่วนใหญ่จบเปรียญเอก ร้อยละ 70.0 รองลงมา คือ เปรียญโท ร้อยละ 23.3 และเปรียญตรี ร้อยละ 6.7

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองนักเรียนพระปริยัติธรรมอายุ ส่วนใหญ่อายุ 31-40 ปี ร้อยละ 50.0 รองลงมา คือ อายุ 21-30 ปี ร้อยละ 36.7 และอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 23.3 อายุพรรษาส่วนใหญ่ 11 พรรษาขึ้นไป ร้อยละ 46.7 รองลงมา คือ 6-10 พรรษา ร้อยละ 40.0 และ 1-5 พรรษา ร้อยละ 13.3 ระดับการศึกษาสามัญ ส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 43.3 รองลงมา คือ ปริญญาตรี ร้อยละ 33.3 และปริญญาโท ร้อยละ 23.3 ระดับการศึกษาทางธรรม ส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอก ร้อยละ 90.0 รองลงมา คือ นักธรรมชั้นโท ร้อยละ 10.0 ระดับการศึกษาบาลี ส่วนใหญ่เป็นเปรียญเอก ร้อยละ 60.0 รองลงมา คือ เปรียญโท ร้อยละ 33.3 และเปรียญตรี ร้อยละ 6.7

1.3 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อายุ ส่วนใหญ่อายุ 16-20 ปี ร้อยละ 60.7 รองลงมา คือ นักเรียนที่อายุต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 22.0 อายุ 21-25 ปี ร้อยละ 12.0 อายุ 26 ปีขึ้นไป ร้อยละ 5.3 ระดับการศึกษาบาลี ส่วนใหญ่กำลังเรียนเปรียญโท ร้อยละ 59.3 รองลงมา คือ กำลังเรียนเปรียญตรี ร้อยละ 32.7 และกำลังเรียนเปรียญเอกร้อยละ 8.0

2. จากการวิเคราะห์ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของครูสอนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.1 ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของครูโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม มีความ สำเร็จอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกการประเมินนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นรายด้านของครูได้ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

2.1.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Context)

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก บาลีของครูเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 เมื่อพิจารณา เป็นรายด้านแล้ว พบว่า หลังจากมีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐดูแลจัดการศึกษา ทำให้จำนวนนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีลดลง และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีค่าเฉลี่ยเท่า กับ 4.33 และ 4.07 ตามลำดับ

2.1.2 ปัจจัยเบื้องต้น (Input)

- ด้านหลักสูตร

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของครูเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความทันสมัยอยู่แล้ว ระดับ ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัย เหมาะกับผู้เรียน และหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีมีเนื้อหามากเกินไป ทำความเข้าใจยาก ระดับความคิดเห็นใน ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 และ 2.80 ตามลำดับ

- ด้านครู/อาจารย์

ระดับผลกระทบของ นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของครู เกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านครู/อาจารย์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ในสำนักเรียนของท่านมีครูเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพในสำนักเรียน ของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง ระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และ 3.67 ตามลำดับ ส่วนในสำนักเรียนของท่านขาดครูที่มีประสบการณ์และมาตรฐานในการสอน มีระดับความคิดเห็น ไม่เห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47

- ด้านนักเรียน

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของครูเกี่ยวกับนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 เมื่อพิจารณาเป็น

รายด้านแล้ว พบว่า นักเรียนเข้าเรียนสม่ำเสมอ ขาดเรียนน้อย ตามความเห็นของท่าน นักเรียนเรียนเพราะความสนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33, 3.07 และ 3.03 ตามลำดับ

- ด้านสถานที่เรียน

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของครูเกี่ยวกับสถานที่เรียนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ห้องเรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ ระดับความคิดเห็นเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 ส่วนโรงเรียนของท่านมีสถานที่ใหญ่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน สภาพแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่น เหมาะสำหรับการเรียนการสอน มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 และ 3.33 ตามลำดับ

- ด้านงบประมาณ

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สำนักงานให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสม่ำเสมอระดับความคิดเห็นเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ส่วนค่าตอบแทนที่ท่านได้รับจากสำนักงานมีความเหมาะสมกับงานที่ทำ และท่านรู้สึกว่าได้รับค่าตอบแทนน้อยกว่างานที่ทำ มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 และ 2.80 ตามลำดับ

- ด้านสื่อ/อุปกรณ์

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านสื่อและอุปกรณ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ในสำนักงานมีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม สะดวกใช้ มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม และสำนักงานมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์(Computer) โปรเจกเตอร์ (Projector) เป็นต้น ระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10, 3.00 และ 2.63 ตามลำดับ

2.1.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)

- ด้านการบริหาร

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สำนักงานมีสายการบริหารงานที่ชัดเจน การบริหารสำนักงานจลนศาสตร์ชัดเจนอยู่ ผู้บริหารสำนักงานเรียนอย่างเดียว และท่านมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหารระดับความคิดเห็นปานกลางเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33, 3.03 และ 3.03 ตามลำดับ

- ด้านกระบวนการเรียนการสอน

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านกระบวนการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่าผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนมีการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียว ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่า ความรู้ความเข้าใจ ระดับความคิดเห็นปานกลางเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33, 3.27 และ 3.17 ตามลำดับ

- ด้านการวัดและการประเมินผล

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านการวัดและการประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมด ระดับความคิดเห็นที่ระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ส่วนการออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัยมากกว่าอัตนัย และในการประเมินผลเป็นการวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ ระดับความคิดเห็นปานกลางเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 และ 3.07 ตามลำดับ

2.1.4 ปัจจัยด้านผลผลิต (Product)

- นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครู เกี่ยวกับด้านผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ท่านเชื่อว่า เมื่อจบเปรียญธรรม 9 แล้ว นักเรียนจะเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้ นักเรียนสามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง และนักเรียนหนุ่มเริ่มเรียบร้อย และพูดจาสุภาพ นุ่มนวล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77, 3.57, 3.53 และ 3.47 ตามลำดับ ส่วนด้านนักเรียนมีพฤติกรรมแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจา ที่สุภาพ นุ่มนวล สังเกตจากพฤติกรรมได้ว่านักเรียนชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี นักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี มีระดับความคิดเห็นที่ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37, 3.37 และ 3.03 ตามลำดับ

- นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความรู้ตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีความรู้ที่สามารถใช้ในการประกอบอาชีพไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาในช่วงชั้นที่สูงกว่า

3. จากการวิเคราะห์ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

3.1 ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยด้านกระบวนการและปัจจัยด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อแยกการประเมินผลนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นรายด้านของผู้ปกครองได้ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

3.1.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า เพราะรัฐบาลให้การสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรม จึงทำให้นักเรียนลดลงและ นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และ 3.63 ตามลำดับ

3.1.2 ปัจจัยเบื้องต้น (Input)

- ด้านหลักสูตร

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความทันสมัยดีอยู่แล้ว และมีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัย เหมาะกับผู้เรียน มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 และ 2.97 ตามลำดับ

- ด้านครู/อาจารย์

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านครู/อาจารย์โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ในสำนักเรียนของท่านมีครูเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง และนักเรียนชอบบ่นว่าเรียนไม่ค่อยเข้าใจ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00, 3.77 และ 3.70 ตามลำดับ

- ด้านนักเรียน

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองเกี่ยวกับนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ขยันเข้าเรียน ขาดเรียนน้อยและท่านบังคับนักเรียนในปกครองเข้าเรียนบ่อย ๆ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 และ 3.07 ตามลำดับ

- ด้านสถานที่เรียน

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับสถานที่เรียนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สถานที่แวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่นเหมาะทำการเรียนการสอนและสถานที่เรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 และ 3.50 ตามลำดับ ส่วนสถานที่เรียนเล็ก ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20

-ด้านงบประมาณ

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า นักเรียนซื้อสมุด ปากกา ดินสอเอง และ นักเรียนซื้อตำราเรียนเอง ท่านจ่ายค่าใช้จ่ายให้นักเรียนเสมอ มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 และ 2.90 ตามลำดับ

-ด้านสื่อ/อุปกรณ์

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนทันสมัยเพียงพอ มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม และ สำนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ (Computer) โปรเจกเตอร์ (Projector) เป็นต้น มีความคิดเห็นในระดับเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33, 3.13 และ 2.93 ตามลำดับ

3.1.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)

-ด้านการบริหาร

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สำนักเรียนของท่านมีสายการบริหารงานที่ชัดเจน มีความเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ส่วนการบริหารสำนักเรียนอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่ผู้บริหารสำนักเรียนอย่างเดียว และท่านมีโอกาสดำเนินการแสดงความเห็นต่อผู้บริหาร ระดับความคิดเห็นปานกลางเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 และ 3.20 ตามลำดับ

-ด้านกระบวนการเรียนการสอน

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านกระบวนการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ มีระดับความคิดเห็นเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53, และ 3.47 ส่วนด้านมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียว ระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23

-ด้านการวัดและการประเมินผล

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับด้านการวัดและการประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ มีระดับความคิดเห็นเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมด

มีระดับความคิดเห็นปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ส่วนด้านการออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัยมากกว่าอัตนัย มีระดับความคิดเห็นไม่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40

3.1.4 ปัจจัยด้านผลผลิต (Product)

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับด้านผลผลิตโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ท่านเชื่อว่าเมื่อจบเปรียญธรรม 9 แล้ว นักเรียนจะเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้ นักเรียนนั่งหมั้นเรียบร้อย พูดจาสุภาพ นุ่มนวล ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพื่อความเป็นระเบียบของหมู่คณะ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90, 3.50, 3.47 และ 3.43 ตามลำดับ ด้าน สังเกตจากพฤติกรรม พบว่า นักเรียนชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี สามารถอ่านภาษาบาลีและออกเสียงได้ถูกต้อง นักเรียนไม่ค่อยลงทำวัตรเช้า-เย็น และเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี มีระดับความคิดเห็นที่ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40, 3.33, 3.17 และ 2.87 ตามลำดับ

4. จากการวิเคราะห์ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

4.1 ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านผลผลิต ปัจจัยด้านกระบวนการ ปัจจัยด้านปัจจัยเบื้องต้น และสภาพแวดล้อมมีความคิดเห็นที่ระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76, 3.67, 3.53 และ 3.46 ตามลำดับ

เมื่อแยกการประเมินผลนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นรายด้านของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

4.1.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า เพราะรัฐบาลให้การสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม จึงทำให้นักเรียนลดลง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 และ 3.43 ตามลำดับ

4.1.2 ปัจจัยเบื้องต้น (Input)

- ด้านหลักสูตร

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า หลักสูตรมีเนื้อหาหลากหลาย น่าสนใจมาก มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ส่วนหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความทันสมัยดีอยู่แล้ว และหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีเนื้อหามากเกินไป ทำความเข้าใจยาก มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 และ 3.29 ตามลำดับ

- ด้านครู/อาจารย์

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้เรียนเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านครู/อาจารย์โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ครูสอนมีการเตรียมตัว สอนเข้าใจง่าย ครูสอนมีเทคนิคในการสอนทำให้ไม่น่าเบื่อและในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบที่สอนน้อง มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และ 3.67 ตามลำดับ

- ด้านนักเรียน

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองเกี่ยวกับนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ข้าพเจ้าบวชเรียนด้วยศรัทธา สัมครใจ และนักเรียนเข้าสอนสม่ำเสมอ ขาดส่วนน้อย มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และ 3.63 ตามลำดับ

- ด้านสถานที่เรียน

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับสถานที่เรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สถานที่เรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ และสถานแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่นเหมาะทำการเรียนการสอน มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 และ 3.49 ตามลำดับ ส่วนสถานที่เรียนเล็ก ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71

- ด้านงบประมาณ

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้นักเรียนเกี่ยวกับด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า เมื่อสอบถามได้ทางสำนักเรียนมีทุนการศึกษามอบให้ มีระดับความคิดเห็นที่ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 สำหรับนักเรียนซื้อสมุด ปากกา ดินสอเอง มีระดับความคิดเห็นปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ส่วนนักเรียนซื้อตำราเรียนเอง มีระดับความคิดเห็นไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59

- ด้านสื่อ/อุปกรณ์

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของนักเรียนด้านสื่อและอุปกรณ์โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกการเรียนการสอนทันสมัยเพียงพอ และสำนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ มีความคิดเห็นในระดับที่เห็นด้วยเท่ากัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01, 3.93 และ 3.75 ตามลำดับ

4.1.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)

- ด้านการบริหาร

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า สำนักเรียนมีการบริหารงานเป็นแผนก (แผนกธรรม, แผนกบาลี) มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ส่วนนักเรียนมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ลงโทษตามโทษานุโทษ มีความคิดเห็นที่ระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81

- ด้านกระบวนการเรียนการสอน

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการกระบวนการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ผู้สอนมีการเตรียมเอกสารเพื่อประกอบการอธิบายและมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียว มีความคิดเห็นที่ระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และ 3.68 ตามลำดับ

- ด้านการวัดและการประเมินผล

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของนักเรียนเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมดมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ส่วนการประเมินผลการเรียนเป็นการวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ และการออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัย (เช่น การกา) มากกว่าอัตนัย (เช่น การเขียน) มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 และ 2.93 ตามลำดับ

4.1.3 ปัจจัยด้านผลผลิต (Product)

ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของตัวนักเรียนเองเกี่ยวกับด้านผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ท่านแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจาที่สุภาพ นุ่มนวล นุ่งห่มเรียบร้อยและพุดจา

สุภาพ นุ่มนวล สามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง ชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี รู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้ ท่านจะลาสิกขาไปประกอบอาชีพเมื่อถึงเวลาสมควร และเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี มีความคิดเห็นในระดับที่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94, 3.93, 3.84, 3.77, 3.67, 3.61 และ 3.50 ตามลำดับ

5. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูด้านสภาพแวดล้อม จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

5.1 จากการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านสภาพแวดล้อมที่ต่างกัันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

5.2 จากการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านปัจจัยเบื้องต้นที่ต่างกัันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

5.3 จากการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านกระบวนการที่ต่างกัันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

5.4 จากการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครู ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านผลผลิตที่ต่างกัันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

6. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองด้านสภาพแวดล้อมจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

6.1 จากการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาบาลี ด้านสภาพแวดล้อมที่ต่างกัันนั้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้านสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

6.2 จากการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้านปัจจัยเบื้องต้น เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับ

7.4 จากการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาบาลี ด้านผลผลิตที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามแบบปลายเปิดถึงการเปรียบเทียบระหว่างครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและครูที่สอนในระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลังจากรัฐมีนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี แล้ว พบว่านโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม ดังตารางแสดงการเปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้

ระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
Context	Context
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย...”	จากการมี พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมคือ จำนวนนักเรียนลดลงมาก สถาบันพระพุทธศาสนาจึงออกกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2548
Input	Input
- หลักสูตร มีหลักสูตรแกนกลาง - ครู/อาจารย์ เป็นข้าราชการ มีเงินเดือนประจำตำแหน่ง และสวัสดิการด้านต่าง ๆ - นักเรียน มีโอกาสเรียนฟรี 12 ปี ได้เรียนตามความถนัดและความสามารถของตนเอง - สถานที่เรียน โรงเรียนจัดเตรียมห้องเรียนเหมาะสมเป็นฐานส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานที่เรียน - งบประมาณ รัฐบาลให้การสนับสนุนต่อเด็กนักเรียนเป็นรายหัวต่อปี - สื่อ/อุปกรณ์มีสื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และนวัตกรรมที่ทันสมัยอันส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาในชุมชน	- หลักสูตร มีความล้าสมัย เนื้อหาไม่สอดคล้องกับระยะเวลาที่เรียน - ครู/อาจารย์ เป็นนักเรียนรุ่นพี่ที่จบเปรียญโทหรือเปรียญเอก สอนแบบที่สอนน้อง ไม่มีสวัสดิการที่แน่นอนแล้วแต่สำนักเรียนจะเอาใจใส่มากน้อย - นักเรียนจำนวนนักเรียนลดลงเทียบกับที่ยังไม่มี พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 - สถานที่เรียน ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกสำนักเรียน บางสำนักเรียนก็คับแคบติดชุมชน ไม่เหมาะจะเป็นสถานที่เรียนรู้ - งบประมาณ รัฐให้การสนับสนุนบ้าง แต่เพียงเล็กน้อยวัดต้องหางบประมาณเอง ส่วนใหญ่มีผู้บริจาค - ค่อนข้างจะมีสื่อน้อย และสื่อที่ใช้ปัจจุบันคือตัวครูและตำราเรียน

ระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
Process	Process
- การบริหาร มีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน ตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการจนถึงระดับผู้อำนวยการโรงเรียน - กระบวนการเรียนการสอน ผู้สอนได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรสถานศึกษา และแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา - การวัดและการประเมินผล วัดตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดให้ ในสาระการเรียนรู้รายวิชา	- การบริหาร ไม่มีสายการบังคับบัญชาที่เป็นมาตรฐานเดียวกันส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าสำนักเรียนนั้น ๆ - กระบวนการเรียนการสอน เป็นกระบวนการสอนแบบโบราณคือครูเคยสอนตนมาอย่างไรก็สอนอย่างนั้น ไม่มีแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาครุฑเคร่งครัด - การวัดและการประเมินผล ไม่มีการวัดและการประเมินที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทุกสำนักเรียนเป็นแต่เพียงสำนักเรียนนั้น ๆ ที่จะตั้งเกณฑ์กันเองก่อนทำการสอบสนามหลวงจริง
Product	Product
- นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดคือ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ	- นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีคุณสมบัติที่สามารถรักษาพุทธพจน์ และเป็นศาสนทายาท แต่ขาดทักษะในการประกอบอาชีพหากต้องลาสิกขา

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

จากการประเมินนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อระบบการศึกษากบาลี พบว่า สภาพแวดล้อม (Context) คือ นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตรงกับสมมติฐาน หมายความว่า ผู้บริหารและครูค่อนข้างเห็นด้วยว่านโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ประกาศใช้ มีผลกระทบต่อการศึกษาของคณะสงฆ์ทำให้มหาเถรสมาคมต้องปรับกระบวนการจัดการศึกษาโดยการออกกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 ถ้ามีผลบังคับใช้แล้ว คาดว่าจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ว่าด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ดังนี้

1.1 ด้านสภาพแวดล้อม (Context) พระมหาทองเก็บ ญาณโพล (2551: สัมภาษณ์) มองว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาเฉพาะทาง เมื่อมีวิชาทางโลกเพิ่มเข้าย่อมส่งผลการเรียนรู้บาลีอย่างแน่นอน โดยเฉพาะเรื่องเวลาในการเรียนการสอนและพระมหาวินัย กิตติภทฺโท (2551: สัมภาษณ์) เพิ่มเติมว่า

เพราะเนื้อหาการศึกษาบาลีเน้นการท่องจำมาก ต้องใช้เวลาในการท่องจึงจะจำได้ แต่หากกฎกระทรวงมีผลบังคับใช้ จะทำให้เวลาเรียนลดลง

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีหลายปัจจัย ดังนี้

- หลักสูตร เมื่อมีกฎกระทรวง ฯ ใช้แล้ว หลักสูตรบาลียังคงรูปแบบเดิม แต่ต้องเพิ่มวิชาสามัญ เข้ามา อาจทำให้การศึกษาลดความขลัง (พระมหาเสนาะ กิตติเสโน. 2551: สัมภาษณ์) ส่วนพระมหาพิมล ญาณวิโม (2551: สัมภาษณ์) เมื่อเพิ่มรายวิชาสามัญเข้ามาทำให้ภาษาบาลีซึ่งปกติยากอยู่แล้วมีความสำคัญน้อยลง ในอนาคตอาจได้นักเรียนที่รู้กว้างแต่ไม่ลึกซึ่งในทางพระพุทธศาสนา เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นอาจขาดปราชญ์ผู้ทรงภูมิธรรมที่แตกฉานในเรื่องของปริยัติมาช่วยชี้แนะหรือระงับได้

- ครู/อาจารย์ ต้องมีกระบวนการสรรหาอย่างเป็นระบบและครูที่สอนประจำต้องศึกษาเพิ่มเติมในรายวิชาที่เพิ่มเข้า (พระมหาเดชจำลอง พุทธิเตโช. 2551: สัมภาษณ์) ส่วนพระมหาพิรภักดิ์ สีสภณโท (2551: สัมภาษณ์) กล่าวเพิ่มเติมว่า ต้องเตรียมหรือสรรหาครูอาจารย์ที่สามารถสอนได้ทั้งบาลีและวิชาสามัญ หากจำเป็นแล้วคงต้องเพิ่มครูฆราวาสมาช่วยสอนในช่วงต้น อาจมีปัญหาเรื่องการวางตัวให้เหมาะสมตามมา

- นักเรียน เด็กที่เรียนจบ ป.6 แล้วสามารถที่จะบวชเรียนได้โดยไม่ผิดกฎหมาย อีกทั้งเป็นเรื่องดี ที่เมื่อเรียนจบแล้วได้ทั้งวุฒิทางโลกและวุฒิทางธรรม (พระมหาพิรภักดิ์ สีสภณโท. 2551: สัมภาษณ์) ส่วนพระมหาเสนาะ กิตติเสโน (2551: สัมภาษณ์) กล่าวในเรื่องเดียวกันนี้นักเรียนอาจจะท้อใจได้ง่าย เพราะบาลีมีเนื้อหา มาก อีกทั้งรายวิชาที่เพิ่มขึ้น การพักผ่อน การทำกิจวัตรที่มีอยู่อาจไม่สมบูรณ์

- สถานที่เรียน พระมหาฉลาด ตติศ (2551: สัมภาษณ์) เห็นว่าขึ้นอยู่กับสำนักเรียนนั้น ๆ ว่า มีพร้อมหรือไม่ แต่หลังใช้กฎกระทรวงแล้วที่แน่ใจคือ ห้องเรียนต้องไม่น้อยกว่า 5 ห้อง เพราะต้องเพิ่มห้องกับวิชาที่เพิ่มเข้ามา ส่วนพระมหาวินัย กิตติภทโท (2551: สัมภาษณ์) กล่าวเพิ่มว่าสถานที่เรียนต้องเพิ่มห้องเรียนให้เหมาะสมกับรายวิชาที่เพิ่มเข้ามา เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยุ ห้องโสต ฯ

- งบประมาณ น่าจะใช้งบประมาณตามความเป็นจริงที่เด็กนักเรียนในประเทศไทยตามที่รัฐกำหนดให้ต่อคนต่อปี เพราะคนไทยควรมีสิทธิเท่าเทียมกัน(พระมหาพิรภักดิ์ สีสภณโท. 2551: สัมภาษณ์) ส่วนพระมหาฉลาด ตติศ (2551: สัมภาษณ์) กล่าวสนับสนุนในเรื่องงบประมาณว่า งบประมาณเป็นหัวใจของความสำเร็จ หากงบประมาณเพียงพอ ครูมีแรงจูงใจ สื่ออุปกรณ์มีครบ การทำงานก็ราบรื่น

- สื่อ/อุปกรณ์ จำเป็นต้องเพิ่มหรือผลิตสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนเพิ่มตามรายวิชาที่เพิ่มเข้ามา(พระมหาเดชจำลอง พุทธิเตโช. 2551: สัมภาษณ์) ส่วนพระมหาทองเก็บ ญาณพล (2551: สัมภาษณ์) กล่าวว่าควรปรับปรุงให้ทันสมัยสนองต่อความต้องการของสำนักเรียนและรายวิชาที่เพิ่มเข้า เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจกเตอร์ เป็นต้น

1.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) มีหลายด้าน ดังนี้

- การบริหาร ส่วนใหญ่ที่เห็นต้องกัน คือ สำนักเรียนต้องปรับโครงสร้างการบริหารงานด้านการศึกษาให้ชัดเจน อาจต้องเพิ่มบุคลากรเข้ามาจัดการบริหาร โดยเฉพาะรายวิชาที่เพิ่มเข้ามาจำเป็นต้องมีผู้มีความรู้และประสบการณ์ (พระมหาเดชจำลอง พุทธิเตโช. 2551: สัมภาษณ์) ส่วนพระมหาเสนาะ กิตติเสโน (2551:

สัมภาระ) เห็นสอดคล้องกันว่า อาจจะเป็นต้องเพิ่มบุคลากรในการกำกับดูแลในแต่ละวิชาที่เพิ่มเข้ามารวมทั้งปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารให้ครอบคลุมทุกด้านในการบริหารจัดการ

- การจัดการเรียนการสอน อาจจะต้องมีการปรับแผนการเรียนการสอนในแต่ละวิชาให้ชัดเจน มีการพัฒนาครูอาจารย์ให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลง ให้เชี่ยวชาญและชำนาญในแต่ละวิชา พระมหาพิริยวัฒน์ สีสภโท (2551: สัมภาษณ์) กล่าวว่า ควรมีโครงสร้างหลักสูตรหลักสูตรที่ชัดเจนทั้งบาลีและวิชาสามัญที่เพิ่มเข้ามา ครูผู้สอนต้องมีการเขียนแผนการสอน ส่วนพระมหาเสนาะ กิตติโสโน (2551: สัมภาษณ์) กล่าวในเรื่องเดียวกันนี้ว่า อาจจะเป็นต้องเพิ่มวันและเวลาเรียน เดิมหยุดวันโกนกับวันพระ แต่เมื่อเพิ่มวิชาสามัญเข้ามาอาจหยุดเฉพาะวันพระ

- การวัดและการประเมินผล อาจต้องมีการสร้างวิธีการ/เครื่องมือในการวัดและการประเมินผล โดยปรับให้เหมาะสมกับหลักสูตร หรือรายวิชาที่เปิดทำการเรียนการสอน (พระมหาเดชจำลอง พุทธิเตโช. 2551: สัมภาษณ์) ส่วนพระมหาเสนาะ กิตติโสโน (2551: สัมภาษณ์) ได้ให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงแบบประเมินผลการศึกษาบาลีอาจทำให้ผลสอบของนักเรียนไม่ดีเท่าที่ควรแต่อาจจะได้ศาสนทายาทเพิ่มขึ้น

1.4 ปัจจัยด้านผลผลิต (Product) หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ไม่ได้มุ่งเน้นจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชัดเจน แต่ก็สามารถที่จะประมวลจากตำราทางพระพุทธศาสนาได้ว่า

- 1) รักษาอักขระทางด้านภาษาบาลี และทรงจำพุทธพจน์ไว้ดังเดิมไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือคลาดเคลื่อน
- 2) คงความเป็นศาสนทายาทที่เทียบพร้อมด้วยปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ เพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา
- 3) ได้ภูมิความรู้ทั้งทางธรรมและวิชาการทางโลก หากวันหนึ่งต้องสละสมณะเพศ ก็มีวิชาชีพสามารถประกอบวิชาชีพได้
- 4) มีทักษะในการเรียนรู้ คุณธรรม และดำรงตนอยู่อย่างไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและคนอื่น เป็นบุคลากรที่สังคมต้องการ ในการพัฒนาประเทศชาติสู่ความเป็นสากลอย่างมีอาชีพ

2. ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างครู/อาจารย์ ผู้ปกครองและนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เกี่ยวกับนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.1 ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านภาพแวดล้อม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยด้านกระบวนการและปัจจัยด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง

2.2 ระดับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของผู้ปกครองนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม มีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยด้านกระบวนการและปัจจัยด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง

5.4 จากการเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาบาลี ด้านผลผลิตที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่แตกต่างกัน

6. ถ้ากฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 มีผลบังคับใช้แล้วจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างไร โดยสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า

- ด้านสภาพแวดล้อม (Context) ส่วนใหญ่มองว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาเฉพาะทาง เมื่อมีวิชาทางโลกเพิ่มเข้ามา ย่อมส่งผลการเรียนบาลีอย่างแน่นอน โดยเฉพาะเรื่องเวลาในการเรียนการสอน เพราะเนื้อหาเน้นการท่องจำ ต้องใช้เวลาในการท่องจึงจะจำได้ แต่หากกฎกระทรวงมีผลบังคับใช้จะทำให้เวลาเรียนลดลง ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครู เกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย สอดคล้องกับพระมหาหรรษานิธิบุญญการ (2545: 53) ได้ทำวิจัยเรื่อง วิกฤติพุทธศาสนา : ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (2523 - 2543) พอที่จะสรุปสาเหตุสำคัญ ๆ ในการลดจำนวนลงของสามเณร ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา พบว่า ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพความยากจนในครอบครัว ทำให้พ่อแม่ไม่สามารถจะส่งเสียให้บุตรหลานเล่าเรียนในชั้นสูง ๆ ต่อไปได้ ดังนั้น เยาวชนส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจเข้ามาบวชเณร ก็เพื่อจะหาโอกาสศึกษาต่อทางโลกและทางธรรม จากงานวิจัยพบว่าสามเณรส่วนใหญ่มีเป้าหมายจะลาสิกขาไปครองเพศคฤหัสถ์ในอนาคตหลังจากจบการศึกษาเล่าเรียนแล้ว เพื่อช่วยเหลือยกระดับฐานะของครอบครัวต่อไป ในขณะที่เยาวชนบางราย หลังจบการศึกษามาฉบับบังคับแล้วก็เข้าสู่ตลาดแรงงาน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว มิได้สนใจจะศึกษาบวชเรียน

- ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีหลายปัจจัย ดังนี้

หลักสูตร เมื่อมีกฎกระทรวงใช้แล้ว หลักสูตรบาลีคงที่ แต่ต้องเพิ่มวิชาอื่น ๆ เข้ามา อาจทำให้การศึกษบาลีหมดความซึ้ง มีความสำคัญน้อยลงและอาจขาดปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่แตกฉานในเรื่องของปริยัติ ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ นุรทิน ขำภีรัฐ (2539:บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง พบว่า สภาพของหลักสูตร มีความเหมาะสมและครอบคลุมเป้าหมายของการศึกษา ส่วนเนื้อหาไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์ สอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง (2542: บทคัดย่อ) สนับสนุนว่าหลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ประสงค์จะเป็นศาสนทายาทและผู้นำชุมชนตามประเพณี

- ครู/อาจารย์ ต้องมีกระบวนการสรรหาอย่างเป็นระบบ และครูที่สอนประจำต้องเรียนเพิ่มในรายวิชาที่เพิ่มเข้า หรือสรรหาครูอาจารย์ที่สามารถสอนได้ทั้งบาลีและสามัญ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องถกกันอีกนาน ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครู เกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านครู/อาจารย์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง กองแผนงานกรมการศาสนา (2541: 23) มีความเห็นสนับสนุนว่าบุคลากร ครูผู้สอนในระดับชั้นสูง จะค่อนข้างขาดแคลน

- นักเรียน เด็กที่เรียนจบ ป.6 แล้วสามารถที่จะบวชเรียนได้โดยไม่ผิดกฎหมาย อีกทั้งเป็นเรื่องดีที่เมื่อเรียนจบแล้ว ได้ทั้งวุฒิทางโลกและวุฒิทางธรรม แต่อาจจะท้อใจได้ง่าย เพราะบาลีมีเนื้อหาหนัก อีกทั้งรายวิชาที่เพิ่มขึ้น การพักผ่อน การทำกิจวัตรที่มีอยู่อาจไม่สมบูรณ์ ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง บุรทิน ขำภีรัฐ (2539: บทคัดย่อ) ให้ข้อคิดเห็นว่านักเรียนนักเรียนสอบตกมากไม่มีแรงจูงใจในการเรียน ส่วนใหญ่มีความต้องการต่อในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป รองลงมาคือ ศึกษาความรู้เฉพาะด้าน เช่น ภาษา คอมพิวเตอร์ ฯลฯ และต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์

- สถานที่เรียน ส่วนใหญ่เห็นว่า ขึ้นอยู่กับสำนักเรียนนั้น ๆ ว่ามีพร้อมหรือไม่ แต่หลังใช้กฎกระทรวงแล้วที่แน่ใจ คือ ห้องเรียนต้องไม่น้อยกว่า 5 ห้อง เพราะต้องเพิ่มห้องกับวิชาที่เพิ่มเข้ามา เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยุ เป็นต้น ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับสถานที่เรียนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย

- งบประมาณ น่าจะใช้งบประมาณตามความเป็นจริงที่เด็กนักเรียนในประเทศไทยตามที่รัฐกำหนดให้ต่อคนต่อปี ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เหมือนปรเมศวร์ ภูมุลเมือง (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2505 - 2542 การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษา การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2505 - 2542 ทั้ง 3 แผนก คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ และการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาทั้ง 3 แผนก ผลวิจัยพบว่า การขาดแคลนครูที่มีความรู้ความสามารถ งบประมาณที่จำกัดมีผลต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญ คณะสงฆ์แต่ละสำนักต้องช่วยเหลือตนเองคือรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา สรรหาผู้มีความรู้และประสบการณ์มาช่วยในการบริหารจัดการ

- สื่อ/อุปกรณ์ จำเป็นต้องเพิ่มหรือผลิตสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนเพิ่มตามรายวิชาที่เพิ่มเข้ามา เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจกเตอร์ เป็นต้น ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของครูเกี่ยวกับด้านงบประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง บุรทิน ขำภีรัฐ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง พบว่าสภาพของสื่อ มีไม่เพียงพอ

ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) มีหลายด้าน ดังนี้

- การบริหาร ส่วนใหญ่ที่เห็นต้องกัน คือ สำนักเรียนต้องปรับโครงสร้างการบริหารงานด้านการศึกษาให้ชัดเจน อาจต้องเพิ่มบุคลากรเข้ามามีจัดการบริหาร โดยเฉพาะรายวิชาที่เพิ่มเข้ามาจำเป็นต้องมีผู้มีความรู้และประสบการณ์ ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของครู เกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ ศึกษาสภาพของสงฆ์ที่อยู่ในระบบศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ศึกษาความต้องการด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาแห่งชาติทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านการจัดการงบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหาร และผู้สอนตลอดจนสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพ หลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ประสงค์จะเป็นศาสนทายาทและผู้บวชตามประเพณี

- การจัดการเรียนการสอน อาจจะต้องมีการปรับแผนการเรียนการสอนในแต่ละวิชาให้ชัดเจน มีการพัฒนาครูอาจารย์ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ให้เชี่ยวชาญและชำนาญในแต่ละวิชา ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของครู เกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง กองแผนงานกรมการศาสนา (2541: 23) วิจัยการพัฒนา รูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ผลการวิจัยในส่วนของการบริหารจัดการสำนักเรียน พบว่า การเรียนการสอน ต้องปรับปรุงเทคนิคการสอนของครู หรือใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยประกอบการเรียนการสอน

- การวัดและการประเมินผล อาจต้องมีการสร้างวิธีการ/เครื่องมือในการวัดและการประเมินผล โดยปรับให้เหมาะสมกับหลักสูตร หรือรายวิชาที่เปิดทำการเรียนการสอน ส่วนผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของครูเกี่ยวกับด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ กองแผนงานกรมการศาสนา (2541: 23) การวัดผลการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแผนกบาลีค่อนข้างเป็นปัญหาลำดับสำหรับผู้เรียน เพราะหากตกวิชาใดวิชาหนึ่ง ถือเป็นสอบตกทั้งหมด ไม่มีการสอบแก้ตัว ทำให้ผู้สอบเสียเวลาสอบใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอย

ปัจจัยด้านผลผลิต (Product) หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ไม่ได้มุ่งเน้นจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ชัดเจน แต่ก็สามารถที่จะประมวลจากตำราทางพุทธศาสนาได้ว่า

- 1) รักษาอักขระทางด้านภาษาบาลีและดำรงคงความเป็นพุทธพจน์ไว้ดังเดิมไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือคลาดเคลื่อนแต่อย่างใด
- 2) คงความเป็นศาสนทายาทที่เพียบพร้อมด้วยปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ เพื่อสืบต่ออายุพระพุทธ-ศาสนาก้าวหน้าเจริญสภาพ

3) ได้ภูมิความรู้ทั้งทางธรรมและฝ่ายวิชาการทางโลก หากวันหนึ่งต้องสละสมณะเพศก็สามารถที่จะมีวิชาชีพติดตัวสามารถประกอบวิชาชีพได้

4) มีทักษะในการเรียนรู้ ควบคุมคุณธรรม และดำรงตนอยู่อย่างไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและคนรอบข้างเป็นบุคลากรที่สังคมต้องการ (พระมหาดิศร อภิษยานุโธ. 2551: สัมภาษณ์) ในการพัฒนาประเทศชาติสู่ความเป็นสากลอย่างมืออาชีพ สอดคล้องกับชัยณรงค์ คำพิพงษ์ (2540: 105-110) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมในภาคคณะสงฆ์ 9 โดยใช้แบบจำลองชิปปี้ เพื่อประเมินเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชา สิ่งอำนวยความสะดวก การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร และคุณลักษณะของนักเรียน วิธีการประเมินใช้การวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามจากผู้บริหาร ผู้สำเร็จการศึกษา และผู้กำลังศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

4.1) การประเมินบริบท จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจนทางด้านภาษาและมีความเข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ระบุคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาได้อย่างเหมาะสม และมีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมปัจจุบัน

4.2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น โครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมระดับปานกลาง เนื้อหาวิชาสามารถช่วยให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานได้ และห้องสมุดมีหนังสือค่อนข้างมากเป็นหนังสือเกี่ยวกับธรรมะมากกว่า

4.3) การประเมินกระบวนการ สภาพการเรียนการสอนมีความเหมาะสมระดับมาก ผู้สอนมีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดีและมีการใช้วิธีการสอนหลากหลาย และการวัดผลและประเมินผลมีประสิทธิภาพน้อยเพราะผู้สอนไม่เข้าใจ

4.4) ประเมินผลด้านผลผลิต คุณภาพของนักเรียนมีความเหมาะสมระดับมาก เพราะผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของพุทธศาสนา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถนำแนวทางและวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้พัฒนาสังคม และสามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม (Context)

ควรปรับนโยบายของรัฐให้เอื้อต่อฝ่ายคณะสงฆ์ คือ เอื้อต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)

ด้านหลักสูตร ควรจัดเป็นสาระการเรียนรู้ แต่ยังคงรักษารูปแบบเดิม หากเพิ่มวิชาสามัญเข้ามาควรพิจารณาให้เหมาะสม

ด้านครู/อาจารย์ ควรบรรจุครูสอนพระปริยัติธรรมเป็นข้าราชการ ผ่านกระบวนการสรรหาและมีสวัสดิการเหมือนข้าราชการทั่วไป

นักเรียน รัฐควรประกาศให้เป็นที่ยอมรับว่า สถาบันพุทธศาสนาได้จัดการเรียนการสอนรองรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542

สถานที่เรียน รัฐควรเข้ามาสนับสนุนสถานที่เรียนให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนตามรายวิชาที่เพิ่มเข้ามา

งบประมาณ รัฐควรให้การสนับสนุนอย่างเป็นกิจจะลักษณะ และทางสำนักเรียนควรมีบัญชีรับ-จ่ายตามแบบที่กระทรวงศึกษากำหนด

สื่อ/อุปกรณ์ รัฐควรดูแลด้านสื่อและอุปกรณ์ให้เพียงพอ เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจกเตอร์ เป็นต้น จำแนกตามขนาดสำนักเรียน

3. ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)

การบริหาร คณะสงฆ์และรัฐควรมีมติร่วมกันถึงโครงสร้างการบริหารจัดการให้ครอบคลุมการบริหารจัดการทุกด้าน

การจัดการเรียนการสอน รัฐควรมีส่วนร่วมในการเขียนแผนการสอนให้มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อเป็นกรอบในการวัดและการประเมินผล

การวัดและการประเมินผล รัฐควรจัดให้มีเครื่องมือและวิธีการที่เป็นมาตรฐานสามารถที่จะวัดภูมิความรู้ด้านบาลีและด้านวิชาสามัญได้อย่างเที่ยงตรง

4. ปัจจัยด้านผลผลิต (Product)

นักเรียนที่จบจากระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม ควรกำหนดวัตถุประสงค์ คุณสมบัติ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรขยายแนวทางและขนาดของการศึกษาเพิ่ม ดังนี้

1. อาจทำการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อยุติระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ อันจะเป็นแนวทางให้การสนับสนุนส่งเสริมในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีอย่างเป็นระบบ อันจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการสร้างศาสนทายาท

2. อาจเพิ่มปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมาย เช่น จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น และเพิ่มพื้นที่ที่ทำการศึกษา

3. หลังจากกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 ประกาศใช้อย่างเป็นทางการแล้ว ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยจะเป็นอย่างไร จะมีผลกระทบต่อการศึกษาของคณะสงฆ์เพียงใด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548. (2548, 8 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 122 ตอนที่ 54 ก. หน้า 18-20.
- กมล สุตประเสริฐ; และ สุนทร สุนันท์ชัย. (2540). *การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2550, จาก <http://www.onec.go.th/Act/6.9/index.html>.
- กรมการศาสนา, กรม. ฝ่ายปรัยัติศึกษา. (2530). *คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กองบาลีสนามหลวง. (2550). *เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี*. กรุงเทพฯ: อาหารการพิมพ์.
- กิริติ ศรีวิเชียร. (2528). *ตัวแปรที่เกี่ยวกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี*. ปรินิพนธ์การศึกษาดุขฎิบัณติต.(การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณติตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คณินนิตย จันทุบุตร. (2544, พฤษภาคม-สิงหาคม). *งานวิจัยแนวคิดทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย*. วารสารพุทธศาสนศึกษา. 8 (2): 16-17.
- จำเนียร สุขหลาย และคณะ. *แบบจำลอง CIPP*. พิมพ์ครั้งแรกในแนวคิดและแบบจำลองการประเมินโครงการ หน้า 51-63, ม.ป.ป.
- ชัยณรงค์ คำพิพงษ์. (2540). *การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคคณะสงฆ์ 9*. ปรินิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาการวัดผลการศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ฐิติรัชต์ จันทรจ้อย. (2545). *รายงานการวิจัย การศึกษาความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ของจังหวัดกำแพงเพชร : A Study of the Readiness for the Management of 12 Years Education Base in Kampaeng Phet Province*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการวิจัยการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2543.
- ถวิล สมศรีรัฐกิจ. (2539). *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- บุรทิน ขำภีรัฐ. (2539). *สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง*. ปรินิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. (ภาควิชาสารัตถศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณติตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2544). *ผ่าทางตันปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปรัชญา เวสารัชช. (2544). *ผ่าทางตันปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2542). *อะไรคือการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี*. “วารสารวิชาการ”. 2,2 (กุมภาพันธ์ 2542), 2-5.
- พระครูธรรมกิจจานุกุล. (2550, 12 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดย พระมหาฤทธิชัย มหิสุโร, ที่วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพฯ.

- พระมหาลาด ตีทิศ. (2551, 10 กุมภาพันธ์) สัมภาษณ์โดย พระมหากุณฑล มหิสุโร, ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก.
- พระมหาทวี กนฺตวิโร. (2543). การประเมินหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอภัยมณี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยและสาขาในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์คึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. (การคึกษานอก
ระบบ). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2544). พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติกับอนาคตของพระพุทธานุสา. กรุงเทพฯ:
บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต). (2536). จะพัฒนาคนได้อย่างไร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต). (2544). ธรรมานุชิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). การศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทองเก็บ ญาณพล. (2551, 5 มกราคม) สัมภาษณ์โดย พระมหากุณฑล มหิสุโร, ที่วัดปากน้ำ เขต
ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ.
- พระมหาวัชรชัย ธรรมชัย. (2550, 13 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดย พระมหากุณฑล มหิสุโร, ที่วัดมหาพฤฒาราม
เขตบางรัก กรุงเทพฯ.
- พระมหาพิรภัณท์ สิลภณฺโฑ. (2551, 13 มกราคม) สัมภาษณ์โดย พระมหากุณฑล มหิสุโร, ที่วัดปากน้ำ เขต
ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ.
- พระมหาพิมล ญาณวิมล. (2550, 24 กันยายน) สัมภาษณ์โดย พระมหากุณฑล มหิสุโร, ที่วัดปากน้ำ เขต
ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ.
- พระมหาวิญญู วรณฺญ (ป.ธ.7,พธ.บ.,M.A.,Ph.D.). (2547). ประวัติศาสตร์การศึกษาบาลีของคณะสงฆ์ไทยใน
สยามประเทศ. กรุงเทพฯ: อาทรการพิมพ์.
- พระมหาวินัย กิตฺติภทฺโท. (2551, 9 กุมภาพันธ์) สัมภาษณ์โดย พระมหากุณฑล มหิสุโร, ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก.
- พระมหาสิทธิชัย อติธมฺโม. (2550, 13 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดย พระมหากุณฑล มหิสุโร, ที่วัดสุทัศน-
เทพวราราม กรุงเทพฯ.
- พระมหาสุทัศน์ วรทสฺสี. (2550, 11 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดย พระมหากุณฑล มหิสุโร, ที่วัดโมลีโลกยาราม
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ.
- พระมหาเสนาะ กิตฺติเสโน. (2551, 5 มกราคม) สัมภาษณ์โดย พระมหากุณฑล มหิสุโร, ที่วัดปากน้ำ เขต
ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ.
- พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร. (2545). วิฤติพุทธานุสา: คึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย
(2523-2543). ปรินิพนธ์คึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. (พุทธานุสาคึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- พระมหาอดิศร อภิษยานุโธ. (2551, 20 กุมภาพันธ์) สัมภาษณ์โดย พระมหาฤทธาภรณ์ มหิสุสโร, ที่วัดภาชี เอกมัย กรุงเทพฯ.
- พระสิรินันทเมธี. (2550, 12 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดย พระมหาฤทธาภรณ์ มหิสุสโร, ที่วัดบพิตรพิมุข เขต สัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ.
- พระราชธรรมนิเทศ(ระแบบ ฐิตญาโณ). (2537). นิเทศธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย.
- พระราชวรมนี(ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พระราชวรมนี(ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี(ประยุทธ์ ปยุตโต). (2542). การศึกษาสังคม: ปัญหาที่รอทางออก. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระราชวรมนี(ประยุทธ์ ปยุตโต). (2542). การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับแก้ไข). ราชกิจจานุเบกษา. (2542, 19 สิงหาคม). เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. 1-23.
- พระศรีกิตติโสภณ. (2550, 12 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดย พระมหาฤทธาภรณ์ มหิสุสโร, ที่วัดจักรวรรดิราชาวาส เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ.
- พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง 44 เล่ม. (2525). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- พระอาทรปริยัติกิจ. (2550, 11 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดย พระมหาฤทธาภรณ์ มหิสุสโร, ที่วัดเทพศิลา เขตบางกอก กรุงเทพฯ.
- มานพ พลไพรินทร์. (2535). หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วรทัศน์ อินทรคัมพร. (2540). การประเมินผลโครงการส่งเสริมการเกษตร : เอกสารประกอบคำบรรยาย. เชียงใหม่ : ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยากร เชียงกุล. (2542). วิกฤตติและโอกาสในการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย. รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2541 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2546). การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. ราชกิจจานุเบกษา. (2550, 24 สิงหาคม) เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก. หน้า 1-127.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ฉบับแก้ไข). (2540, 11 ตุลาคม) ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก. หน้า 1-99.

- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2537). *ทฤษฎีการประเมิน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2549-2550). ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา 2549-2550. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สนามหลวงแผนกบาลี โดย พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธรรมรัตน์ ป.ธ.9). (2548). *การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี*. กรุงเทพฯ: อาหารการพิมพ์.
- สมชาย ไมตรี. (2539). รายงานการวิจัย การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทย : การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี *EDUCATION OF THAI SANGHA: THE STUDY OF PALI LANGUAGE*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สมหวัง ปริยานุวัฒน์. (2544). *รวมบทความทางการประเมินโครงการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอนุรักษ์ปัญญานุวัฒน์ (ม.ป.ป.) เอกสารประกอบการสอนระดับบัณฑิตศึกษา เรื่องแนวคิดการประเมินโครงการมหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- สายทิพย์ จิตตมาศ. (2536). *บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในสังคมไทย พ.ศ. 2489-2526*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา(สมศ.). (2546). *วอนรัฐหนุนเรียนฟรีให้ครอบคลุม ร.ร.ปริยัติธรรม*. สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2546, จาก http://db.onec.go.th/thaied_news/index1.php?id=6920.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.). (2541). *การศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2541, จาก <http://www.onec.go.th/Act/6.9/page0101.htm>.
- สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. (2547). *อนาคตศาสนทายาทบนทางสองแพร่ง*. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2547, จาก http://www.gongtham.dyndns.org/newweb/readarticle.php?article_id=50.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). *ถาม-ตอบ ปัญหาหลักสูตร*. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2550, จาก <http://academic.obec.go.th/cdc/faq.html>.
- ลีปนพนธ์ เกตุทัต. (2542, 1 มกราคม). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในโลกทัศน์ใหม่*. วารสารวิชาการ. 2 (1).
- สุจิตรา ธรรัตน์. (2538). *ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 4*. กรุงเทพฯ. บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- สุนทร บุญสถิต. (2543). *สถานภาพ บทบาท และปัญหาของสามเณรในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ศาสนาเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพร มากแจ้ง; และสมปอง มากแจ้ง. (2542). รายงานการวิจัย การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ *A STUDY OF PRESENT SITUATION OF MONKS' EDUCATION MANAGERMENT IN THAILAND*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2535). *สมบัติพิเศษของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสริมศรี ไชยศรี. (2526). *ระบบหลักสูตร-การสอน*. กรุงเทพฯ: พระสังฆการพิมพ์.
- แสง มนวิฑูร. (2518). *ชินกาลมาลีปกรณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.

อนันต์ เกตุวงศ์. (2534). *หลักและเทคนิคการวางแผน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). *Determining sample size of research activities*. Journal of
Agricultural Education Volume 35, (No.4): 59.

Probus, Malcdm. (1971). *Evaluation of Ongoing Program in the Public School System: The Sixty-
eight Year Book of the National Society for the Study of Education*. Chicago: The
University of Chicago Press.

Scriven, Michael. (1967). *The Methodology of Evaluation: Perspective of Evaluation: AERA
Monograph Series on Curriculum Evaluation No.1*. Chicago: Rend Monally.

Stufflebeam, D [et. al]. (1968). *Evaluation as Enlightenment for Decision Making*. Ohio: Ohio
State University Evaluation Center.

Tyler, Ralph W. (1942). "General Statement on Evaluation." *Journal of Education Research*.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

เพื่อการวิจัย

เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
(สำหรับครู/อาจารย์)

คำชี้แจง

ขอความกรุณาอ่านคำถามแต่ละข้ออย่างรอบคอบแล้วตอบแบบสอบถามให้ครบ
ทุกข้อตามความเป็นจริง คำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะถือเป็นความลับและนำไปเป็นข้อมูล
ในการวิจัยเท่านั้น ขอรับรองว่าไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อท่านแต่ประการใด

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง () และเติมข้อความลงใน.....ตามความเป็นจริง

1. อายุ.....ปี
2. จำนวนปีที่บวช.....พรรษา
3. วุฒิสูงสุดทางการศึกษาสายสามัญ

() ไม่ได้รับการศึกษาสายสามัญ () มัธยมศึกษาตอนต้น () อาชีวศึกษา () สูงกว่าปริญญาตรี	() ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนปลาย () ปริญญาตรี () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
---	--
5. วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกธรรม

() ไม่ได้รับการศึกษาทางแผนกธรรม	() นักธรรมชั้น.....
----------------------------------	----------------------
6. วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกบาลี ประโยค.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

คำชี้แจง กรุณาพิจารณาข้อความแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ปานกลาง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1.การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี					
2. หลังจากมีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐดูแลจัดการศึกษาทำให้จำนวนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีลดลง					
3. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความทันสมัยดีอยู่แล้ว					
4. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีเนื้อหามากเกินไป ทำความเข้าใจยาก					
5. มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัย เหมาะกับผู้เรียน					
6. ในสำนักเรียนของท่านขาดครูที่มีประสบการณ์และมาตรฐานในการสอน					
7. ในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง					
8. ในสำนักเรียนของท่านมีครูเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ					
9. ตามความเห็นของท่าน นักเรียนเรียนเพราะความสมัครใจ					
10. นักเรียนเข้าเรียนสมัครมาเอง ขาดเรียนน้อย					
11. โรงเรียนของท่านมีสถานที่ใหญ่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน					
12. ห้องเรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ					
13. สภาพแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่น เหมาะทำการเรียนการสอน					
14. สำนักเรียนให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสม่ำเสมอ					
15. คำตอบแทนที่ท่านได้รับจากสำนักเรียนมีความเหมาะสมกับงานที่ทำ					
16. ท่านรู้สึกว่าได้รับคำตอบแทนน้อยกว่างานที่ทำ					
17. ในสำนักเรียนมีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม สะดวกใช้					
18. มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ปานกลาง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
19. สำนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ (computer), โปรเจกเตอร์ (projector)					
20. สำนักเรียนของท่านมีสายการบริหารงานที่ชัดเจน					
21. ท่านมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหาร					
22. การบริหารสำนักเรียนอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่ผู้บริหารสำนักเรียนอย่างเดียว					
23. ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ					
24. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียว					
25. ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน					
26. ในการประเมินผลเป็นการวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ					
27. ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมด					
28. การออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัยมากกว่าอัตนัย					
29. นักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี					
30. นักเรียนสามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง					
31. นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้					
32. สังเกตจากพฤติกรรมได้ว่านักเรียนชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี					
33. นักเรียนนั่งห่มจีวรเรียบร้อย และพูดจาสุภาพ นุ่มนวล					
34. ท่านเชื่อว่า เมื่อจบเปรียญธรรม 9 แล้ว นักเรียนจะเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา					

ส่วนที่ 3

ในสำนักเรียนมีปัญหาและอุปสรรคในด้านต่อไปนี้อย่างไรบ้าง กรุณาให้ข้อคิดเห็นพร้อมข้อเสนอแนะ

3.1 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.2 นักเรียน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.3 สถานที่เรียน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.4 งบประมาณ.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.5 สื่อ/อุปกรณ์.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.6 การบริหารสำนักเรียน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.7 กระบวนการเรียนการสอน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.8 การวัดและประเมินผล.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

แบบสอบถาม

เพื่อการวิจัย

เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
(สำหรับผู้ปกครองนักเรียน)

คำชี้แจง

ขอความกรุณาอ่านคำถามแต่ละข้ออย่างรอบคอบแล้วตอบแบบสอบถามให้ครบ
ทุกข้อตามความเป็นจริง คำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะถือเป็นความลับและนำไปเป็นข้อมูล
ในการวิจัยเท่านั้น ขอรับรองว่าไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อท่านแต่ประการใด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง () และเติมข้อความลงใน.....ตามความเป็นจริง

1. อายุ.....ปี
2. จำนวนปีที่บวช.....ปี (พรรษา)
3. วุฒิสูงสุดทางการศึกษาสายสามัญ

☐ ไม่ได้รับการศึกษาสายสามัญ ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ อาชีวศึกษา ☐ สูงกว่าปริญญาตรี	☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย ☐ ปริญญาตรี ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
---	--
4. วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกธรรม

☐ ไม่ได้รับการศึกษาทางแผนกธรรม	☐ นักธรรมชั้น.....
---	---
5. วุฒิสูงสุดทางการศึกษาแผนกบาลี ประโยค.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

คำชี้แจง กรุณาพิจารณาข้อความแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ปาน กลาง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี					
2. หลังจากมีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐดูแลจัดการศึกษาทำให้จำนวนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีลดลง					
3. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความทันสมัยอยู่แล้ว					
4. มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัย เหมาะกับผู้เรียน					
5. นักเรียนชอบบ่นว่าเรียนไม่ค่อยเข้าใจ					
6. ในสำนักเรียนของท่านมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง					
7. ในสำนักเรียนของท่านมีครูเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ					
8. หลังเลิกเรียนนักเรียนทบทวนบทเรียนสม่ำเสมอ					
9. ขยันเข้าเรียน ขาดเรียนน้อย					
10. สถานที่เรียนเล็ก ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน					
11. สถานที่เรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ					
12. สถานที่แวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่นเหมาะทำการเรียนการสอน					
13. นักเรียน خوشุมุด ปากกา ดินสอเอง					
14. นักเรียนซื้อตำราเรียนเอง					
15. มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกการเรียนการสอนทันสมัยเพียงพอ					
16. มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม					
17. สำนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ (computer) โปรเจกเตอร์ (projector)					
18. สำนักเรียนของท่านมีสายการบริหารงานที่ชัดเจน					
19. ท่านมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหารสำนักเรียน					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ปาน กลาง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
20. การบริหารสำนักเรียนอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่ผู้บริหารสำนักเรียนอย่างเดียว					
21. ในการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนสอบได้มากกว่าความรู้ความเข้าใจ					
22. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียว					
23. ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน					
24. ในการประเมินผลเป็นการวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ					
25. ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมด					
26. การออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัยมากกว่าอัตนัย					
27. นักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี					
28. นักเรียนสามารถอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง					
29. นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้					
30. สังเกตจากพฤติกรรมได้ว่านักเรียนชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี					
31. นักเรียนนั่งห่มจีวรเรียบร้อย และพูดจาสุภาพ นุ่มนวล					
32. นักเรียนไม่ค่อยลงทำวัตรเช้า-เย็น					
33. นักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพื่อความเป็นระเบียบของหมู่คณะ					
34. ท่านเชื่อว่า เมื่อจบเปรียญธรรม 9 แล้ว นักเรียนจะเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา					

ส่วนที่ 3

ในสำนักเรียนมีปัญหาและอุปสรรคในด้านต่อไปนี้อย่างไรบ้าง กรุณาให้ข้อคิดเห็นพร้อมข้อเสนอแนะ

3.1 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.2 นักเรียน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.3 สถานที่เรียน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.4 งบประมาณ.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.5 สื่อ/อุปกรณ์.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.6 การบริหารสำนักเรียน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.7 กระบวนการเรียนการสอน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข้ปัญหา.....

3.8 การวัดและประเมินผล.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

แบบสอบถาม
เพื่อการวิจัย
เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
(สำหรับนักเรียน)

คำชี้แจง

ขอความกรุณาอ่านคำถามแต่ละข้ออย่างรอบคอบแล้วตอบแบบสอบถามให้ครบ
ทุกข้อตามความเป็นจริง คำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะถือเป็นความลับและนำไปเป็นข้อมูล
ในการวิจัยเท่านั้น ขอรับรองว่าไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อท่านแต่ประการใด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักเรียน

โปรดเติมข้อความตามรอยบุ (.....) ที่เตรียมไว้ให้ตามความเป็นจริง

1. ขณะนี้ อายุ.....ปี
3. ขณะนี้เรียนอยู่ชั้นประโยค.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

คำชี้แจง กรุณาพิจารณาข้อความแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดตามความคิดเห็นของนักเรียน

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ปาน กลาง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี					
2. เพราะรัฐบาลให้การสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงทำให้นักเรียนลดลง					
3. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความทันสมัยดีอยู่แล้ว					
4. หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีเนื้อหาหนักเกินไป ทำความเข้าใจยาก					
5. หลักสูตรมีเนื้อหาหลากหลาย น่าสนใจมาก					
6. ครูผู้สอนมีการเตรียมการสอน และสอนเข้าใจง่าย					
7. ในสำนักเรียนมีครูสอนโดยใช้ระบบพี่สอนน้อง					
8. ครูสอนมีเทคนิคในการสอนทำให้ไม่น่าเบื่อ					
9. นักเรียนบวชเรียนด้วยศรัทธา สัมครใจ					
10. นักเรียนเข้าเรียนสม่ำเสมอ ขาดส่วนน้อย					
11. สถานที่เรียนเล็ก ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน					
12. สถานที่เรียนสะอาดถูกสุขลักษณะ					
13. สถานที่แวดล้อมรอบ ๆ สถานที่เรียนร่มรื่น เหมาะทำการเรียนการสอน					
14. นักเรียนซื้อสมุด ปากกา ดินสอเอง					
15. นักเรียนซื้อตำราเรียนเอง					
16. เมื่อสอบได้ทางสำนักเรียนมีทุนการศึกษามอบให้					
17. มีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนทันสมัยเพียงพอ					
18. มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม					
19. สำนักเรียนมีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ปาน กลาง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
20. สำนักงานมีการบริหารงานเป็นแผนก (เช่น แผนกธรรม, แผนกบาลี)					
21. สำนักงานมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ลงโทษตามโทษานุโทษ					
22. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย ไม่ใช่ฟังบรรยายอย่างเดียว					
23. ครูผู้สอนมีการเตรียมเอกสารเพื่อประกอบการอธิบาย					
24. การประเมินผลการเรียนเป็นการวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ					
25. ข้อสอบที่ออกครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนมาทั้งหมด					
26. การออกข้อสอบควรใช้เป็นแบบปรนัย (เช่น การกา) มากกว่าอัตนัย (เช่น การเขียน)					
27. นักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี					
28. นักเรียนอ่านภาษาบาลีได้และออกเสียงได้ถูกต้อง					
29. นักเรียนรู้ว่าพุทธพจน์นั้นจะแปลผิดและแก้ไขไม่ได้					
30. นักเรียนชอบแนะนำคนอื่นให้ทำความดี					
31. นักเรียนนั่งห่มเรียบร้อยและพูดจาสุภาพ นุ่มนวล					
32. นักเรียนแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจาที่สุภาพ นุ่มนวล					
33. นักเรียนจะลาสิกขาไปประกอบอาชีพเมื่อถึงเวลาสมควร					

ส่วนที่ 3

ในสำนักเรียนมีปัญหา/อุปสรรคในด้านต่อไปนี้บ้าง พร้อมเสนอข้อแก้ไขปัญหา/อุปสรรคดังกล่าว

3.1 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา.....

3.2 นักเรียน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา.....

3.3 สถานที่เรียน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา.....

3.4 งบประมาณ.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา.....

3.5 สื่อ/อุปกรณ์.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา.....

3.6 การบริหารสำนักเรียน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา.....

3.7 กระบวนการเรียนการสอน.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา.....

3.8 การวัดและประเมินผล.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญา.....

.....

.....

ขอขอบทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

แนวสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
เพื่อการวิจัย
เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
(สำหรับผู้บริหารสำนักเรียน)

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....
 สถานที่สัมภาษณ์.....วัน เดือน ปี.....เวลา.....

2. คำถามที่สัมภาษณ์
 - 2.1 หลังจาก รัฐมีนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 และในปี พ.ศ. 2546 ได้เริ่มบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับเป็นปีแรก ส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในด้านต่อไปนี้ อย่างไรบ้าง
 - 2.1.1 ด้านนโยบาย.....

 - 2.1.2 ด้านเป้าหมาย.....

 - 2.1.3 ด้านแผนการดำเนินงาน.....

 - 2.2 ในสำนักเรียนท่านมีปัญหาและอุปสรรคในด้านต่อไปนี้ อย่างไรบ้าง
 - 2.2.1 หลักสูตร.....

 - 2.2.2 ครู-อาจารย์.....

 - 2.2.3 นักเรียน.....

 - 2.2.4 สถานที่.....

 - 2.2.5 งบประมาณ.....

 - 2.2.6 สื่อ/อุปกรณ์.....

2.2.7 การบริหารสำนักเรียน.....

.....

2.2.8 กระบวนการเรียนการสอน.....

.....

2.2.9 การวัดและประเมินผล.....

.....

2.3 สำนักเรียนมีเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร

- ด้านปริมาณ.....

.....

- ด้านคุณภาพ.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

แนวสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

เพื่อการวิจัย

เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
(สำหรับครูพระ)

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....
สถานที่สัมภาษณ์.....วัน เดือน ปี.....เวลา.....

2. ถ้าภูกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 มีผล
บังคับใช้แล้ว จะส่งผลกระทบต่อจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ว่าด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ด้านใดบ้าง

2.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Context)

ผลกระทบต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาบาลี

.....

2.2 ปัจจัยเบื้องต้น (input)

ด้านหลักสูตร.....

.....

ครู-อาจารย์.....

.....

นักเรียน.....

.....

สถานที่เรียน.....

.....

งบประมาณ.....

.....

สื่อ/อุปกรณ์.....

.....

2.3 ปัจจัยด้านกระบวนการ (process)

การบริหารสำนักเรียน.....

.....

การจัดการเรียนการสอน.....

.....

การวัดและประเมินผล.....

2.4 ปัจจัยด้านผลผลิต (product)

ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่จบการศึกษามีลักษณะอย่างไร.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ภาคผนวก ข.

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นักการศึกษาไทยที่ได้แสดงแนวคิดซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สร้างแรงผลักดันให้เกิดโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น จุดเริ่มต้นจากแนวคิด หลักการ และเหตุผลปรัชญาทางการศึกษาไปสู่การกำหนดเป็นแนวทางนโยบายและสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม นับเป็นสิ่งที่น่าศึกษาของความเป็นมาตามแนวคิดดังกล่าวซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รวมมากแล้วไว้ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานในร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติว่าเป็นการศึกษาทุกระดับที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้คนไทยดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต และทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการประกอบอาชีพและพึ่งตนเองได้ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมและมีศักดิ์ศรีพัฒนาตนเองและมีบทบาทร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม และให้หมายถึงการศึกษาที่เริ่มจากระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนคำนิยามตามกรอบหลักสูตรใหม่ของกรมวิชาการมีแนวคิดว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ มีความสมดุล ทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคมและปัญญา สามารถพึ่งตนเองและร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

แนวคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของการจัดการศึกษาอย่างมาก คือ แนวคิดของสิปปนนท์ เกตุทัต อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2517 ซึ่งกล่าวว่า การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเองรู้จักชีวิตเข้าใจสังคมสิ่งแวดล้อมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างชีวิตให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ (สิปปนนท์ เกตุทัต. 2539: 78)

อีกหนึ่งภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2520: 1) คือ การจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนให้กับพลเมืองเพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมือง โดยสามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคมโดยเน้นการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงและความผาสุกร่วมกันในสังคมเป็นประการสำคัญและรัฐต้องจัดการศึกษาเพื่อสร้างความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน ความเป็นครอบครัวและการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ ช่วยกันพัฒนาระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ปลูกฝังการผดุงความสุจริตยุติธรรม และเสมอภาคในสังคม เสริมสร้างความรู้ให้แก่บุคลากรและแก่กลุ่มชน สามารถสร้างความเข้าใจกันมีสุขภาพทั้งกายและใจ มีศีลธรรม มีความสนใจตนเองมีความรู้ ความสามารถ ทัศนคติที่ดีในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเข้าใจตนเอง ครอบครัวและธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรมและวิทยาการต่าง ๆ รักอิสระภาพและแสวงหาความเป็นจริงเพื่อชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น

หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อปวงชน ศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “การศึกษาเป็นการพัฒนาชีวิตทุกด้าน ถ้าขาดการศึกษาการพัฒนาทุกอย่างจะชะงัก โดยแท้จริงแล้วการศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ การรู้จักคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหาจะทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะแก้ไขค้นหาทางเลือกที่ถูกต้องเหมาะสมอันจะนำไปสู่การมีรายได้ที่ดีขึ้น การยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น การปรับปรุงการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนในระดับกลางและระดับสูงให้ผู้จบการศึกษามีความรู้ทักษะและคุณธรรมที่จะประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับสภาพตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระความเสมอภาคทางการศึกษารัฐควรวางแนวทางการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งผู้ที่อยู่ในชนบทมีโอกาสได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นพร้อมทั้งปรับปรุงการศึกษาให้มีความเสมอภาคในด้านโอกาสและคุณภาพการศึกษา (ประเวศ วะสี. 2544: 3)

การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การศึกษาที่จำเป็น ที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐาน และฐานที่แข็งแรงมั่นคง เพียงพอกับการ 1) ดำรงชีวิตที่ดีในวันข้างหน้า 2) อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข 3) สามารถประกอบการทำงาน อาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และ 4) สามารถพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า ตลอดจนมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาชุมชนสังคมและประเทศชาติ การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี หมายถึง การศึกษาที่เริ่มจากชั้นประถมจนถึงมัธยมศึกษาป็นุรณธ์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับพระราชโองการที่ประกาศเป็นการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ที่ว่า ให้มัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2542: 2-5)

จากแนวคิดของนักการศึกษาและนักวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกันว่าประเทศไทยถึงเวลาที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชนให้สูงขึ้น จากการศึกษาภาคบังคับในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานสูงขึ้นไปเป็นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเห็นความเห็นที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ประชาคมโลกในปัจจุบันที่ส่วนใหญ่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเวลา 12 ปี แต่ประเทศไทยจัดการศึกษาเพียง 6 ปี ถ้าไม่มีการแก้ไขปรับปรุงการศึกษาให้สูงขึ้นแล้วก็จะมีความล้าหลังทางการศึกษา ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมโลกที่มีการแข่งขันในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของอุตสาหกรรมภายในประเทศ การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้ส่งผลต่อแนวคิดหลักของนักวิชาการ นักการศึกษาและบุคคลสำคัญของรัฐ มีความเห็นร่วมกันที่จะขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น จากแนวคิดหลักการดังกล่าวนำไปสู่แผนนโยบายดำเนินการในชั้นปฏิบัติในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สูงขึ้นต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ถือเป็นกฎหมายสำคัญที่กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่า กฎหมายฉบับนี้มุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาของประเทศไทยเพื่อยกระดับผู้เรียนให้สูงขึ้น ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่สูงมากให้ลักษณะอุดมคติเมื่อเทียบกับเป้าหมายของการจัดการศึกษา และคุณภาพของคนไทยในปัจจุบัน ดังนั้น “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง

มีความสุข” เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว กฎหมายฉบับนี้ยังกำหนดหลักการจัดการศึกษา กำหนดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา โดยรัฐต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี โดยรัฐจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (มาตรา 10) (ปรัชญา เวสารัชช. 2544: 75-76)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

หลักสูตรการศึกษาของประเทศไทยที่ใช้อยู่ คือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้ติดตามผล และดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษา และท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์
3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดี ของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคนสร้างงานเพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาลมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือเป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี

สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคม โลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและ ประสพการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญา ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกระบบการศึกษา

อนึ่งเพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังจำเป็นต้องสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา ให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการจะได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มสาระต่าง ๆ แนวทางการวัดและประเมินผล การจัดระบบแนะแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษาและการใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครอง และนักเรียน มีความเข้าใจและรับทราบบทบาทของตนเองในการพัฒนาตนเองและสังคม

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศจึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคน จะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดียึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี กีฬาภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3
ช่วงชั้นที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6
ช่วงชั้นที่ 3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3
ช่วงชั้นที่ 4	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

2. สารการเรียนรู้

กำหนดสารการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและ เป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงาน อาชีพและเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้าง คักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระ การเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและ พลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษา ต่างประเทศอื่น ๆ สามารถ เลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน แต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตาม คักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรม ที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมี ความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตัวเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจ จัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการ ทำประโยชน์ เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตาม ความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและ พัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์

การเรียนรู้ในเชิง พหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งครูทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้ คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น โครงการ กิจกรรมตามความสนใจ ชุมนุมวิชาการ กิจกรรมรักการอ่าน กิจกรรมสาธารณประโยชน์ ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็น สำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับ มาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

การศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการศึกษากำหนดให้แก่วิชาสามเณร โดยคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งปัจจุบันประกอบด้วยการศึกษาหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้ (สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง. 2542 : 3)

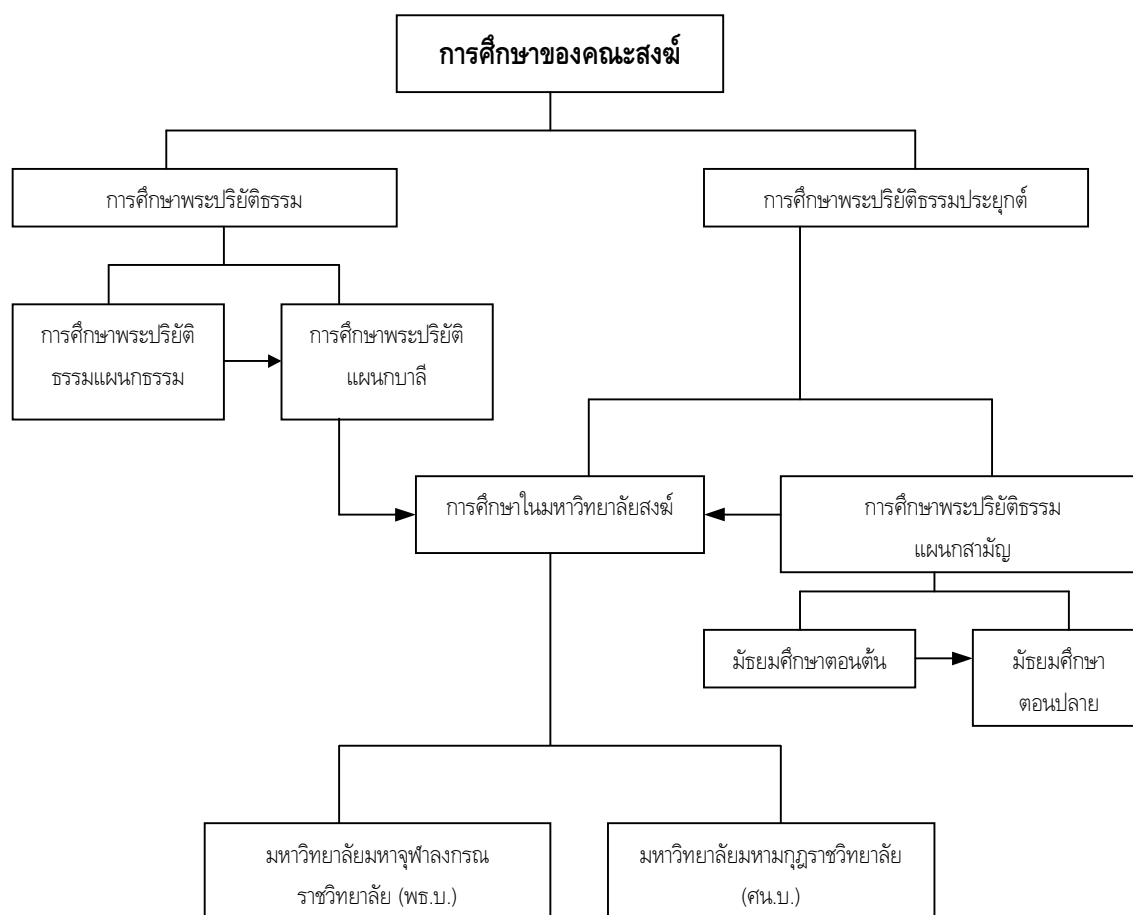
1. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มี 3 ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก โดย ก.พ. เทียบวิทยฐานะนักธรรมตรีให้เท่ากับประโยคประถมศึกษาตอนต้น (ป.4) (กรมการศาสนา. 2542: 106)

2. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี 8 ระดับ ได้แก่ ประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3-4-5-6-7-8-9 (ป.ธ. 3 - ป.ธ. 9) กระทรวงศึกษาธิการเทียบความรู้ให้ตามประกาศลงวันที่ 22 สิงหาคม 2526 ให้เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ. 3) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้น และเปรียญธรรม 5 ประโยค (ป.ธ. 5) ที่สอนวิชาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมหรือแผนกบาลี หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยมีเวลาสอนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนเปรียญธรรม 9 ประโยค (ป.ธ. 9) มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี ตามมาตรา 4 (1) แห่งพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2547 (กรมการศาสนา. 2542: 105-106)

3. หลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ได้แก่ พุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งกำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องศึกษาวิชาแกนพระพุทธศาสนาจำนวน 50 หน่วยกิต ประกอบด้วยวิชาภาษาบาลี, พระไตรปิฎกศึกษา, พระวินัยปิฎก, พระสุตตันตปิฎก, พระอภิธรรมปิฎก ธรรมประยุกต์ ธรรมปฏิบัติและศาสนปฏิบัติ โดยหลังจากจบการศึกษาแล้วต้องปฏิบัติศาสนกิจสนองงานมหาวิทยาลัยในเพศบรรพชิตอีกอย่างน้อย 1 ปี จึงจะได้รับปริญญาบัตร (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2540 และสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย. 2534)

4. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนปฏิบัติ ภาษาบาลี และธรรมวินัย เป็นวิชาบังคับแกน 36 หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 21 หน่วยกิตในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมเป็น 57 หน่วยกิต

หลักสูตรทั้ง 4 ประเภท สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มหลักสูตรที่ศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดเป็น การศึกษาพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 2 เป็นหลักสูตรที่ศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาพร้อมกับวิชาสามัญอื่น ๆ ได้แก่ หลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์และหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จัดเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์ ดังแผนภูมิ (สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง. 2542: 3)

การศึกษาคณะสงฆ์ในประเทศไทย ในชั้นแรกเป็นการศึกษาภาษาบาลี เพื่ออ่านแปลพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และโยชนาต่าง ๆ เนื่องจากคัมภีร์เหล่านั้นเขียนขึ้นด้วยภาษาบาลี การศึกษาภาษาบาลีเพื่อศึกษาพระไตรปิฎกคงจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับเวลาที่พุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทย หลักฐานจากชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวว่า เมื่อพระนางจามเทวีจากเมืองละโว้มาปกครองเมืองหริภุญไชย เมื่อ พ.ศ. 1205 นั้น พระนางได้นำพระสงฆ์ผู้ทรงพระไตรปิฎกจำนวน 500 รูป ติดตามมาด้วย (แสง มนวิthur. 2518: 90) หากพิจารณาจากหลักฐานที่ยกมา การศึกษาภาษาบาลีน่าจะมีมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 1200 เพราะในปี พ.ศ. 1205 นั้น มีพระสงฆ์ที่แตกฉานในพระไตรปิฎกอย่างน้อยถึง 500 รูป พรรณเพ็ญ เครือไทย กล่าวถึงความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านนาไว้ว่า “...เจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพญาติโลกราช โดยใน พ.ศ. 2020 ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 ของโลกขึ้นที่วัดเจ็ดยอด หรือวัดมหาโพธารามนับแต่นั้นมาพระสงฆ์ของล้านนา ได้ศึกษาพระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน และมีความเชี่ยวชาญภาษาบาลีอย่างยิ่ง จนสามารถแต่งวรรณกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และตำราภาษาบาลีหลายเล่ม โดยเฉพาะในสมัยของพญาแก้วหรือพระเมืองแก้ว (พ.ศ. 2039 - 2069) มีวรรณกรรมพุทธศาสนาและตำราภาษาบาลีเกิดขึ้นมากมาย วรรณกรรมบางเล่มคณะสงฆ์ได้ประกาศใช้เป็นแบบเรียนในหลักสูตรระดับปริญญาธรรมประโยค 4 - 9 ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา...” (พรรณเพ็ญ เครือไทย. 2540: 13-15)

นอกจากนี้ สุภาพรณ ณ บางช้าง (2529 และ 2533 อ้างจาก พรณเพ็ญ เครือไทย. 2540: 394-395) ได้ศึกษาวิจัยงานเขียนภาษาบาลีในประเทศไทย และวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย พบว่างานเขียนภาษาบาลีในประเทศไทย มีทั้งประเภทจารึก ประเภทตำนาน พงศาวดาร ประเภทสาส์น และประเภทประกาศ ส่วนวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย มี 5 ประเภท ได้แก่ ประเภทชาดก ประเภทพุทธประวัติ ประเภทศาสนประวัติ มีประเภทสารธรรมและประเภทอรรถวินยนา ระยะเวลาการแต่งแบ่งเป็น 5 สมัย ได้แก่ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 และช่วงสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3-4 โดยช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-22 เป็นงานที่แต่งในล้านนา ช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 ส่วนใหญ่แต่งในอยุธยา ลักษณะการแต่งมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ผลงานที่แต่งในล้านนาลืออยุธยา มีลักษณะภาษาบาลีแบบไทยแฝงอยู่ ส่วนผลงานในสมัยรัตนโกสินทร์รักษารูปแบบภาษาตามแบบภาษาบาลีมาตรฐาน

กระบวนการศึกษาภาษาบาลีของสงฆ์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์เป็นไปตามลำดับขั้นตอน เรียกว่า “วงศ์ปริยัติ” โดยเริ่มจากการศึกษาคัมภีร์กลุ่มสัททวิเสส ซึ่งเป็นคัมภีร์หลักภาษาบาลีประกอบด้วยคัมภีร์ 4 ประเภทคือ 1) คัมภีร์ไวยากรณ์ได้แก่ คัมภีร์กัจจายน 2) คัมภีร์นิฆนตฺตฺ ว่าด้วยเรื่องคำศัพท์ ได้แก่ คัมภีร์อภิธานปทีปิกา 3) คัมภีร์ฉันท ว่าด้วยเรื่องการแต่งร้อยกรอง ได้แก่ คัมภีร์วุดโตทัย 4) คัมภีร์เกฏฐะ ว่าด้วยอรรถาธิบายของภาษา ได้แก่ คัมภีร์สุโพรถังการ เมื่อแตกฉานในหลักไวยากรณ์แล้ว จึงเริ่มศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คณฐี และโยชนา (พระมหาแผน พูนพัด. 2534: 26)

ก่อนสมัยอยุธยาไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตร และวิทยฐานะของผู้เรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี จนกระทั่งถึงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงปรากฏหลักฐานในจดหมายเหตุลาลูแบร์ว่า การเรียนพระปริยัติธรรมกำหนดเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลี จำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ที่จารในใบลานเป็นหลักสูตร และจัดให้มีการแปลสอบความรู้เพื่อรับรองวิทยฐานะดังนี้ (ถวิล สมักรัฏฐกิจ. 2539: 16-17)

1. บาเรียนตรี แปลจบ พระสัตตันตปิฎก
2. บาเรียนโท แปลจบ พระสัตตันตปิฎก แลพระวินยปิฎก
3. บาเรียนเอก แปลจบ พระสัตตันตปิฎก และพระวินยปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

ระยะเวลาการสอบแต่ละระดับกำหนด 3 ปีต่อครั้ง โดยผู้ศึกษาต้องเริ่มด้วยการเรียนคัมภีร์ไวยากรณ์คือมูลกัจจายน์ก่อนเพื่อให้รู้หลักภาษาแล้วจึงเริ่มเรียนพระไตรปิฎก ราชสำนักเป็นผู้ประกาศการสอบเรียกว่า “การสอบสนามหลวง” หมายถึงเป็นการสอบในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์ประธาน ด้วยวิธีการแปลปากเปล่าต่อหน้ากรรมการ 3 ท่าน โดยผู้เข้าสอบจับสลากได้คัมภีร์ใบลานผูกใดก็แปลคัมภีร์ผูกนั้น หากแปลผิดเกิน 3 ครั้ง ถือว่าสอบตก การศึกษาพระปริยัติธรรมดังกล่าวนี้ใช้มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดฯ ให้ปฏิรูปการศึกษาพระปริยัติธรรมโดยแบ่งออกเป็น 9 ระดับ ตั้งแต่ประโยค 1-ประโยค 9 ตามหลักความคิด 2 ประการคือ

1. พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยองค์ 9 คือ สุตตะ เคยยะ เวยยากธนะ คาถา อุทาน อิติวุตตะก ขาดก อฎุทธธรรม และเวทลละ

2. พระธรรมคำสั่งสอนนั้น มีผลที่จะพึงได้รับ 9 ประการคือ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1

หลักสูตรและแบบเรียน ประกอบด้วย

ประโยค 1-2 ใช้คัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเป็นแบบเรียน การสอบต้องแปลคราวเดียวให้ผ่านทั้ง 3 ประโยคจึงจะได้เป็นบาเรียน

ประโยค 4 ใช้มั่งคัลลตถปิณีสันตตัน ต่อมาเลยใช้ทั้งสันตตันและสันตปาย

ประโยค 5 เดิมใช้บาลีมุตตกวินัยวินิจจัย แล้วเปลี่ยนเป็นคัมภีร์สารัตถสังคหะเป็นปรกณวิเสส ภายหลังเปลี่ยนมาใช้คัมภีร์บาลีมุตตกวินัยวินิจจัยอีก

ประโยค 6 ใช้มั่งคัลลตถปิณีสันตปาย

ประโยค 7 ใช้คัมภีร์สมันตปาสาทิกาอรรถกถาวินัย

ประโยค 8 ใช้คัมภีร์วิสุทธิมรรคปรกณวิเสส

ประโยค 9 ใช้คัมภีร์ฎีกาสารัตถปิณีสันตตันต่อมาเปลี่ยนเป็นฎีกาอภิธรรมมัตติภาวินี

ผู้ที่สอบได้ประโยค 1-2-3 เรียกเป็นบาเรียนตรี

ประโยค 4-5-6 เรียกเป็นบาเรียนโท

ประโยค 7-8-9 เรียกเป็นบาเรียนเอก

ประโยค 7 เรียกเอกสามัญ (เอก ส.)

ประโยค 8 เรียกเอกมัธยม (เอก ม.)

ประโยค 9 เรียกเอกอุดม (เอก อ.) (สิริวัฒน์ คำวันนา. 2524: 51-59 อ้างจาก ถวิล สมักรรัฐกิจ. 2539: 23)

การสอบในสมัยรัตนโกสินทร์จัดสอบ ณ วัดที่สถิตของสมเด็จพระสังฆราช โดยสมเด็จพระสังฆราชเป็นองค์ประธาน การสอบยังคงใช้วิธีการแปลปากเปล่ามาจนถึง พ.ศ. 2455 จึงเปลี่ยนให้ประโยค 1-2 สอบด้วยวิธีเขียน จนถึง พ.ศ. 2459 จึงใช้สอบด้วยวิธีเขียนทุกประโยค และตั้งแต่ พ.ศ. 2436 กำหนดให้จัดสอบความรู้บาลีปีละครั้งมาจนถึง พ.ศ. 2491 จำนวนผู้เข้าสอบมากขึ้น ไม่สะดวกที่จะจัดสอบพร้อมกันทุกประโยค จึงแบ่งเวลาสอบออกเป็นปีละ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกสำหรับประโยค 6-7-8-9 ครั้งที่ 2 สำหรับประโยค 1-2, 3-4-5 และปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนสถานที่สอบมีทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

พ.ศ. 2432 รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งบาลีวิทยาลัยที่วัดมหาธาตุเป็นสถานศึกษาปริยัติธรรม เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบสถาบันขึ้นเป็นครั้งแรก มีการจ่ายเงินแก่ครูและมีค่าใช้สอยสำหรับวิทยาลัยด้วย โดยหลักสูตรและแบบเรียน แบ่งเป็น 2 ฝ่าย (ถวิล สมักรรัฐกิจ. 2539: 37) ได้แก่

1. ฝ่ายไทย

ประโยค 1-2, 3 เรียน ธัมมปัทฏฐกถา

ประโยค 4 เรียน มั่งคัลลตถปิณีสันตตัน

ประโยค 5 เรียน สารัตถสังคหะ

ประโยค 6 เรียน มั่งคัลลตถปิณีสันตปาย

- ประโยค 7 เรียน ปฐมสมันตปาสาทิกา
 ประโยค 8 เรียน วิสุทธิมรรค
 ประโยค 9 เรียน สารัตถทีปนี (ฎีกาวินัย)

2. ฝ่ายรามัญ แบ่งออกเป็น 4 ชั้น

- ชั้น 1 เรียน อาทิกัมมหรือปาจิตติย อย่างใดอย่างหนึ่ง
 ชั้น 2 เรียน มหาวัคค์หรือจุลวัคค์
 ชั้น 3 เรียน บาลิมุตตะกะวินัยวินิจฉัย
 ชั้น 4 เรียน ปฐมสมันตปาสาทิกา

ปัจจุบันหลักสูตรประโยคบาลีสนามหลวง สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยรายวิชาและแบบเรียน ดังต่อไปนี้ (สนามหลวงแผนกบาลี. 2550: 119-120)

หลักสูตร	รายวิชา	แบบเรียน
ประโยค 1-2 และเปรียญตรี ปีที่ 1-2 หมวดบาลีศึกษา	1. แปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะ และโดยอรรถ 2. บาลีไวยากรณ์	1. ชัมมปัทฏฐกถาภาค 1-4 2. บาลีไวยากรณ์ประเภทสอบถาม ความจำ
ประโยค ป.ธ.3	1. แปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะ และโดยอรรถ 2. สัมพันธ์ไทย 3. บาลีไวยากรณ์ 4. บุรพภาคข้อเขียน ภาษาไทย โดย แก้ไขให้ต้องตามระเบียบลักษณะวรรค ตอน ตัวอักษรตามสมัยนิยม	1-2. ชัมมปัทฏฐกถาภาค 5-8 3. บาลีไวยากรณ์ประเภทสอบถาม ความจำและความเข้าใจประกอบกัน 4. หนังสือที่ควรรู้ เช่น จดหมายทาง ราชการ เป็นต้น
ประโยค ป.ธ.4	1. แปลไทยเป็นมคธ 2. แปลมคธเป็นไทย	1. ชัมมปัทฏฐกถา ภาค 1 2. มงคลัตถทีปนี ภาค 1
ประโยค ป.ธ. 5	1. แปลไทยเป็นมคธ 2. แปลมคธเป็นไทย	1. ชัมมปัทฏฐกถา ภาค 2-4 2. มงคลัตถทีปนี ภาค 2
ประโยค ป.ธ. 6	1. แปลไทยเป็นมคธ	1. ชัมมปัทฏฐกถา ภาค 5-8 แต่ใน การสอบ เป็นความไทยโดย สันทัดหรืออาจแปลสำนวน และ ท้องเรื่องหรือตัดตอนที่ต่าง ๆ มาเรียงติดต่อกันเป็นประโยค

หลักสูตร	รายวิชา	แบบเรียน
	2. แปลมคอเป็นไทย	สอบไล่ได้ 2. ตติย-จตุตถ-ปัญจมสมันต- ปาสาทิกา
ประโยค ป.ร. 7	1. แปลไทยเป็นมคอ 2. แปลมคอเป็นไทย	1. มงคลัตถทีปนิภาค 1 2. ปฐม-ทติย-สมันตปาสาทิกา
ประโยค ป.ร. 8	1. แต่งฉันทมคอ แต่งฉันทเป็นภาษา มคอ 3 ฉันท ในจำนวน 6 ฉันท คือ 1) ปุญยวัตร 2) อินทรวีเชียร 3) อุเปนทรวีเชียร 4) อินทวงศ์ 5) วังสิฏฐะ 6) วสันตติลก ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้ 2. แปลไทยเป็นมคอ 3. แปลมคอเป็นไทย	1. ไม่กำหนด 2. ปฐมสมันตปาสาทิกา 3. วิสุทธิมคค์
ประโยค ป.ร.9	1. แต่งไทยเป็นมคอ แต่งมคอจาก ภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่ กรรมการจะกำหนดให้ 2. แปลไทยเป็นมคอ 3. แปลมคอเป็นไทย	1. ไม่กำหนด 2. วิสุทธิมคค์ 3. อภิธัมมัตถวิภาวินี

วัดเป็นแหล่งวิทยาการของไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ สงฆ์ไทยเชี่ยวชาญสรรพวิทยาการทั้งศาสตร์และ
ศิลปะ การศึกษาไทยกำเนิดจากวัดโดยมีพระภิกษุเป็นครูผู้สอน เด็กไทยเมื่อมีอายุพอสมควร บิดามารดาจะนำไป
ฝากให้เรียนความรู้ต่าง ๆ จากพระสงฆ์ผู้ทรงวิทยาคุณ โดยให้บวชเป็นสามเณร วิชาความรู้ที่เล่าเรียนมีทั้งการอ่าน
การเขียนภาษาไทย ภาษาขอม รวมทั้งภาษาถิ่น ภาษาบาลี การแต่งคำประพันธ์ ตลอดจนความรู้วิชาชีพต่าง ๆ
ดังปรากฏหลักฐานในขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้วบวชเณรและได้เล่าเรียน...ทั้งขอมไทยได้สิ้นก็ยินดี เรียนคัมภีร์
ไตรเพทพระเวทมนตร์...แม่สุนทรภู่ เมื่อตอนเด็กก็ได้เล่าเรียนในสำนักวัดศรีสุดาราม ปราชญ์ไทยผู้รู้
วรรณกรรมสำคัญต่าง ๆ ล้วนเคยบวชเรียนและผ่านการศึกษาจากวัดมาแล้วทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าชายไทยผู้รู้
หนังสือล้วนเคยศึกษาภาษาบาลี

การปฏิรูปการศึกษาไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการศึกษาภาษาบาลีและการศึกษาของคณะสงฆ์ เมื่อโรงเรียนแห่งแรกถูกตั้งขึ้นที่วัดมหรณพาราม และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับถูกประกาศใช้ การศึกษาถูกแยกออกจากศาสนา เด็กไทยเข้าสู่ระบบโรงเรียน มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่วัดมหาธาตุ และวัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อจัดการเรียนการสอนภาษาบาลีตามหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ที่ใช้ตำราเรียนเป็นภาษาไทยและเรียนจากคัมภีร์บาลีที่จัดพิมพ์ขึ้น แทนการเขียนจากคัมภีร์ใบลานรวมทั้งสอบด้วยวิธีเขียนแทนการสอบปากเปล่า วิชาการพระพุทธศาสนาขยายตัวขึ้น โดยมหาเถรสมาคมกำหนดหลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรมขึ้นใน พ.ศ. 2454 รัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อกำหนดความรู้ของคณาจารย์แก่สามเณร สำหรับยกเว้นการเกณฑ์ทหารตามพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) ประกอบด้วยวิชา ธรรมวิภาค วินัยบัญญัติ พุทธประวัติ และเรียงความแก้กระทู้ธรรม โดยใช้แบบเรียนนวโกวาท พุทธศาสนสุภาษิต และพุทธานุพุทธประวัติกำหนดให้เรียกผู้ที่สอบผ่านของคณาจารย์ตามหลักสูตรนี้ว่า นักธรรมชั้นตรีและขยายต่อมาเป็นหลักสูตรนักธรรมชั้นโทและหลักสูตรนักธรรมชั้นเอก ครบบริบูรณ์ใน พ.ศ. 2464 (สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง อ้างใน ถวิล สมัครรัฐกิจ. 2539 : 37-45) โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักสูตรความรู้ของคณาจารย์ พ.ศ. 2454-2464

นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก
1. ธรรมวิภาค	1. ธรรมวิภาค แก้ปัญหาธรรมวิภาคพิสดารออกไป	1. ธรรมวิภาค แก้ปัญหาธรรมวิภาคโดยปรมัตถเทศนา
2. วินัยบัญญัติ	2. วินัยบัญญัติ แก้ปัญหาวินัยบัญญัติพิสดารออกไป	2. วินัยบัญญัติ แก้ปัญหาวินัยบัญญัติมีสังฆกรรม เป็นต้น
3. พุทธประวัติ	3. พุทธประวัติ แก้ปัญหานุพุทธประวัติคือตำนานแห่งพระสาวก	3. พุทธประวัติแก้ปัญหานุพุทธประวัติกับข้อธรรมในท้องเรื่องนั้น
4. เรียงความแก้กระทู้ธรรม	4. เรียงความแก้กระทู้ธรรมชักภาษิตในที่อื่นมาอ้างไว้ด้วย ต้องเชื่อมความกันให้สนิท	4. เรียงความแก้กระทู้ธรรม ให้หัวข้อธรรม 3 ข้อที่ต่างกัน ต้องแต่งทำนองเทศนาเชื่อมความ 3 ข้อนั้นให้สนิท

หลักสูตรธรรมศึกษา พ.ศ. 2472-2478

ธรรมศึกษาตรี	ธรรมศึกษาโท	ธรรมศึกษาเอก
1. ธรรมวิภาค 2. เบญจศีล-เบญจธรรม และอุโบสถศีล 3. พุทธประวัติ 4. เรื่องความแก่ระหตูธรรม	1. ธรรมวิภาค แก้ปัญหาธรรมวิภาคปริจเฉทที่ 2 กับหมวดอดีตเรตสกะ 2. พุทธประวัติ แก้ปัญหาอนุพุทธประวัติ 3. เรื่องความแก่ระหตูธรรมในหนังสือพุทธศาสนสุภาษิตมอ้าง 3 แห่ง ไม่ให้ซ้ำที่และต้องเชื่อมความสัมพันธ์	ใช้หลักสูตรเดียวกันกับนักธรรมชั้นเอก เว้นวิชาวินัยบัญญัติ

หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาในปัจจุบันได้กำหนดแบบเรียนแต่ละวิชาไว้ด้วย (สำนักงานแม่กองธรรม. 2541: 15-16) ดังรายละเอียด

หลักสูตรนักธรรมตรีและธรรมศึกษาชั้นตรี

นักธรรม		ธรรมศึกษา
รายวิชา	แบบเรียน	
1. เรื่องความแก่ระหตูธรรม	พุทธศาสนสุภาษิตเล่ม 1	- เรื่องความแก่ระหตูธรรม, ธรรมและตำนานใช้หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี - วินัยใช้หนังสือเบญจศีลเบญจธรรม, อุโบสถศีลของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณวรเถร)
2. ธรรม	นวโกวาทแผนกธรรมวิภาคและคิหิปฏิบัติ	
3. ตำนาน	- พุทธประวัติ 1-2-3 - ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปุสสเทว) - ศาสนพิธีเล่ม 1 ขององค์การศึกษา	
4. วินัย	- นวโกวาท แผนกวินัยบัญญัติ - วินัยมุข เล่ม 1	

หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท

นักธรรม		ธรรมศึกษา
รายวิชา	แบบเรียน	
1. เรียงความแก้กระทู้ธรรมให้นักเรียน แต่งเป็นทำนองเทศนาโวหาร ยกสุภาษิต ขึ้นม่อ้าง 2 แห่ง ไม่ให้ซ้ำกัน เรียงเชื่อม ความให้สืบเนื่องติดต่อกันสนิท	พุทธศาสนสุภาษิตเล่ม 1	ใช้หลักสูตรนักธรรมชั้นโทเว้นวินัย
2. ธรรม แก้ปัญหาธรรมวิภาคพิสดาร ออกไป	- ธรรมวิภาคปริเฉทที่ 2	
3. ทำนทานแก้ปัญหาอนุพุทธประวัติ	- อนุพุทธประวัติ และพุทธประวัติ อันกล่าวเฉพาะประวัติพระสาวก สังคติกถา - ปฐมสมโพธิพระนิพนธ์ของพระ สังฆราช (ปฐสเทว) - ศาสนพิธี เล่ม 2 ขององค์การ ศึกษา	
4. วินัย แก้ปัญหาวินัยพิสดารออกไป	- วินัยมุข เล่ม 1-2	

หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นเอก

นักธรรม		ธรรมศึกษา
รายวิชา	แบบเรียน	
1. เรียงความแก้กระทู้ธรรมให้นักเรียน แต่งเป็นทำนองเทศนาโวหาร ยก สุภาษิตอื่นม่อ้าง 3 แห่งอย่าให้ซ้ำกัน เรียงเชื่อมความให้สืบเนื่องกันสนิท	- พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 3	ใช้หลักสูตรนักธรรมชั้นเอกเว้นวินัย
2. ธรรม ปัญหาธรรมโดยปรมัตถ เทศนา	- ธรรมวิจารณ์ส่วนปรมัตถปฏิบัติ และสังสารวัฏ สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน มหาสติปัฏฐาน คิริमानนทสูตร	
3. ทำนทาน แก้ปัญหาพุทธาณพุทธ	- พุทธประวัติ เล่ม 1-2-3	

นักธรรม		ธรรมศึกษา
รายวิชา	แบบเรียน	
ประวัติกับข้อธรรมในท้องเรื่อง	- ปฐมสมโพธิพระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช(ปุสสเทว) - พุทธานุพุทธประวัติ - พระปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส	
4. วินัยแก้ปัญหาวินัยมีสังฆกรรมเป็นต้น	- วินัยมุข เล่ม 3	

อนึ่งการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมาตั้งแต่พระมหาสมเด็จพะมวงกุญเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยผู้จะเข้าสอบเปรียญตรี คือ ประโยค 1-2, 3 ต้องสอบผ่านนักธรรมชั้นตรีก่อน ผู้เข้าสอบเปรียญโท คือ ประโยค 4-5-6 ต้องสอบผ่านนักธรรมชั้นโทก่อน และผู้เข้าสอบเปรียญเอก คือ ประโยค 7-8-9 ต้องสอบผ่านนักธรรมชั้นเอกก่อน (สุภาพรณ มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง.2542 : 12-14 อ้างใน ถวิล สมักรรัฐกิจ. 2539: 33-34) ดังนั้นตั้งแต่รัชกาลที่ 6 มาจนถึงปัจจุบัน พระภิกษุสามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมจึงต้องศึกษาทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีควบคู่กัน

การศึกษาของคณะสงฆ์เข้าสู่ระบบโรงเรียน เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้ตั้งมหาธาตุวิทยาลัย เพื่อจัดการศึกษาแผนกปริยัติธรรมแผนกบาลีแผนกเดิมขึ้น ใน พ.ศ. 2430 ณ วัดมหาธาตุ โดยมีวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในมาตราที่ 1 ของร่างพระราชบัญญัติมหาธาตุวิทยาลัย ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) ว่า...มหาธาตุวิทยาลัยนี้ให้ตั้งขึ้นโดยราชูปถัมภ์บำรุงพระบรมพุทธศาสนาเป็นที่สั่งสอนพระบาลีคัมภีร์พระไตรปิฎก พระพุทธพจน์สุภาษิตแก่ภิกษุสามเณรฝ่ายคณะมหานิกายและคฤหัสถ์ ตามแต่ความมีศรัทธาจะสืบเสาะข้อวัตรปฏิบัติพุทธภาษิต ซึ่งจะได้เป็นคณาจารย์สืบไป...(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2540 : 1) และได้ทรงพระราชทานเปลี่ยนนามมหาธาตุวิทยาลัย เป็นมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามประกาศราชปรารภ ในการก่อพระฤกษ์สังฆเสนาสน์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) ว่า...เมื่อการบำเพ็ญพระราชกุศลส่วนนั้นแล้ว จะได้ทรงอุทิศถวายถาวรวัตถุนี้เป็นสังฆเสนาสน์สำหรับมหาธาตุวิทยาลัย เพื่อเป็นที่เล่าเรียนพระปริยัติธรรมแลวิชาชั้นสูงสืบไปภายหน้า พระราชทานเปลี่ยนนามใหม่ว่ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้เป็นที่เฉลิมพระเกียรติยศสืบไป...(สุภาพรณ มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. 2542: 14-15)

กฎกระทรวง

ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา

พ.ศ. 2548

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

“โรงเรียน” หมายความว่า สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

“สำนักศาสนศึกษา” หมายความว่า สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมหรือพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ตามที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

“สำนักเรียน” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมหรือพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ซึ่งเป็นสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและสำนักเรียนคณะจังหวัดตามที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

ข้อ 2 ให้สถาบันพระพุทธศาสนามีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่พระภิกษุและสามเณรในโรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียนการจัดตั้ง ยุบ รวม เลิก และการดำเนินการของโรงเรียนสำนักศาสนศึกษา หรือสำนักเรียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

ข้อ 3 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา แบ่งเป็นระดับ ดังต่อไปนี้

(1) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

(2) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่ได้จัดให้แก่ พระภิกษุและสามเณร ซึ่งมีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า และได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมตามหลักสูตรและเงื่อนไขที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดโดยคำแนะนำของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่แบ่งเป็นระดับ ดังต่อไปนี้

(ก) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

(ข) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ชั้นเปรียญธรรม 3 ประโยค เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อ 4 ให้โรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน ได้รับการสนับสนุนในด้านวิชาการและเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษา

ข้อ 5 ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่โรงเรียน สำนักศาสนศึกษา หรือสำนักเรียนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ส่งเสริมสนับสนุนและให้ข้อเสนอแนะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม และพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

ข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการสำนักศาสนศึกษาและคณะกรรมการสำนักเรียน ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียนแล้วแต่กรณี ให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและมหาเถรสมาคม รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา องค์กรประกอบ จำนวน คุณสมบัติ หลักสูตร วิธีการได้มา วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนการประชุมและการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการสำนักศาสนศึกษา และคณะกรรมการสำนักเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบที่มหาเถรสมาคมกำหนด

ให้ไว้ ณ วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2548

อดิศักดิ์ โพธารามิก

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ภาคผนวก ค.

- ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครู/อาจารย์

Descriptives

Context

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30	21	4.1667	.48305	.10541	3.9468	4.3865	3.50	5.00
มากกว่าหรือเท่ากับ 40	9	4.2778	.50690	.16897	3.8881	4.6674	3.50	5.00
Total	30	4.2000	.48423	.08841	4.0192	4.3808	3.50	5.00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.078	1	.078	.324	.574
Within Groups	6.722	28	.240		
Total	6.800	29			

Descriptives

Context

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1-5 พรรษา	5	3.9000	.22361	.10000	3.6224	4.1776	3.50	4.00
6-10 พรรษา	9	4.0556	.46398	.15466	3.6989	4.4122	3.50	5.00
11 พรรษาขึ้นไป	16	4.3750	.50000	.12500	4.1086	4.6414	3.50	5.00
Total	30	4.2000	.48423	.08841	4.0192	4.3808	3.50	5.00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.128	2	.564	2.684	.086
Within Groups	5.672	27	.210		
Total	6.800	29			

Descriptives

Context

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	13	4.1538	.55470	.15385	3.8186	4.4890	3.50	5.00
ปริญญาตรี	10	4.2500	.48591	.15366	3.9024	4.5976	3.50	5.00
สูงกว่าปริญญาตรี	7	4.2143	.39340	.14869	3.8505	4.5781	4.00	5.00
Total	30	4.2000	.48423	.08841	4.0192	4.3808	3.50	5.00

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.054	2	.027	.108	.898
Within Groups	6.746	27	.250		
Total	6.800	29			

Descriptives

Context

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น.ธ.โท	3	4.0000	.00000	.00000	4.0000	4.0000	4.00	4.00
น.ธ.เอก	27	4.2222	.50637	.09745	4.0219	4.4225	3.50	5.00
Total	30	4.2000	.48423	.08841	4.0192	4.3808	3.50	5.00

ANOVA

Context

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.133	1	.133	.560	.461
Within Groups	6.667	28	.238		
Total	6.800	29			

Descriptives

Context

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ธ.3)	2	4.0000	.00000	.00000	4.0000	4.0000	4.00	4.00
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	7	4.0000	.40825	.15430	3.6224	4.3776	3.50	4.50
เปรียญเอก (ป.ธ.7-9)	21	4.2857	.51409	.11218	4.0517	4.5197	3.50	5.00
Total	30	4.2000	.48423	.08841	4.0192	4.3808	3.50	5.00

ANOVA

Context

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.514	2	.257	1.105	.346
Within Groups	6.286	27	.233		
Total	6.800	29			

- ด้านปัจจัยเบื้องต้นของครู

Descriptives

Input

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30	21	3.3122	.27581	.06019	3.1866	3.4377	2.83	4.00
อายุมากกว่าหรือเท่ากับ 40	9	3.0679	.42923	.14308	2.7380	3.3978	2.33	3.78
Total	30	3.2389	.34096	.06225	3.1116	3.3662	2.33	4.00

ANOVA

Input

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.376	1	.376	3.514	.071
Within Groups	2.995	28	.107		
Total	3.371	29			

Descriptives

Input

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1-5 พรรษา	5	3.2111	.21660	.09686	2.9422	3.4800	2.89	3.44
6-10 พรรษา	9	3.0556	.40445	.13482	2.7447	3.3664	2.33	3.78
11 พรรษาขึ้นไป	16	3.3507	.30206	.07552	3.1897	3.5117	2.83	4.00
Total	30	3.2389	.34096	.06225	3.1116	3.3662	2.33	4.00

ANOVA

Input

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.506	2	.253	2.386	.111
Within Groups	2.865	27	.106		
Total	3.371	29			

Descriptives

Input

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่าปริญญาดรี	13	3.3547	.28915	.08020	3.1800	3.5294	2.89	4.00
ปริญญาดรี	10	3.1389	.41013	.12970	2.8455	3.4323	2.33	3.78
สูงกว่าปริญญาดรี	7	3.1667	.30089	.11373	2.8884	3.4449	2.83	3.61
Total	30	3.2389	.34096	.06225	3.1116	3.3662	2.33	4.00

ANOVA

Input

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.311	2	.155	1.371	.271
Within Groups	3.060	27	.113		
Total	3.371	29			

Descriptives

Input

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น.ธ.โท	3	3.1111	.09623	.05556	2.8721	3.3501	3.00	3.17
น.ธ.เอก	27	3.2531	.35617	.06855	3.1122	3.3940	2.33	4.00
Total	30	3.2389	.34096	.06225	3.1116	3.3662	2.33	4.00

ANOVA

Input

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.054	1	.054	.459	.503
Within Groups	3.317	28	.118		
Total	3.371	29			

Descriptives

Input

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ธ.3)	2	3.0833	.35355	.25000	-.0932	6.2599	2.83	3.33
เปรียญโท (ป.ธ. 4-6)	7	3.4762	.31404	.11869	3.1858	3.7666	3.17	4.00
เปรียญเอก (ป.ธ.7-9)	21	3.1746	.32598	.07113	3.0262	3.3230	2.33	3.72
Total	30	3.2389	.34096	.06225	3.1116	3.3662	2.33	4.00

ANOVA

Input

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.529	2	.265	2.515	.100
Within Groups	2.842	27	.105		
Total	3.371	29			

- ปัจจัยด้านกระบวนการของครู

Descriptives

Process

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30	21	3.1058	.50732	.11071	2.8749	3.3368	1.89	4.11
อายุมากกว่าหรือเท่ากับ 40	9	3.0370	.52705	.17568	2.6319	3.4422	2.11	3.78
Total	30	3.0852	.50513	.09222	2.8966	3.2738	1.89	4.11

ANOVA

Process

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.030	1	.030	.113	.739
Within Groups	7.370	28	.263		
Total	7.400	29			

Descriptives

Process

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1-5 พรรษา	5	3.0444	.67860	.30348	2.2019	3.8870	1.89	3.67
6-10 พรรษา	9	2.9877	.55401	.18467	2.5618	3.4135	2.11	3.78
11 พรรษาขึ้นไป	16	3.1528	.44236	.11059	2.9171	3.3885	2.22	4.11
Total	30	3.0852	.50513	.09222	2.8966	3.2738	1.89	4.11

ANOVA

Process

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.167	2	.084	.312	.735
Within Groups	7.233	27	.268		
Total	7.400	29			

Descriptives

Process

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	13	3.1709	.51443	.14268	2.8601	3.4818	1.89	4.11
ปริญญาตรี	10	3.1222	.51706	.16351	2.7523	3.4921	2.11	3.78
สูงกว่าปริญญาตรี	7	2.8730	.48189	.18214	2.4273	3.3187	2.22	3.78
Total	30	3.0852	.50513	.09222	2.8966	3.2738	1.89	4.11

ANOVA

Process

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.424	2	.212	.821	.450
Within Groups	6.975	27	.258		
Total	7.400	29			

Descriptives

Process

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น.ธ.โท	3	2.8889	.61864	.35717	1.3521	4.4257	2.22	3.44
น.ธ.เอก	27	3.1070	.50022	.09627	2.9091	3.3049	1.89	4.11
Total	30	3.0852	.50513	.09222	2.8966	3.2738	1.89	4.11

ANOVA

Process

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.128	1	.128	.495	.488
Within Groups	7.271	28	.260		
Total	7.400	29			

Descriptives

Process

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.ธ.1-2,ป.ธ.3)	2	2.8889	.47140	.33333	-1.3465	7.1243	2.56	3.22
เปรียญโท (ป.ธ.4-6)	7	3.4603	.41290	.15606	3.0784	3.8422	3.00	4.11
เปรียญเอก (ป.ธ.7-9)	21	2.9788	.49269	.10751	2.7546	3.2031	1.89	3.78
Total	30	3.0852	.50513	.09222	2.8966	3.2738	1.89	4.11

ANOVA

Process

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.300	2	.650	2.876	.074
Within Groups	6.100	27	.226		
Total	7.400	29			

- ปัจจัยด้านผลผลิต

Descriptives

Product

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30	21	3.4218	.55966	.12213	3.1670	3.6765	1.71	4.14
อายุมากกว่าหรือเท่ากับ 40	9	3.4921	.57192	.19064	3.0524	3.9317	2.71	4.71
Total	30	3.4429	.55436	.10121	3.2359	3.6499	1.71	4.71

ANOVA

Product

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.031	1	.031	.098	.756
Within Groups	8.881	28	.317		
Total	8.912	29			

Descriptives

Product

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1-5 พรรษา	5	3.3143	.29277	.13093	2.9508	3.6778	2.86	3.57
6-10 พรรษา	9	3.1270	.79682	.26561	2.5145	3.7395	1.71	4.71
11 พรรษาขึ้นไป	16	3.6607	.34157	.08539	3.4787	3.8427	3.14	4.14
Total	30	3.4429	.55436	.10121	3.2359	3.6499	1.71	4.71

ANOVA

Product

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.740	2	.870	3.275	.053
Within Groups	7.172	27	.266		
Total	8.912	29			

Descriptives

Product

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	13	3.3736	.38922	.10795	3.1384	3.6088	2.71	4.14
ปริญญาตรี	10	3.4286	.75292	.23810	2.8900	3.9672	1.71	4.71
สูงกว่าปริญญาตรี	7	3.5918	.54354	.20544	3.0891	4.0945	2.71	4.14
Total	30	3.4429	.55436	.10121	3.2359	3.6499	1.71	4.71

ANOVA

Product

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.220	2	.110	.341	.714
Within Groups	8.693	27	.322		
Total	8.912	29			

Descriptives

Product

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น.ธ.โท	3	3.2381	1.31966	.76190	-.0401	6.5163	1.71	4.00
น.ธ.เอก	27	3.4656	.45105	.08680	3.2872	3.6440	2.71	4.71
Total	30	3.4429	.55436	.10121	3.2359	3.6499	1.71	4.71

ANOVA

Product

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.140	1	.140	.446	.510
Within Groups	8.772	28	.313		
Total	8.912	29			

Descriptives

Product

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ธ.3)	2	3.0714	.50508	.35714	-1.4665	7.6094	2.71	3.43
เปรียญโท (ป.ธ.4-6)	7	3.8571	.47380	.17908	3.4189	4.2953	3.29	4.71
เปรียญเอก (ป.ธ.7-9)	21	3.3401	.52968	.11559	3.0990	3.5812	1.71	4.14
Total	30	3.4429	.55436	.10121	3.2359	3.6499	1.71	4.71

ANOVA

Product

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.699	2	.849	3.180	.058
Within Groups	7.213	27	.267		
Total	8.912	29			

- ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของผู้ปกครองนักเรียน

Descriptives

CONTEXT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
อายุ 21-30	8	4.1250	.35355	.12500	3.8294	4.4206	3.50	4.50
อายุ 31-40	15	3.8000	.67612	.17457	3.4256	4.1744	2.50	5.00
อายุ 41-50	7	3.8571	.37796	.14286	3.5076	4.2067	3.50	4.50
Total	30	3.9000	.54772	.10000	3.6955	4.1045	2.50	5.00

ANOVA

CONTEXT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.568	2	.284	.943	.402
Within Groups	8.132	27	.301		
Total	8.700	29			

Descriptives

CONTEXT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1-5 พรรษา	4	3.8750	.25000	.12500	3.4772	4.2728	3.50	4.00
6-10 พรรษา	12	3.8750	.74239	.21431	3.4033	4.3467	2.50	5.00
11 พรรษาขึ้นไป	14	3.9286	.43222	.11552	3.6790	4.1781	3.00	4.50
Total	30	3.9000	.54772	.10000	3.6955	4.1045	2.50	5.00

ANOVA

CONTEXT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.021	2	.011	.033	.967
Within Groups	8.679	27	.321		
Total	8.700	29			

Descriptives

CONTEXT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	10	4.1000	.51640	.16330	3.7306	4.4694	3.50	5.00
ปริญญาตรี	16	3.8125	.54391	.13598	3.5227	4.1023	2.50	4.50
สูงกว่าปริญญาตรี	4	3.7500	.64550	.32275	2.7229	4.7771	3.00	4.50
Total	30	3.9000	.54772	.10000	3.6955	4.1045	2.50	5.00

ANOVA

CONTEXT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.612	2	.306	1.022	.373
Within Groups	8.088	27	.300		
Total	8.700	29			

Descriptives

CONTEXT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น.ธ.โท	3	4.1667	.76376	.44096	2.2694	6.0640	3.50	5.00
น.ธ.เอก	27	3.8704	.52974	.10195	3.6608	4.0799	2.50	4.50
Total	30	3.9000	.54772	.10000	3.6955	4.1045	2.50	5.00

ANOVA

CONTEXT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.237	1	.237	.784	.383
Within Groups	8.463	28	.302		
Total	8.700	29			

Descriptives

CONTEXT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ธ.3)	2	3.2500	1.06066	.75000	-6.2797	12.7797	2.50	4.00
เปรียญโท (ป.ธ.4-6)	10	4.1500	.41164	.13017	3.8555	4.4445	3.50	5.00
เปรียญเอก (ป.ธ.7-9)	18	3.8333	.51450	.12127	3.5775	4.0892	3.00	4.50
Total	30	3.9000	.54772	.10000	3.6955	4.1045	2.50	5.00

ANOVA

CONTEXT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.550	2	.775	2.927	.071
Within Groups	7.150	27	.265		
Total	8.700	29			

- ปัจจัยเบื้องต้นของผู้ปกครองนักเรียน

Descriptives

INPUT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
อายุ 21-30	8	3.1806	.52579	.18589	2.7410	3.6201	2.72	4.17
อายุ 31-40	15	3.2444	.44793	.11565	2.9964	3.4925	2.47	4.17
อายุ 41-50	7	3.4722	.41543	.15702	3.0880	3.8564	2.67	3.97
Total	30	3.2806	.46000	.08398	3.1088	3.4523	2.47	4.17

ANOVA

INPUT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.357	2	.178	.833	.446
Within Groups	5.780	27	.214		
Total	6.136	29			

Descriptives

INPUT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1-5 พรรษา	4	3.1389	.68681	.34340	2.0460	4.2318	2.75	4.17
6-10 พรรษา	12	3.2014	.47734	.13780	2.8981	3.5047	2.47	4.17
11 พรรษาขึ้นไป	14	3.3889	.38180	.10204	3.1684	3.6093	2.67	3.97
Total	30	3.2806	.46000	.08398	3.1088	3.4523	2.47	4.17

ANOVA

INPUT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.320	2	.160	.742	.486
Within Groups	5.817	27	.215		
Total	6.136	29			

Descriptives

INPUT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	10	3.2222	.46518	.14710	2.8895	3.5550	2.67	3.97
ปริญญาตรี	16	3.2552	.50677	.12669	2.9852	3.5252	2.47	4.17
สูงกว่าปริญญาตรี	4	3.5278	.12628	.06314	3.3268	3.7287	3.36	3.67
Total	30	3.2806	.46000	.08398	3.1088	3.4523	2.47	4.17

ANOVA

INPUT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.289	2	.144	.667	.522
Within Groups	5.848	27	.217		
Total	6.136	29			

Descriptives

INPUT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น.ธ.โท	3	3.5556	.65676	.37918	1.9241	5.1870	2.86	4.17
น.ธ.เอก	27	3.2500	.43948	.08458	3.0761	3.4239	2.47	4.17
Total	30	3.2806	.46000	.08398	3.1088	3.4523	2.47	4.17

ANOVA

INPUT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.252	1	.252	1.200	.283
Within Groups	5.884	28	.210		
Total	6.136	29			

Descriptives

INPUT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ธ.3)	2	3.0833	.86424	.61111	-4.6816	10.8482	2.47	3.69
เปรียญโท (ป.ธ.4-6)	10	3.2278	.38973	.12324	2.9490	3.5066	2.72	3.81
เปรียญเอก (ป.ธ.7-9)	18	3.3318	.47710	.11245	3.0945	3.5690	2.67	4.17
Total	30	3.2806	.46000	.08398	3.1088	3.4523	2.47	4.17

ANOVA

INPUT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.153	2	.076	.345	.711
Within Groups	5.983	27	.222		
Total	6.136	29			

- ปัจจัยด้านกระบวนการของผู้ปกครองนักเรียน

Descriptives

PROCESS

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
อายุ 21-30	8	3.3056	.49245	.17411	2.8939	3.7173	2.56	4.00
อายุ 31-40	15	3.3185	.51067	.13186	3.0357	3.6013	2.11	4.11
อายุ 41-50	7	3.3016	.40933	.15471	2.9230	3.6802	2.67	4.00
Total	30	3.3111	.46814	.08547	3.1363	3.4859	2.11	4.11

ANOVA

PROCESS

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.002	2	.001	.004	.996
Within Groups	6.354	27	.235		
Total	6.356	29			

Descriptives

PROCESS

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1-5 พรรษา	4	3.3611	.27778	.13889	2.9191	3.8031	3.00	3.67
6-10 พรรษา	12	3.3056	.55074	.15898	2.9556	3.6555	2.11	4.11
11 พรรษาขึ้นไป	14	3.3016	.46210	.12350	3.0348	3.5684	2.56	4.00
Total	30	3.3111	.46814	.08547	3.1363	3.4859	2.11	4.11

ANOVA

PROCESS

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.012	2	.006	.025	.976
Within Groups	6.344	27	.235		
Total	6.356	29			

Descriptives

PROCESS

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	10	3.2556	.47445	.15003	2.9162	3.5950	2.56	4.00
ปริญญาตรี	16	3.3403	.49102	.12276	3.0786	3.6019	2.11	4.11
สูงกว่าปริญญาตรี	4	3.3333	.47140	.23570	2.5832	4.0834	3.00	4.00
Total	30	3.3111	.46814	.08547	3.1363	3.4859	2.11	4.11

ANOVA

PROCESS

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.046	2	.023	.099	.906
Within Groups	6.309	27	.234		
Total	6.356	29			

Descriptives

PROCESS

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น.ธ.โท	3	3.4074	.39021	.22529	2.4381	4.3767	3.00	3.78
น.ธ.เอก	27	3.3004	.48119	.09260	3.1101	3.4908	2.11	4.11
Total	30	3.3111	.46814	.08547	3.1363	3.4859	2.11	4.11

ANOVA

PROCESS

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.031	1	.031	.137	.714
Within Groups	6.325	28	.226		
Total	6.356	29			

Descriptives

PROCESS

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ธ.3)	2	2.3889	.39284	.27778	-1.1406	5.9184	2.11	2.67
เปรียญโท (ป.ธ.4-6)	10	3.4556	.42697	.13502	3.1501	3.7610	2.56	4.00
เปรียญเอก (ป.ธ.7-9)	18	3.3333	.39422	.09292	3.1373	3.5294	2.67	4.11
Total	30	3.3111	.46814	.08547	3.1363	3.4859	2.11	4.11

ANOVA

PROCESS

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.919	2	.959	5.837	.008
Within Groups	4.437	27	.164		
Total	6.356	29			

- ปัจจัยด้านผลผลิตของผู้ปกครองนักเรียน

Descriptives

PRODUCT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
อายุ 21-30	8	3.3750	.37796	.13363	3.0590	3.6910	2.63	4.00
อายุ 31-40	15	3.2583	.53758	.13880	2.9606	3.5560	2.13	4.00
อายุ 41-50	7	3.6607	.34395	.13000	3.3426	3.9788	3.13	4.13
Total	30	3.3833	.47449	.08663	3.2062	3.5605	2.13	4.13

ANOVA

PRODUCT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.774	2	.387	1.814	.182
Within Groups	5.756	27	.213		
Total	6.529	29			

Descriptives

PRODUCT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1-5 พรรษา	4	3.1875	.46211	.23105	2.4522	3.9228	2.50	3.50
6-10 พรรษา	12	3.3333	.55477	.16015	2.9809	3.6858	2.13	4.00
11 พรรษาขึ้นไป	14	3.4821	.40979	.10952	3.2455	3.7187	2.63	4.13
Total	30	3.3833	.47449	.08663	3.2062	3.5605	2.13	4.13

ANOVA

PRODUCT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.320	2	.160	.696	.507
Within Groups	6.209	27	.230		
Total	6.529	29			

Descriptives

PRODUCT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	10	3.2375	.43481	.13750	2.9265	3.5485	2.63	4.13
ปริญญาตรี	16	3.4141	.53370	.13342	3.1297	3.6984	2.13	4.00
สูงกว่าปริญญาตรี	4	3.6250	.17678	.08839	3.3437	3.9063	3.50	3.88
Total	30	3.3833	.47449	.08663	3.2062	3.5605	2.13	4.13

ANOVA

PRODUCT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.461	2	.231	1.027	.372
Within Groups	6.068	27	.225		
Total	6.529	29			

Descriptives

PRODUCT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
น.ธ.โท	3	3.2917	.26021	.15023	2.6453	3.9381	3.00	3.50
น.ธ.เอก	27	3.3935	.49481	.09523	3.1978	3.5893	2.13	4.13
Total	30	3.3833	.47449	.08663	3.2062	3.5605	2.13	4.13

ANOVA

PRODUCT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.028	1	.028	.121	.731
Within Groups	6.501	28	.232		
Total	6.529	29			

Descriptives

PRODUCT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ธ.3)	2	3.0000	1.23744	.87500	-8.1179	14.1179	2.13	3.88
เปรียญโท (ป.ธ.4-6)	10	3.2750	.57373	.18143	2.8646	3.6854	2.50	4.13
เปรียญเอก (ป.ธ.7-9)	18	3.4861	.29044	.06846	3.3417	3.6305	3.00	4.00
Total	30	3.3833	.47449	.08663	3.2062	3.5605	2.13	4.13

ANOVA

PRODUCT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.601	2	.301	1.370	.271
Within Groups	5.928	27	.220		
Total	6.529	29			

- ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของนักเรียน

Descriptives

CONTEXT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่า 15 ปี	33	3.5000	.63738	.11095	3.2740	3.7260	2.50	5.00
16-20 ปี	91	3.4670	.83932	.08798	3.2922	3.6418	1.50	5.00
21-25 ปี	18	3.7222	.71171	.16775	3.3683	4.0761	2.50	5.00
26 ปีขึ้นไป	8	3.7500	.92582	.32733	2.9760	4.5240	2.00	5.00
Total	150	3.5200	.78766	.06431	3.3929	3.6471	1.50	5.00

ANOVA

CONTEXT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.428	3	.476	.763	.516
Within Groups	91.012	146	.623		
Total	92.440	149			

Descriptives

CONTEXT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ร.3)	49	3.3980	.79700	.11386	3.1690	3.6269	2.00	5.00
เปรียญโท (ป.ร.4-6)	89	3.5506	.75771	.08032	3.3909	3.7102	1.50	5.00
เปรียญเอก (ป.ร.7-9)	12	3.7917	.94046	.27149	3.1941	4.3892	2.00	5.00
Total	150	3.5200	.78766	.06431	3.3929	3.6471	1.50	5.00

ANOVA

CONTEXT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.699	2	.849	1.376	.256
Within Groups	90.741	147	.617		
Total	92.440	149			

- ปัจจัยเบื้องต้นของนักเรียน

Descriptives

INPUT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่า 15 ปี	33	3.5867	.39282	.06838	3.4474	3.7260	2.61	4.28
16-20 ปี	91	3.5177	.40693	.04266	3.4330	3.6025	2.67	4.44
21-25 ปี	18	3.5525	.57718	.13604	3.2654	3.8395	2.31	4.61
26 ปีขึ้นไป	8	3.3472	.24845	.08784	3.1395	3.5549	3.06	3.61
Total	150	3.5280	.42039	.03432	3.4601	3.5958	2.31	4.61

ANOVA

INPUT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.396	3	.132	.742	.529
Within Groups	25.937	146	.178		
Total	26.333	149			

Descriptives

INPUT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ร.3)	49	3.6338	.41881	.05983	3.5135	3.7541	2.61	4.39
เปรียญโท (ป.ร.4-6)	89	3.4747	.37255	.03949	3.3962	3.5532	2.67	4.44
เปรียญเอก (ป.ร.7-9)	12	3.4907	.66618	.19231	3.0675	3.9140	2.31	4.61
Total	150	3.5280	.42039	.03432	3.4601	3.5958	2.31	4.61

ANOVA

INPUT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.818	2	.409	2.355	.098
Within Groups	25.515	147	.174		
Total	26.333	149			

- ปัจจัยด้านกระบวนการของนักเรียน

Descriptives

PROCESS

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่า 15 ปี	33	3.7677	.64944	.11305	3.5374	3.9980	2.67	5.00
16-20 ปี	91	3.8327	.59769	.06266	3.7082	3.9572	2.33	5.00
21-25 ปี	18	3.7438	.53969	.12721	3.4754	4.0122	2.89	4.72
26 ปีขึ้นไป	8	3.3889	.57044	.20168	2.9120	3.8658	2.33	4.00
Total	150	3.7841	.60412	.04933	3.6866	3.8815	2.33	5.00

ANOVA

PROCESS

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.503	3	.501	1.383	.250
Within Groups	52.877	146	.362		
Total	54.380	149			

Descriptives

PROCESS

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ธ.3)	49	3.8050	.62763	.08966	3.6247	3.9853	2.33	5.00
เปรียญโท (ป.ธ.4-6)	89	3.7640	.58389	.06189	3.6410	3.8870	2.33	5.00
เปรียญเอก (ป.ธ.7-9)	12	3.8472	.69837	.20160	3.4035	4.2909	2.89	5.00
Total	150	3.7841	.60412	.04933	3.6866	3.8815	2.33	5.00

ANOVA

PROCESS

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.105	2	.052	.142	.868
Within Groups	54.275	147	.369		
Total	54.380	149			

- ปัจจัยด้านผลผลิตของนักเรียน

Descriptives

PRODUCT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ต่ำกว่า 15 ปี	33	3.7229	.60074	.10458	3.5099	3.9360	2.86	4.86
16-20 ปี	91	3.7582	.51802	.05430	3.6504	3.8661	2.86	4.86
21-25 ปี	18	3.8810	.59862	.14110	3.5833	4.1786	2.86	4.71
26 ปีขึ้นไป	8	3.5179	.28508	.10079	3.2795	3.7562	2.86	3.71
Total	150	3.7524	.53801	.04393	3.6656	3.8392	2.86	4.86

ANOVA

PRODUCT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.769	3	.256	.884	.451
Within Groups	42.360	146	.290		
Total	43.129	149			

Descriptives

PRODUCT

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
เปรียญตรี (ป.1-2,ป.ศ.3)	49	3.7522	.58813	.08402	3.5833	3.9211	2.86	4.86
เปรียญโท (ป.ศ.4-6)	89	3.7592	.51714	.05482	3.6503	3.8682	2.86	4.86
เปรียญเอก (ป.ศ.7-9)	12	3.7024	.51852	.14968	3.3729	4.0318	2.86	4.71
Total	150	3.7524	.53801	.04393	3.6656	3.8392	2.86	4.86

ANOVA

PRODUCT

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	.034	2	.017	.058	.943
Within Groups	43.095	147	.293		
Total	43.129	149			

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล

พระมหาฤทธาภัก มหิสุสโร (อิมพันธ์แบน)

วันเดือนปีเกิด

29 เมษายน 2508

สถานที่เกิด

จังหวัดสุพรรณบุรี

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

วัดปากน้ำ แขวงปากคลองภาษีเจริญ

เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ฯ 10160

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน

เลขานุการ เจ้าคณะภาค 5

ผู้ช่วยเลขานุการ แม่กองบาลีสนามหลวง

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2545

วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ โปรแกรมวิชา

วิทยาการคอมพิวเตอร์

จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

พ.ศ. 2551

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ